

I hereby declare that my Thesis for:

Masters program, course code: ..... MIKA .....
turned in to the School of Mission and Theology, Stavanger,

1. has not been used in any other exams at other domestic or foreign departments/universities/colleges,
2. does not refer to the work [text, pictures, ..] of others without citing the source, and the right to publish it
3. does not refer to work I have done earlier without citing the source,
4. includes a complete list of references used.

I recognize that a breach of these terms constitutes cheating and violate national legislations and regulations at MHS.

I hereby give MHS a free of charge, non-exclusive right to publish electronic this thesis in BRAGE/MHS (MHS' open researcharchiv) as well as a paper-copy in the library.
All commercial use of my thesis must be agreed upon separately.

Title of thesis:

Enslige mindreårige flyktning: integrerte?

En undersøkelse om holdninger og synspunkter om enslige mindreårige flyktnings integrering, sett ut ifra miljøpersonalets perspektiv

Fosendy 17.12.13
Place / Date

A-J
Signature
ANTHEA TEMPLETON
Block letters

ERFARINGSBASERT MASTER I INTERKULTURELT ARBEID

ENSLIGE MINDREÅRIGE FLYKTNINGER: INTEGRERTE?

En undersøkelse om holdninger og synspunkter om enslige mindreårige flyktningers integrering, sett ut ifra miljøpersonalets perspektiv

Anthea Chr. Templeton

Innholdsfortegnelse	
Forord	4
Sammendrag	6
1.0 Innledning	7
1.1 Intervju som miljøterapeutisk oppgave	7
1.2 Problemstilling	10
1.3 Oppgavens oppbygging og avgrensning	11
2.0 Nyere forskning om enslige mindreårige flyktninger, og integreringsperspektiver	13
3.0 Teori – Innledning	16
3.1 Edward Said; Orientalisme og Imperialisme	17
3.1.2 Suids teorier anvendt i andres arbeid	21
3.2 Michel Foucault: "Knowledge is not made for understanding, it is made for cutting"	22
3.2.1 Diskurs som konstruert sannhet	25
3.2.2 Politikk; utøvende makt, overalt	26
3.2.3 Miljøpersonale som oppdragere	28
3.3 Boudieu: Eksternalisering av det interne	29
3.3.1 Symbolsk makt/vold	31
3.3.2 Symbolsk kapital	31
3.3.3 Habitus/felt	32
3.3.4 Boudieus teorier anvendt i andres arbeid	34
4.0 Metode-Ontologi & epistemologi	35
4.1 Kvalitativ vs kvantitativ metode	35
4.2 Fordeler og ulemper ved kvalitativ og kvantitativ metode	36
4.2.1 Valg av metode	37
4.3 Adgang til forskningsfelt	39
4.4 Utvalgsriterier for informanter	40
4.5 Min rolle-nærhet og distanse	41
4.6 Forforståelse som feilkilde	43
4.7 Kan min forforståelse skape et hinder for undersøkelsens validitet og reliabilitet?	44
4.9 Intervjuene. Fremgangsmåte ved bruk av lydopptak	46
4.9.1 Intervjusted	48
4.9.2 Intervjuspørsmål	48
4.9.3 Tolkningskategorier	50
4.9.4 Etske overveielser	51
5.0 Analyse: Innledning	53

5.1 Hva er integrering?	53
5.1.1 Integrering som meningsbærende begrep	54
5.1.2 Er ungdommene på tiltakene integrerte?	55
5.1.3 Integrert eller segregert?	57
5.1.4 Er miljøpersonale optimistiske for ungdommenes fremtidsutsikter som integrert?	59
5.2 Myten om somaliere	60
5.3 Den takknemelige flyktning	62
5.4 Kulturelle/symbolsk kapital	64
5.4.1 Økonomisk trygghet	67
5.5 Provoiserende holdninger	68
5.5.1 Antososiale holdninger	69
5.5.2 Holdninger mot kvinner	70
5.6 Habitus	73
5.6.1 Kunnskap som symbolsk makt	75
5.7 Informantene som politisk aktive	78
5.8 Rasisme og diskriminering i Norge; en fellesutfordring for ungdommene og miljøpersonale	80
5.8.1 Synlighet som Orientalisme	81
5.8.2 Informantenes opplevelser	82
5.8.3 Rasisme som symbolsk vold	84
5.8.4 Symbolsk vold i siste mening	85
6.0 Oppsummering av funnene	87
6.1 Integrering; hva er det?	87
6.2 Ungdommene betegnes som ikke integrerte	88
6.3 Ungdommene har ikke norske venner	88
6.4 Dårlige fremtidsutsikter som integrerte i Norge	89
6.5 Ungdommene viser holdninger på tiltakene som kan skape hindring for integrering	89
6.6 Informantene betegnet seg om ikke politisk aktive	91
6.7 Informantenes opplevelse av rasisme	92
7.0 Konklusjon	94
7.1 Hermeneutisk forståelse	94
Litteraturliste	96
Appendix	100

Forord

Jeg har ofte ferskt i minne en lørdagskveld på tiltaket for noen år siden der jeg og min gode kollega hadde tilrettelagt for 'kos og hygge', som forøvrig er et nokså *norsk* begrep, i stuen med snop og brus og den norske versjonen av Idol på skjermen. Jeg gikk opp på rommet til en afghansk ungdom for å høre om han ville se på programmet i lag med oss; og der satt han på rommet og lastet ned den afghanske utgaven av Idol. Denne afghanske Idol hadde samme format som den norske, med velkjent programleder, deltagere, gjesteopptredener, dommerpanel og publikum, men den afghanske versjonen var i en helt annen stil. Publikummet bestod av hijabbærende kvinner, mannlige pashtuner og andre etniske grupper alle iført sine særegne folkeantrekk. Deltagerne sang tradisjonelle afghanske folksanger om kjærlighet, om mor, og det afghanske landskapet. Samtalefrekvensene tok en evighet; Dari er et høykontekstspråk¹ der samhandlingen mellom dommerne/ deltagerne/publikum bestod av uendelig mange innledende høflighetsfraser. Det hele fremstod som svært verdig, nedtonet og elegant. Det var ingen utrop eller emosjonelle utbrudd som vi i 'Vesten' forbinder den type sendinger med. Ungdommen var meget tålmodig og oversatt villig i flere timer. Han ga uttrykk for at denne sendingen var mye mer tiltalende enn den norske vi skulle ha ham til å se på. Han påpekte de grasiøse antrekkene til damene; her var det ingen som spilte på sex. Det var heller ingen uenighet eller slengbemerkinger blant dommerne. Deltagerne blotla ikke tragiske fortidshendelser for å vinne sympati. Alle behandlet hverandre med ydmykhet, verdighet og respekt. Jeg takket ham for at han viste meg programmet, gikk ned til stuen og lurte på hva som hadde skjedd.

Enslige mindreårige som flykter til Norge har opplevd mye elendighet. De kommer fra samfunn der mennesker er blitt utsatt for brutalitet og overgrep over lengre tid, og der menneskerettigheter i beste fall neglisjeres. Men det er ikke *bare* det de har opplevd; med seg til Norge bærer de mye sorg over alt som har måttet gå tapt til fordel for å reise til 'et bedre sted'. De bærer med seg et dypt savn etter landet sitt, landskapet, musikken, humoren, maten, familien, huset de vokste opp i, samhold i i nabolaget, mors kjærlighet, fars beskyttelse; altså alt som et menneske forbinder med et hjem. Det er et savn som gjør at man kjenner mer tilhøriget ved å sitte på rommet sitt alene og ser på tåkete opptak av et fjernsynsprogram fra hjemlandet enn å ta del i felleskapet der man nå bor.

Verden er i stadig forandring. Det er ikke slik at alle som har flyktet har kunnet forutse det. Om 20 år er kanskje også jeg flyktning. Jeg lurer på hvordan det ville ha vært. Og selv om jeg ser at mange av de ungdommene jeg har hatt under min omsorg får muligheter i Norge som de ikke kunne ha fått i hjemlandet, ser jeg også hvilken pris de må betale. Jeg er veldig takknemmelig for at jeg slipper å betale den prisen.

---

¹ Dahl (2001: 75-77)

Takk!

Tusen takk til informantene som stilte villig opp, delte av sitt klokskap og erfaringer, og ga meg ærlige svar på krevende spørsmål. Uten dere hadde det ikke blitt noe oppgave. Takk til ungdommene og mine flotte kolleger som jeg lærer så mye av hver dag.

Jeg vil takke min arbeidsgiver, Bergen Senter for Minoritetsungdom ved Sissel Nesse og Bonita Hanson for permisjoner, og for at dere har troen på meg!

Takk til min veileder Tomas Sundnes Drønen, som har hatt den særdeles utakknemmelige oppgaven ved å holde meg på stø kurs.

Takk til min familie i utlandet som har ikke helt skjønt hva denne oppgaven har handlet om, men har støttet meg likevel over telefonen. Min flotte samboer Martin Myksvoll har vært meget overbærende når stuen har vært overfylt med fagbøker og artikler, og jeg har vært helt inn i min egne lille tankeboble. Takk også til mine trofaste venninner som har gitt meg mange oppmuntrende ord underveis.

Jeg vil dedikere denne oppgaven til min avdøde farfar, Richard Bloomfield Templeton. Han var siste generasjon i en skotsk gruvearbeiderfamilie, og han flyttet til Nord Irland som gutt da hans far fikk arbeid i kullgruvene der. Hans store helt og livsveileder var John Wayne. Farfar fikk aldri gå på skole. Hans store drøm var å se verden og utdanne seg; drømmer han aldri fikk oppfylt. Han terpet stadig på hvilket privilegium det var å kunne utdanne seg, og da jeg begynte på universitet i 1991 var han både stolt og misunnelig! Han var meget intelligent, og hans yndlingssitat var 'You are not what you think you are, but what you think, you are!'. Det er bare i det siste at jeg har begynt å forstå det han mente. Takk farfar for alt du ga meg.

Sammendrag

Denne masteroppgaven har som mål å belyse holdninger og synspunkter knyttet til integreringen av enslige mindreårige flyktninger i Norge. Undersøkelsen er basert på kvalitative intervjuer der åtte miljøpersonale som lever med ungdommene i medlevertturnus på langtidstiltak ble intervjuet om sine opplevelser i møte med ungdommene. Alle som har deltatt som informanter er blitt fullstendig anonymisert og representerer et bredt utvalg av miljøpersonale basert på ulike alder, kjønn, arbeidssted, fagkompetanse og etnisk bakgrunn.

Problemstillingen ble følgende:

Intervjuguiden fokuserte på informantenes opplevelse og synspunkter i møte med ungdommenes integrering og integreringsstrategier, hvordan informantene mente ungdommene ville klare seg videre i livet og hvilke holdninger informantene hadde i møte med rasisme.

Undersøkelsen viser at hovedparten av informantene stilte seg negativt til at ungdommene de har hatt under sin omsorg er integrerte. Undersøkelsen avdekket en generell pessimisme i forhold til ungdommenes fremtidsutsikter som integrerte i Norge. Videre kom det klart frem at det er tydelige negative holdninger blant enkelte ungdommer som kan skape hindring for deres fremtidige integrering i Norge. Informantene hadde også selvopplevde erfaringer med rasisme i Norge og var kjent med at ungdommene delte slike erfaringer.

1.0 Innledning

Den siste tiden har sett en omfattende mediadiskurs utspille seg i Norge, der flere aktører har spekulert i hva som kan skje med enkelte unge flyktninger som verste konsekvens av de ikke føler seg som en del av felleskapet her i Norge. Benedikte Bjørdal, leder av Politiets Sikkerhetstjeneste (PST) formidlet over NRK P2 den 22.10.13 at PST var bekymret for økt radikalisering av norske innvandrerungdommer og oppfordret barnevernet/skole å melde fra til politiet om ungdommer som ytrer "ekstreme religiøse holdninger".² Bjørdal formidlet at ungdommer som reiser ut for å delta i krigsarbeidet i for eksempel Syria kan representere en stor fare for det norske samfunnet idet de vender tilbake, da de er ofte trent opp til å begå terroristiske handlinger under utenlandsopphold, og er blitt indoktrinert i utlandet til å betrakte Norge som et legitimt terrormål. Akhtar Choudry i et innlegg i Dagbladets nettutgave 21.10.13 advarer mot "unge menn som ikke er blitt integrert i Norge..de har fått innprentet at Vesten er onde. De har fått et fiendebilde".³ Jeg har innimellom sett slike radikaliserende tendenser hos noen av de ungdommene har hatt under min omsorg, uten at jeg kan tilby noen entydige forklaringer for hvorfor slikt skjer.

En forklaringen på denne økte radikaliseringen, kom i riktignok lite nyansert form, fra Ali Omar, leder i den somaliske ungdomsorganisasjon *Info123*. Han påstod i en kronikk i Dagbladet 27.10.13 at ungdommer blir radikalisert fordi de ikke får lov til å bruke niqab på skolen, og dette kan føre til at de føler seg fremmedgjort i Norge.⁴ Denne kronikken resulterte i kraftige ytringer på Dagbladets nettsider, der flere kommenterte at niqabbærende kvinner ikke har noe i Norge å gjøre, de er ikke integrerte og er heller ikke interessert i det. Samme uke lanserte NRK et nytt realityshow, *Norsk Nok*, der åtte ulike deltagere med norsk og innvandrerbakgrunn skulle bo sammen for å belyse hvordan integrering og økt gjensidig forståelse kan best skje.

---

² Bjørdal, Dagsnytt 18, NrK P2 22.10.13

³ Lars Akerhaug (2013) skildrer hvordan unge innvandrer menn blir rekruttert inn i ekstreme muslimske miljøer i boken *Nord Jihad. Muslimske Ektremistrer iblant oss*.

⁴ Omar fikk støtte fra daglig leder i minoritetspolitisk tenketank Minotenk, Linda Alzaghari, at de to søstrene som har reist til Syria kan ha følt seg fremmedgjort i Norge pga bekleddning.

Integrering er altså på 'alles' lepper, og manglende integrering presenteres i den offentlige mediadiskursen som en trussel mot sikkerhet og trygghet i Norge, og noe som må bekjempes på alle fronter.

Jeg har de siste 13 årene arbeidet som miljøarbeider⁵ med ungdommer med etnisk minoritetsbakgrunn, de siste 9 årene på Bergen Senter for Minoritetsungdom i et langtidstiltak for enslige mindreårige flyktninger mellom 15-18 år. I alle disse årene har jeg arbeidet i medlevertturnus, da man bor med ungdommene flere døgn om gangen. Man får dermed en meget tett og ofte varig relasjon til ungdommene. Vi er med ungdommene døgnet rundt og danner relasjoner der vi skal være deres trygge bautasteiner. Vi tar imot alt de sitter inne med av fortvilelse, sinne, traumer, psykiske belastninger, savn etter familie; og glede over alt de klarer å mestre til tross for svært vanskelige forutsetninger. Enslige mindreårige flyktninger plasseres i bofelleskap, hos fosterfamilie, eller sjeldnere i barnevernsinstitusjoner basert på behov for oppfølging.⁶ De ungdommene jeg har hatt under min omsorg har følgelig hatt det som barnevernet anser for å være det største og mest omfattende behovet for tett voksenoppfølging og struktur, uten at de skal stigmatiseres eller kategoriseres som 'problembarn' av den grunn. Det kan være mange årsaker til at de trenger tett voksenkontakt. Vi representerer det nærmeste ungdommene kommer en familie og de har ofte meget høye forventninger til hvordan vi opptrer som voksne og hvilke verdier vi kommuniserer utad. Miljøpersonalet i langtidstiltak fungerer ofte som foreldreerstatninger. Vi skal gi omsorg, sette grenser og veilede ungdommene i hvordan de best kan klare seg og oppnå sine mål i Norge. Vi skal informere og instruere ungdommene i hvordan dagliglivet i Norge foregår, og hvordan det er best å forholde seg i møte med arbeid, skole, personlige relasjoner, forvaltning og samfunnsinstitusjoner. Vi skal også tilrettelegge for at ungdommene får bearbeidet traumer. Oppedal et al (2008), (2011) fremhever viktigheten av "sosialarbeiderrollen", dog uten at

---

⁵ Jeg er utdannet filolog, med flere videreutdanninger innenfor flerkulturelt barnevernsarbeid og miljøterapi, men jeg har ikke helse/sosial grunnutdanning.

⁶ Svendsen, Thorshaug & Bergs rapport (2009) konkluderer at flere ungdommer har generelt behov for mer voksenstøtte/ kontakt etter kommunebosetting enn det de får.

miljøpersonale nevnes spesifikt, i ungdommenes psykososiale helse. Oppedal et al påstår at vi bør ha mer fokus på å overflødiggjøre oss selv i denne rolle, da den gjør ungdommene meget avhengige og dermed sårbare når de flytter for seg selv.

1.1 Integrering som miljøterapeutisk oppgave

Et eksplisitt aspekt ved vårt arbeid er at vi skal også tilrettelegge for **integrering** i Norge. Mens begrepet brukes daglig på tiltaket er det sjeldent vi får reflektert over hva denne integrering skal innebære, og om miljøpersonalet opererer med samme begrepsforståelse. De fleste langtidstiltak for enslige mindreårige flyktninger⁷ er også flerkulturelle arbeidsplasser, der miljøpersonalet består av etnisk norske og personale med flyktning/ etniskminoritetsbakgrunn. Dette skaper interessante, dynamiske arbeidsplasser, der forskjellige verdier, holdninger og oppdragelsesnormer møtes, og skal forenes til barnets beste. Det kan også skape konflikter og en viss maktkamp på arbeidsplassen, i forhold til hvilke holdninger og normer skal være fremtredende og gjeldende i møte med ungdommene. Det diskuteres med jevne mellomrom hvorvidt 'våre' ungdommer er integrerte i det norske samfunnet og hvilke holdninger miljøpersonale forfekter i forhold til integrering. De fleste ungdommer som kommer til Norge som enslige mindreårige flyktninger viser en enorm pågangsmot og evne til å ta utdanning og etablere seg i et nytt land. Vi møter i det daglige også en del ungdommer som kan gi eksplisitt uttrykk for at de ikke ønsker å ta del i det norske majoritetssamfunnet og som tviholder på sin kulturelle/etniske bakgrunn på en måte som kan skape problemer i møte med majoritetssamfunnet. Disse ungdommene omtaler Norge og majoritetssamfunnet med stor negativitet og fiendlighet og gir uttrykk for at de ikke har et ønske om å integrere seg. Miljøpersonale tilhører også ulike innvandrere/flyktningmiljøer, og, i likhet med ungdommene kan møte holdninger hos majoritetssamfunnet som skaper distanse og avmakt.

---

⁷ Denne betegnelse brukes for asylsøkere under 18 år (altså barn i juridisk forstand) som har kommet til Norge uten omsorgspersoner, og som har fått innvilget midlertidig oppholdstillatelse på humanitært grunnlag, eller, i sjeldnere tilfeller, asyl. De kan søke om permanent oppholdstillatelse etter de har bodd i Norge sammenhengende i 4 år. Det er ikke alle som får permanent opphold.

Det faktum at man må forholde seg til såpass ulike individuelle behov og interesser gjør det uunngåelig at begrepet integrering som arbeidsredskap får et såpass utvannet innhold at man selv begynner å betvile hva integrering er, og om ungdommene på tiltakene kan betegnes som integrerte: ”The more abstract, objective and reified the discourse is, the more difficult it is for each of us to encounter it in a critical way”.⁸ Man merker at man befinner seg i en tilstand der intellektuelle forestillinger om hva integrering er, og det daglige livet på tiltaket blir i økende grad polarisert, og man kjenner seg lite igjen i mediediskursen om integrering.⁹

1.2 Problemstilling

Min problemstilling tar dermed utgangspunkt i Foucaults påstand ” I write precisely because I don’t know yet what to think about a subject that attracts my interest”.¹⁰ Jeg har lenge lurt på hvordan andre miljøpersonale forholder seg begrepet integrering og om det eksisterer veldig ulike begrepsforståelser og tilnærminger til et begrep som etterhvert blitt ganske politisk ladet. Min nysgjerrighet kan formuleres slik:

- Er miljøpersonale som arbeider i medlevertturnus på ulike langtidstiltak for mindreårige flyktninger av den oppfatning at de ungdommene de har omsorg for er integrerte i Norge?
- Besitter ungdommene holdninger som kan skape hindringer for integrering?
- Hvordan er miljøpersonalets holdninger til rasisme i Norge?

Jeg har valgt å bruke kvalitative intervjuer som metode med åtte informanter med norsk og etnisk minoritetsbakgrunn som selv arbeider ved langtidstiltak for enslige mindreårige flyktninger i Norge.

---

⁸ Barker (1998: 34)

⁹ Se Engebretsen & Fugleruds analyse om hvordan media belønner den gode innvandreren som ”spiser fisk med gaffel med middagsbordet” (2009: 86).

¹⁰ Foucault sitert i Barker (1998: 84)

1.3 Oppgavens oppbygging og avgrensning

Etter denne innledningen gis en kort introduksjon til nye forskning som kan belyse den ovennevnte problemstillingen.

I kapittel 3 presenterer jeg de utvalgte teoretiske tilnærminger som jeg mener kan skape en interessant og spennig innfallsvinkel til problemstillingen. Jeg presenterer noen av hovedtesene til Edward Said, Michel Foucault og Pierre Bourdieu, og belyser hvordan visse aspekter av deres arbeid er både relevante og spennende for mitt daglige arbeid og for problemstillingen. Det som er felles for deres teorier er at de tar et kraftig oppgjør med de tilnærminger og holdninger miljøpersonale besitter i møte i ungdommene. De retter søkelys på det som ligger bak disse holdninger og viser at det er ofte ubevisste maktstrukturer og mer eller mindre skjulte diskurser som danner grobunn for det vi oppfatter som 'egne' holdning og meninger. Sids teorier presenterer Orientalisme som en forestilling om hvordan vi oppfatter og samhandler med mennesker fra andre verdensdeler, der 'dem' og 'oss' kjemper stadig om makt og innflytelse, og der samhandlingene bærer preg av en rasistisk undertone. Michel Foucaults teorier fokuserer på det vi tror vi vet om verden og i hvilken grad våre tanker og holdninger 'styres' og fødes av mekanismer som vi er lite bevisste på. Pierre Bourdieu presenterer en tilnærming til integreringsbegrepet der han presenterer relasjon minoritet/majoritet som et forhold preget av symbolsk makt/vold, og der majoritetssamfunnet styres av en form for kapital som ikke alltid er synlig eller åpent omtalt. Samlet kan disse teoretikerne danne et tankeunivers som påtvinger miljøpersonale en årvåkenhet og sunn tvil i møte med integreringsbegrepet og hvordan det kommer til syne på tiltaket og majoritetssamfunnet forøvrig.

I kapittel 4 gjøres rede for forskningens metodiske tilnærming. Her presenterer jeg generelle metodiske avveininger i møte med kvalitative og kvantitative forskningsmetoder, og jeg forklarer hvorfor kvalitativ metode ble valgt som best egnet for mine forskningsformål. Selve intervjuet blir gjennomgått i detalj, der jeg fokuserer på språklige og etiske

utfordringer. Jeg reflekterer over min egen rolle som forsker i møte med informantene og de særegne utfordringer min forforståelse skaper for intervjuene og den påfølgende analysen av funnene.

I kapittel 5 presenterer jeg de hovedresultatene av undersøkelsen, der direkte sitater fra intervjuene brukes for å gi et innblikk i de ulike informantenes ståsted. Funnene blir analysert i lys av de utvalgte teoriene.

I kapittel 6 og 7 oppsummerer jeg funnene og stiller relevante spørsmål i lys av teori som kan brukes til egenrefleksjon/ på tiltakene for å forbedre vårt arbeid og øke bevisstheten i møte med ungdommene og hverandre som miljøpersonale.

Det har vært nødvendig å foreta mange begrensinger underveis i denne oppgaven, både med henhold til teoriomfanget og resultatene fra undersøkelsen. Jeg satt igjen med et stort materiale fra intervjuene som ikke kunne presenteres/belyses grunnet plassmangel. Dette materialet inneholdt perspektiver som beskriver informantenes holdinger til norsk innvandringspolitikk, mediebildet av flyktninger, samtidig vår taushetsbelagte rolle i møte med ungdommer som har fått opphold basert på konstruerte fortellinger og falske papirer.¹¹ Man kan selvfølgelig stille seg undrende til hvorfor akkurat disse temaene ble utelatt fra oppgaven, og hvilken vurderinger/motiver ligger til grunn for denne utelatelse. Kom det frem synspunkter som ikke tåler dagens lys? Var jeg redd for at informantene kunne stilles i et dårlig lys? Har jeg foretatt en form for sensur som kan karakteriseres som politisk korrekthet? Jeg er selvkritisk til hvorvidt enkelte vurderinger kan ha båret preg av at jeg ville unngå temaer som kan virke kontroversielle. Samtidig ble det tydelig for meg underveis i analysen at enkelte temaer som ble tatt opp under intervjuene ikke var direkte knyttet til selve problemstillingen, og det er heller slike vurderinger som ligger til grunn for hvordan noen perspektiver ikke ble tatt med.

---

¹¹ Kohli (2005) belyser slike konstruerte narrativer i sin forskning

2.0 Nyere forskning om enslige mindreårige flyktninger og integreringsperspektiver

Det finnes en rekke rapporter og studier som omhandler enslige mindreårige flyktninger, både i henhold til den litteraturen og forskning som finnes både i Norge og utlandet. Det finnes lite som fokuserer på opplevelsene og holdningene til miljøpersonalet som ivaretar ungdommene i det daglige. Det er en kjennsgjerning at det er generelt svært lite faglitteratur og forskning som retter seg mot miljøterapi i medlevertturnus.¹² Dette er meget betenkelig da det er miljøpersonale som rent fysisk ser mest til og tilbringer mest tid med ungdommene, og følgelig har den tetteste relasjon. Vi skriver også flest rapporter om ungdommene, men har minst formell makt, da vi er ofte uten direkte innvirkning hva det gjelder plassering og veien videre for ungdommene.

Det er allikevel flere rapporter som belyser de generelle utfordringer ungdommene, og følgelig sosialarbeidernes omsorg for ungdommene møter i det nye landet. I utlandet har Professor Ravi Kohlis forskning (2005, 2007) presentert fortellinger om enslige mindreåriges levekår i Storbritannia, der han fokuserer mye på den relasjonen ungdom/sosialarbeider og hvordan man best kan bygge opp en trygg relasjon. Kohli har selv arbeidet som sosionom, slik at hans forskning anses for å være spesielt autentisk. Han problematiserer den relasjonen i lys av at sosialarbeideren befinner seg mellom ulike roller, da man er både kontrollør og avhjelper samtidig, og dette kan prege hvorvidt ungdommene tør å fortelle om sin fortid og hva de har opplevd i hjemlandet. Denne rolleblanding, da ungdommene er var for hva som kan fortelles videre til UDI er lett gjenkjennelig i mitt arbeid. Ungdommenes taushet over sin fortid i møte med miljøpersonale kan skape problemer for deres fremtidige integrering i Norge. De kan for eksempel ha familie i utlandet som krever forsørgelse, slik at ungdommen er nødt til å prioritere lavinntektsarbeid fremfor utdanning. Lignende funn beskrives av Wade, Mitchell & Baylis (2005) der det etterlyses trygge voksne som kan følge

---

¹² Jeg har fullført Videreutdanning i Miljøterapi 2011 ved Universitetet i Bergen, der miljøterapi i medlevertturnus ikke var belyst av pensumet.

ungdommene over tid, og de beskriver kompleksiteten i omsorgsrollen sosialarbeideren utfører i møte med ungdommenes særegne behov.

I Norge har særlig Oppedal et al skrevet to meget omfattende og viktige forskningsrapporter basert på spørreskjemaer og intervjuer med enslige mindreårige flyktninger: *Avhengig og Selvstendig. Enslige mindreårige flyktningers stemme i tall og tale* (2009), og *Etter bosetting: Psykisk helse, mestring og sosial integrasjon blant ungdom som kom til Norge som enslige mindreårige flyktninger* (2011). Begge rapporter retter søkelys mot den enorme sårbarheten ungdommene kjenner i hverdagen uten sin familie, og er kritisk til hvorvidt sosialarbeidere gjør ungdommene i stand til å håndtere en selvstendig tilværelse i Norge uten barnevernets støtte. Ungdommenes opplevelse med rasisme og diskriminering blir også grundig kartlagt.

Den norske forskeren som har mest betydning for denne masteroppgaven er Ada Engebriksen. Hennes siste bok, *Kultur og generasjon* (2009), skrevet med Oivind Fuglerud retter søkelys på mange viktige aspekter ved integrering av innvandrerungdom i Norge. Deres forskning er riktignok ikke spesifikt rettet mot enslige mindreårige flyktninger. Deres empiri baseres på to intervjuundersøkelser som forfatterne foretok i regi av NOVA i perioden 2001-2006, der blant annet ungdom med henholdsvis somalisk og tamilsk bakgrunn ble intervjuet. Boken tar for seg den offentlige mediediskursen om integrering som ukritisk produserer helter og skurker i enkelte minoritetsgrupper. Den belyser hvordan den norske stat ubevisst påtar seg rollen som kulturbærer gjennom en offentlig bejubling av de ungdommene som tar avstand fra sin egen etniske gruppe, for eksempel Kadra. Boken presenterer ulike integrasjonsstrategier som kan skape hindring for langsiktig integrasjon, og tør å ta opp temaer som anses for å være lite politisk korrekte. I mitt arbeid oppleves det at politisk korrekthet i barnevernet og faglig spisskompetanse er ofte på kollisjonskurs, og denne boken presenterer et viktig bidrag i en kollektiv dyneløfting hva de gjelder de ungdommene som ikke føler at de har noe tilhørighet eller aksept hos majoritetssamfunn. Boken belyser også hvordan 'hverdagsrasisme' og diskriminering kan

skape hat og selvskam hos enkelte ungdommer. Den tar et oppgjør med hvordan majoritetsbefolkningens snevre tolkning av integrering skape interne stridigheter i de innvandremiljøene som får dårligst medieomtale. I likhet med Marianne Gullestads *Det norske sett med nye øyne* (2002) har Engebrigtsen og Fuglerud fokus på majoritetskulturens manglende evne til selvransakelse om hvordan den norske kulturen er blitt til.

3.0 Teori; Innledning

'Teori uten empirisk forklaring er tom mens empirisk forskning uten teori er blind'.¹³

Hvordan man arbeider i det daglige på en barnevernsinstitusjon kan etter mange år nærmest beskrives som *instinktiv* kompetanse. Man trer inn i en rolle nesten som man tar på seg en ytrefrakk. Man trer inn i et felleskap der man først og fremst er en tydelig voksen som skal gi omsorg, ivareta ungdommenes¹⁴ kulturelle/religiøse/etniske bakgrunn og ønsker, samtidig sette grenser og rettleie ungdommene i å ta gode valg, både for seg selv og de menneskene de har rundt seg. Man skal veilede ungdommene i dette nyet samfunnet ved å forklare hvordan 'ting' fungerer i Norge, og sørge for at de blir integrert. Det som er tilsynelatende 'hverdagslige' arbeidsoppgaver for meg kan for en utenforstående skape helt andre assosiasjoner og verdier.

Disse tilsynelatende 'selvfølgelige' arbeidsoppgaver og målsettinger befinner seg også i en større, og mindre innlysende kontekst. De er ikke verdinøytrale, heller ikke apolitiske.

Integrering av enslige mindreårige flyktninger, altså ungdommer som er kommet til Norge uten omsorgspersoner, som er barn i juridisk øyemed, innebærer en kunnskapsoverføring fra voksne miljøpersonale som representerer en form for strukturell makt.

Det finnes spesielt 3 teoretikere som på hver sin kant kan løfte og bryte med en av ens arbeidsoppgaver i det daglige, spesielt ved å sette spørsmålstegn ved hvordan miljøpersonale både arbeide og tenker i møte med målgruppen, og hverandre. Michel Foucault, Pierre Bourdieu, og Edward Said representerer ulike fagfelt, fra filosofi, sosiologi, lingvistikk,

---

¹³ Bourdieu & Waquant (1992:162)

¹⁴ Jeg har valgt å bruke betegnelsen *ungdommer* for det meste i oppgaven. Dette for å markere at de er først og fremst ungdommer, i en utprøvende livsfase, og de er heller ikke flyktninger i ordets rette forstand ettersom de har fått opphold i Norge. Begrepet *enslig mindreårig flyktning* skaper assosiasjoner om en homogen kategori, der ungdommenes individualitet forsvinner litt.

historie og sosialantropologi. Deres tilnærminger, slik jeg tolker dem, er allikevel nokså like og de både utfyller og bekrefter hverandres ståsted. De representerer en tenkning som bryter med og river opp inngrodde forforståelse og selvfølgeligheter, og dette er svært relevant for miljøpersonale som har arbeidet med målgruppen i lengre tid. Deres teser har makt, og hvordan den formes i et hermeneutisk perspektiv som hovedtemaet. Det presiseres at oppgavens lengde legger betydelige begrensninger for omfanget av det teoretiske materialet som hentes ut fra deres enorme, omfattende arbeid.

Jeg vil i dette kapittelet presenterere de mest relevante aspektene ved deres arbeid for min forskning, samtidig benevner hvordan andre aktører har brukt disse teoriene i en sosialfaglig kontekst.

3.1 Edward Said: Orientalisme & Imperialisme

De dominerende nyhetsdiskursene om Afghanistan og mange av de afrikanske landene ungdommene kommer fra presenterer bilder av enorm fattigdom, korrupte maktregimer, omfattende brudd på menneskerettigheter og sosial elendighet. Mange av ungdommenes egne beretninger bekrefter til dels at mediebildene stemmer med den virkeligheten de har opplevd i hjemlandet: Vidar Strøm har dokumentert slike opplevelser i sin Masteroppgave i barnevern fra 2011. Flere av ungdommene jeg har arbeidet med skildrer sine hjemland som lovløse, korrupte samfunn, der skolegang ikke er en selvfølge og der kvinners rettigheter er lite prioritert. De har vært vitne til, og utsatt for menneskerettighetsbrudd og brutalitet. Men Vesten har gjerne mer skyld i slike tilstander enn det vi like å innrømme. Said minner oss om at

Mange av disse menneskene, blant andre Osama bin Laden, afghanske Taliban og mujahedin soldatene som kjemper sammen med dem, ironisk nok ble hjulpet og trent av USA tidlig i 1980 årene...Alle borgere må forstå verden vi lever i og historien, som vi ikke bare er en del av, men som vi også som supermakt er med på å forme (Edward Said 2003: 98&99).

Det er dermed et tankekors at samtlige av de enslige mindreårige jeg har arbeidet med de siste 12 årene har kommet fra tidligere kolonier; Afghanistan, Uganda, Somalia, Etiopia, Eritrea, Rwanda, Kongo og Sri Lanka. Den offentlige mediediskursen tilsier at flyktningene skal være takknemmelige for at Vesten tar imot dem, uten å reflektere over at Vesten kanskje har bidradd til å destabilisere levestandard i disse landene, som igjen skaper flyktningstrømmene. Den offentlige mediediskursen tilsier at flyktningene har reist fra elendigheten og nød, uten at det reflekteres over at dette bidrar til å kategorisere og stemple dem som *representanter* for all den elendigheten og nød de reiser fra.¹⁵

Som kvinnelig vestlig miljøarbeider kan det i perioder være krevende å skille de konkrete sosio-politiske forhold i ungdommenes hjemland, og mer negative, ubevisste holdinger som insinuerer at enkelte verdensområder, enkelte folkegrupper simpelthen fremstår i Vesten som mindre siviliserte. Dette er kjernen i Suids teser om Orientalisme: en Vestlig diskurs som skaper og pådriver en forestilling om Østen og Afrika som usiviliserte, utemmete verdensområder, befolket av ville, usiviliserte mennesker som trenger Vestens oppdragende orden og struktur. Det vestlige synet på Østen og Afrika presenteres av Said ikke som en sannhet, men heller *en forestilling* om en sannhet som i all høyeste grad er *konstruert*. Denne

---

¹⁵ Hylland Eriksen (2008:136-137) beskriver hvordan *postkolonialisme* har til formål ” å rehabilitere tause livsverdener og sosial miljøer som tidligere enten er blitt ignorert eller betraket som tilbakeliggende og primitive”.

forestillingen er så omfattende indoktrinert gjennom skolevesenet, media, politikere og samfunnsinstitusjoner at det er krevende å ta innover seg at vår forståelse av resten av verden kan stemples dels som en manipulasjon, dels en konstruksjon. Denne verdensoppfatning er en paradigme, 'a constellation of shared assumptions, beliefs and values'¹⁶:

The boundary notion of East and West, the varying degrees of projected inferiority and strength, the range of work done, the kinds of characteristic features ascribed to the Orient: all these testify to a willed imaginative and geographical division made between East and West, and lived through during many centuries(Said 1994: 201).

Det er noe forførende over denne tesen, som skildrer en forestilling om Vesten som den velgjørende patriark i møte med den utemmete Østen. Mediediskursene danner grobunn for grove, feilaktige karakteristikk om store verdensområder. Den siste tids mediedekning av Moland og French saken viser hvordan vi tenderer mot å presentere afrikanske rettsvesener og samfunnsstrukturer som upålitelige og underutviklet. Vi utsettes for tendensiøse kulturelle referanser gjennom litteratur, kunst, tv og film¹⁷, og denne understrømmen av diskurser skaper til slutt dens egne virkelighet. Said selv påstår at det er noe, kanskje unngåelig over slike diskurser: 'Human societies, at least the more advanced cultures, have rarely offered the individual anything but imperialism, racism, and ethnocentrism for dealing with 'other' cultures''(Said 1994: 204). Vi lever i et sammenvevd verden, da slike paradigmer ikke utvikles i et vakuum. Said presenterer Orientalisme i et historisk perspektiv, der Orientalisme

---

¹⁶ Okasha: (2002: 81)

¹⁷ Said utdypet sine påstander om Orientalismes inntog i klassisk litteratur, bl annet gjennom verkene til Somers et Maughan, Rudyard Kipling mm i *Culture & Imperialism* (1993).

som paradigme er både et resultat av, og et av opphavene til imperialismen. Han påstår at kolonialisme og imperialismen kan ikke bare betraktes som handlinger der landsområder og befolkninger akkumuleres, heller at de er drevet av ideologiske konstruksjoner som tilsier at enkelte territorier og folkegrupper *behøver* og *ettespør* herredømme (Said 93: 8). Det er interessant at Said tillegger kolonialisme en slik undertone, da Foucault også foreslår det samme:

...while we still have some way to go our democratic institutions and political structures are the best that any culture has experienced. However, this can also serve to act as a form of imperialist closure because it is underpinned by the idea that essentially this Western culture is the best there is, in spite of its obvious weaknesses (Foucault i Barker 1998:36).

Said presenterer tesen Orientalisme som en rasistisk ideologi, slik Bourdieu beskriver den:

De substansialistiske tenkemåten er den sunne fornuftens-og rasismens tenkemåte. Den behandler aktiviteter eller preferanser som er typiske for bestemte individer eller grupper i en bestemt samfunn på et bestemt tidspunkt som substansielle egenskaper, innskrevet en gang for alle i en slags biologisk eller(og det er slett ikke noe bedre) essens (Bourdieu 1995:32).

Hvordan innvirker Sids teori på et multietnisk miljøpersonale, og på det arbeidet som foregår på en barnevernsinstitusjon for enslige mindreårige flyktninger? Skaper denne forestillingen om verden, der noen verdensdeler presenteres og beskrives som mindreverdige og hjelpetrengende, friksjon på arbeidsplassen mellom miljøpersonale av ulike etnisk bakgrunn, og ungdommene? Kan det tenkes at slike ubevisste holdninger, som tilskriver 'de andre'

essensialistiske svakheter, faktisk er en del av arbeidsdagen, riktignok i utalt og underkommunisert form?

3.1.2 Saids teorier anvendt i andres arbeid

Gullestad bekrefter at Orientalisme er ”en sentral del av tilvante norske tenkemåter”¹⁸, men kritiserer Said for å ha for lite fokus på hvordan aktørenes sosiale bakgrunn/posisjon og kjønn virker inn på hvordan disse tenkemåtene utvikles (Gullestad 2002: 47).

Engebrigtsen og Fuglerud (2009) analyserer fenomenet ’de andre’ i en norsk kontekst ved hjelp av Orientalisme som grammatikk; der både skole og media presenteres som arenaer for orientalistiske holdninger og diskurser.¹⁹ Deres tolkning presenterer *tosidigheten* ved Orientalisme som ideologi; på den ene siden at Vesten kan tilby etniske minoriteter noe de mangler, samtidig som vi mangler noe som de ennå har. Vår modernitet har forårsaket tap og lengsel etter det enklere og det autentiske. Min påstand er at den offentlige innvandrerdiskursen viser misnøye med at flyktninger og innvandrere med etnisk minoritetsbakgrunn verbaliserer svakhetene og utikstrekkelighene ved det norske samfunnet overfor det norske majoritetssamfunn. Da kan de risikere å fremstå som utakknemmelige. De skal helst omfavne den moderniteten som majoritetssamfunnet kan tilby dem.

Professor Lena Dominelli har siden 1980 tallet benyttet seg av Saids teser for å argumentere for at Vestlig sosialt arbeid, og implisitt vestlige sosialarbeidere, er medskyldige i å fremme og opprettholde et Orientalistisk tankesett i møte med klienter med etnisk minoritetsbakgrunn. Dette er noe vi gjøre helt ubevisst, og det er faktisk umulig, argumenterer Dominelli å unngå en slik forforståelse med mindre man bli gjort oppmerksom den, og hvordan den

---

¹⁸ Gullestad (2002: 96)

¹⁹ Engebrigtsen & Fulgerud (2009: 50, 92, 113)

gjennomsyrer den sosialfaglige diskursen (j.f. Dominelli 2003, 2008, 2010). Dominelli påstår at det er nettopp dette orientalistiske tankesett som muliggjør rasistiske praksiser i sosialt arbeid. Hun går så langt som å påstå at vestlige, altså 'hvite' sosialarbeidere er nærmest født rasister, da vi er fra barndommen av sosialisert²⁰ i en orientalistisk habitus som former oss slik at vi besitter særegne holdninger i møte med mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn. Dominelli påstår at sosialarbeid er medskyldig og delaktig i å fremme rasistiske holdninger. Dette foregår på det individuelle, institusjonelle, og det kulturelle nivået. Flere kritikere har påpekt svakhetene ved en slik orientalistisk tilnærming, da den betrakter vestlige eller hvite som en homogen gruppe. Den fremmer en form for essensialisering av hvite.²¹ Den underkommuniserer den utbredte rasisme som også finnes hos etniske minoriteter.

3.2 Michel Foucault: 'Knowledge is not made for understanding, it is made for cutting.'²²

De mest sentrale teser i Foucaults arbeid fokuserer på å ta et kompromissløst oppgjør med den forforståelsen man besitter i det daglige, i forhold til hva som konstitueres et selvstendig, tenkende individet og hvordan det formes og defineres av samfunnsstrukturer. Altså; hvor mye av det som oppleves som 'meg' eller 'deg' kommer egentlig fra oss selv, og hvor mye er definert og styrt av samfunnsstrukturer som vi ikke alltid er klare over finnes? Er vi født sånn eller blitt sånn gjennom en sosialisering som Foucault foreslår har som formål å gjøre oss lydige og takknemmelige samfunnstjenere? Og hvor mye av denne, ofte usynlige

---

²⁰ Wadel påstår at "sosialisering er nødvendigvis indoktrinering" (1990: 60).

²¹ " If all white people are racist by definition, then this essentialises whiteness" (Laird, 2008: 28).

²² Foucault i Barker (1998:23)

sosialiseringprosessen er med på å forme våre holdninger i møte med andre mennesker? Foucault stiller spørsmålsteget ved alt, til og med hvordan man definerer de egenskapene som kvalifiserer oss til mennesker.²³ Man kan kjenne en blanding av ubehag og fryd ved å lese hans teser. Hans tenking krever sitt, men er særdeles relevant ved at han påtvinger en revurdering av den virkeligheten en slik arbeidsplass representerer for miljøpersonalet og deres arbeid med enslige mindreårige flyktninger. Hans teorier baserer seg på et selvopplevd ubehag ved hvordan selvfølgheter tar grep om hvordan vi praktiserer vår daglige arbeid:

Every time I have tried to do a piece of theoretical work it has been on the basis of elements of my own experience: always in connection with the processes I saw unfolding around me. It was always because I thought I identified cracks, silent tremors, and dysfunctions in things I saw, institutions I was dealing with, or my relations with others (Foucault 1994: 173).

Foucault presenterer verden som en sosial konstruksjon der mennesker passivt aksepterer konstruksjonens rammer for sin eksistens og at slike rammer er i det hele tatt nødvendige. Foucaults forståelse av menneskelig eksistens kan nærmest beskrives som en fengsel, der murene og vaktene er i all høyeste grad tilstede til enhver tid, uten at de opptrer synlig, og der vi mennesker er uvitende om at vi er under soning. Slik jeg forstår Foucaults tenkning, vil han vekke oss fra denne uvitenhet. Foucault synliggjør visse aspekter av hvordan vi lever, og ber oss om å nullstille mange av de selvfølgheter vi omringer oss med. Foucaults mennesker inngår i en form for symbiose med dette eksistensielle fengselet. Mennesker har behov for de

---

²³ Se debatten mellom Foucault og Chomsky om Human Nature. Elders: (1974)

rammene og innskrenkningene fengselet representerer, da ”A society without restrictions is inconceivable...but these restrictions have to be within the reach of those affected by them so that they at least have the possibility of altering them” (Foucault i Barker 1998 :44).

Hvis man trekker dette sentrale aspektet ved Foucaults tenkning inn i en innvandringspolitisk diskurs, får den vanlige debatten om hvorvidt Norge skal ta imot flere flyktninger (og dette er meget aktuelt med tanke på konflikten i Syria) et annet perspektiv. Foucaults tenkning vil ha oss til å stoppe opp og resonnerer over hvordan et land som en politisk enhet, og hvordan en nasjon blir til, og at dette dreier seg mer om forestillinger og mentale konstruksjoner enn geografiske sannheter (jf Benedict Andersons *Imagined Communities*).²⁴Mens

innvandringsdebatten og politikken beskjeftiger seg med det sterke kontrollaspektet ved migrasjon til Norge, som Puntervold Bø (2004) og Einarsen(1997) belyser, vil en innføring i Foucaults tenkning ta et oppgjør med *selyfølgeligheten* ved hvordan den offentlige og politiske diskursen presenterer Norge som en suveren enhet som skal lukkes og åpnes alt ettersom man har det som defineres som gyldig/ugyldig grunn til innreise. Det er sjeldent det reises spørsmål ved legitimiteten ved å betrakte vi som befinner oss innenfor denne landegrensen som kvalifiserte til å kontrollere hvem som får komme inn.

Foucault stiller spørsmålsteget ved hvordan vi definerer sannhet, moral og etikk og foreslår at disse er konstruert ut ifra samtidens behov. De er også kontekstuelle og relasjonelle, og ikke medfødte menneskelige egenskaper.²⁵

---

²⁴ ”I propose the following definition of the nation; it is an imagined political community-and imagined as both inherently limited and sovereign” Anderson (1991: 6).

²⁵ ”Foucault asked us to consider the possibility that we might invent different ways of thinking about and acting on ourselves in relation to our pleasure, our labors, our troubles and those who trouble us, our hopes and aspirations for freedom” (Foucault 1972:11).

3.2.1 Diskurs som konstruert sannhet

I barnevernet opererer vi med et eget fagspråk, der ungdommenes atferd og fungering i det daglige kategoriseres og evalueres ut ifra klare målsettinger. Målsettingen som føres i møte med ungdommene anses som et verktøy som miljøpersonalet skal kunne ta i bruk, både for å forstå/ evaluere ungdommenes daglige fungering, og også for å kunne avhjelpe dem miljøterapeutisk med deres største utfordringer. Den skal være meningsbærende for oppholdet på institusjon/fosterhjem. Det ligger også klare føringer fra de statlige kontrollorganene, i barnevernets tilfelle Barne, Ungdoms og Familie Etaten (Bufetat), på at alle tiltak til enhver tid skal operere med et klart definert og avgrenset målsetting og metodisk tilnærming for hvordan denne kan best oppnås.²⁶

Man kan tilnærme og analysere målsettingen **Integrering** som et diskurs – den gjeldende paradigme eller 'sannhet' innenfor barnevernet som definerer og kategoriserer kort/langsiktig målsetting for ungdommene. Man kan definere diskurser som allmennkjente holdninger/meninger som blir tilstrekkelig eksponert og anvendt at de blir som 'sannheter' å betrakte; ofte ureflekterte og kunnskapsekskluderende sannheter. Diskurser, slik Foucault vil beskrive dem, er meget politiserte. De fødes gjennom makt; makten til å definere sannheten om et tema, en tilstand, og danner grobunn på hva som er allment akseptert å mene og synes om visse aspekter av samfunnslivet. Integrering er diskurs i dobbel forstand og formes av en symbiotisk forhold mellom barnevernet og det offentlige/mediebasert diskurs, som gjerne har

---

²⁶ Bufetat skal også kontrollere, ved jevnlig tilsynsbesøk at hvert enkelt tiltaket har fokus og kompetanse på målsetting i det daglige, og at det er relevant og egnet i møte i møte med målgruppen.

fokus på at det er kun *evnen* som danne hindringer for hvorvidt man skal ta del i det nye samfunnet. Foucault spør:

So what is our problem? Too little channels of communication that are too narrow, almost monopolistic, inadequate. We mustn't adopt a protectionist attitude; to stop 'bad' information from invading and stifling the 'good'. Rather, we must increase the possibility for movement backward and forward(Foucault 1972: 178).

Foucaults diskursbegrep, påstår Gullestad (2002) overforbrukes i kulturfagkretser, der det er blitt et moteord, men hun vedkjenner Foucaults påstand om at måten vi opplever verden på kan beskrives som konstruksjoner og forestillinger om en virkelighet; en objektiv og allmenngjenkjenbar virkelighet finnes ikke. Noen forestillinger fremtrer som mer naturlige og selvfølgelige enn andre, og det er disse forestillinger som inneholder den hegemoniske makten til å føre diskurser videre. Gullestad kaller slike forestillinger 'den nasjonale orden'²⁷, og hun tar et oppjør med dens ensidige fokusering på 'de andre' og ikke 'vi'.

3.2.2 Politikk: utøvende makt, overalt

Politikk i Foucaults verden kan beskrives en målbar konsekvens eller en synlig praksis av makt. Foucault påstår at vi er alle maktens subjekter, i det vi utøver makt samtidig som vi er underlagt dens effekter.²⁸ Politikk er maktpraksiser som innebærer underkastelse og dominion. Miljøpersonalet som ble intervjuet ble forespurt om de som privat personer ville kategorisere seg som 'politisk aktive.' Med dette menes at om det ville erkjenne tilhørighet til en konkret

---

²⁷ Gullestad (2002: 46)

²⁸ Barker (1998: 28)

politisk parti eller ideologi (se Analysedelen senere i oppgaven). For Foucault blir en slik tilnærming feilaktig, da den erkjenner ikke politikkenes sentrale og umiskjennelig rolle i selv de meste banale aspekter av vår hverdag. For Foucault er politikk så innvevd i de samfunnsinstitusjonene vi direkte og indirekte tar del i at det er uholdbart å påstå at man ikke er en del av den. Politikk, ifølge Foucaults teser er bare ett av mange uttrykk for makt og er å finne overalt:

Everything is political, not because we can take charge of the political and direct everything towards an outcome we choose, or because we must always take personal responsibility for what occurs in the world, but because the political field is an effect of interacting forces, of the interplay of power, and because relations of force are immanent in the political field. (Foucault i Barker 1998: 33).

Foucaults teser erklærer oss alle som politiske vesener. Han er tydelig på at det ikke er mulig å leve i denne verden som handlende individer og samtidig stiller oss nøytrale til politikk:

”..no-one can claim to occupy a ”politics-free zone”, secure in the certainty of our objective position” (Barker 1998:37). Alle mennesker, ifølge Foucault, befinner seg i ulike maktrelasjoner, for eksempel, mor, datter , eleven, lærer, mann, kone, der vi utøver makt parallelt som vi er maktens subjekter. Dette maktelementet ligger ofte ubevisst og flyter opp til bevissthetens overflate stort sett i de situasjonene der vi opplever at noen utøver unødvendig mye makt overfor oss, for eksempel når læreren slår en elev. Vi godtar likevel at denne relasjonen ellers bærer preg av makt, der denne makten danner rammer for hva som forventes og aksepteres av rolleinnhaverne. Politikk kan anses som de eksplisitte rolleinstruksjonene,

satt i system. Dermed er ingen av oss apolitiske.

3.2.3 Miljøpersonale som oppdragere

I den oppdragerrolle miljøpersonalet befinner seg i på tiltakene møter vi ungdommer som kan uttrykke stor ambivalens til det norske samfunnet. Enkelte sier rett ut at de trodde de var kommet til 'et fritt land', men reagerer negativt på det de oppfatter som et samfunn som er meget sterkt regulert, da man blir fort klientifisert av de ulike etatene som har som formål å hjelpe. Våre ungdommer får omfattende støtte og oppfølging gjennom Nav, skolevesenet, barnevern og ulike kommunale aktivitetstiltak. For enkelte ungdommer representerer denne tette tverrfaglige oppfølgingen en form for kontroll; nærmest overvåking. De sier det er slitsomt at så mange forskjellige voksne skal skrive rapport om dem, at det holdes så mange møter om dem. Hvordan møter miljøpersonale en slik skepsis? Mine egne erfaringer tilsier at det er lett å tre inn i en rolle der man kommuniserer på overbærende vis at det er slik det er i et meget velfungerende demokrati, eller at den påtatte kontrollen som ungdommene reagerer på skyldes at de ikke har opplevd sosialdemokratiske samfunnsskrukturer før. Vi forklarer at det er en liten pris å betale for å motta så mye hjelp og støtte. Videre forklarer vi at 'det er slik det er i Norge', og at vi voksne må også forholde oss til de ulike etatene som støtter den norske samfunnsorganisering. Foucaults tenkning fordrer til en kritisk tilnærming til den tilsynelatende objektiviteten som miljøpersonale inntar når de inngår rollen som 'oppklarende' voksne. Hans teser vil ha oss til å forstå det sterkt politiserte aspektet ved vårt arbeid: "His concern is less that people adopt certain values, but that values are always adopted, and therefore must be critically thought against".²⁹

---

²⁹ Barker (1998: 59)

Horntvedt, førstelektor ved Høgskolen i Oslo (HIO) bruker Foucaults makt/diskursteorier i sin studie av HIO som flerkulturelt læringssted ved å presentere hans diskursbegreper som forklaringsmodell i møte med majoritets/minoritetsmiljøene på høgskolen. Det er diskursene, slik Horntvedt hevder, som gjenspeiler hvem som til enhver tid har definisjonsmakten til å bestemme hvem som er innenfor og utenfor *normen*: ”Ved å produsere kunnskap om det normale og det aksepterte, produserer en samtidig kunnskap om hva som er gjeldende både for dem innenfor og dem som står utenfor”(Horntvedt 2002: 5).

3.3 Bourdieu: Eksternalisering av det interne

I likhet med Foucault stiller Bourdieu seg kritisk og undrende til hvorvidt vi er selvstendige aktører i våre egne liv. Han setter ord på hvilke maktprosesser ligger bak de gjeldende samfunnsdiskursene. Hans teser vil ha det selvfølgelig, det banale og det innforståtte frem i lyset, og under forskerens mikroskop. Bourdieu forsøker å ta tak i de samfunnsstrukturene og mekanismene som slipper unna vår oppmerksomhet i det daglige:

Bourdieu (er) opptatt av at den gruppebestemte, klassemessige habitus, tenke-og væremåte, lar seg endre gjennom bevisstgjøring. Han taler om at hans form for sosiologi minner om den psykoanalytiske metoden som skal la det fortrenge og ubevisste komme for dagen for at den skal bli opphevet (Bourdieu 95: 21).

3.3.1 Symbolsk Makt/Vold

Foucaults oppgjør med diskursenes definisjonsmakt bringer man videre til Bourdieus teorier om symbolsk makt/ vold, som Bourdieu erklærer er

Makten til å få en bestemt virkelighetsforståelse til å fremstå som objektiv og sann, uten at det er klart for de involverte at det er snakk om en vilkårlig virkelighetsforståelse, samtidig som det heller ikke er klart at alternative virkelighetsforståelser utelukkes (Bourdieu 1996: 69).

Bourdieu ber oss om å rette vår oppmerksomhet mot denne makten hvor ”den gir seg minst til kjenne, der hvor den er mest miskjent, og dermed anerkjent” (Bourdieu 1996: 38).

På en institusjon for enslige mindreårige flyktninger snakker vi altså om hvordan vi definerer hva som er god integrering, hva som er akseptabel atferd/holdninger på tiltaket, hvordan man best kan integreres og hvem som innehar definisjonsmakten til å bestemme når en er tilstrekkelig integrert. Dette gjelder også for hvordan vi definerer hva som er viktig for å kunne leve et godt liv i Norge. Oppfordrer miljøpersonalet ungdommene til selvrefleksjon, eller til lydighet, der de skal helst underkaste seg et vanlig utdanningsløp, og ’A4’ liv? Hva er egentlig ’det gode liv’ for en enslige mindreårige flyktning i Norge? Er det miljøpersonalet som innehar mest makt i denne forstand, eller opplever de heller en avmakt i møte med slike mekanismer? Hvorvidt er de villige til å erkjenne at slike utalte maktforhold eksisterer på sin arbeidsplass? Bourdieus symbolske makt/vold kan kun utøves ”av de som ikke vet at de ligger under for den, eller endatil ikke vet at de utøver den” (Bourdieu 1996: 38). Er det da rimelig å forvente at miljøpersonalet skal ha kjennskap til slike maktmekanismer? Hvorvidt er også miljøpersonalet underlagt en statsmakt som ”påtvinger de tankekategoriene som vi så uten å reflektere over det anvender på alt mulig i denne verden, også staten selv” (Bourdieu 1996:68).

3.3.2 Symbolsk Kapital

Bourdieu har videreutviklet en marxistisk begrepforståelse om kapital; dvs en symbolsk vare man kan benytte som 'gangbar mynt' i visse omgivelser. Det kan være høyere utdanning, den gode smaken, økonomiske midler, arbeidstittel osv. Bourdieus egne forskningsanalyser er spesielt fokusert mot det franske samfunnet, som kan betegnes som et klassesamfunn, men Bourdieus teser er høyst relevant også for samfunnsforholdene i Norge, spesielt for enslige mindreårige flyktninger: 'jo mer egalitært et samfunn, desto viktigere blir mekanisme for sosiale differensiering' (Bourdieu 1995: 5). Ens posisjon, og dermed ens innflytelsesevne i samfunnet påvirkes og evalueres ut ifra hvorvidt man besitter visse typer kapital.

Samfunnslivet fremstår av Bourdieu som 'et uopphørlig forløp av små og store stridigheter og trefninger hvor markedet åpnes og lukkes, hvor det evalueres og revalueres' (Bourdieu 1995 : 19). Bourdieu definerer Symbolsk Kapital som

hvilken som helst egenskap(hvilken som helst form for kapital; fysisk, økonomisk, kulturell, sosial) som oppfattes av sosiale aktører med persepsjonskategorier som er slik at de er i stand til å kjenne den (til å oppfatte den) og til å anerkjenne den, til å gi den verdi(Bourdieu 1995: 61).

For de fleste enslige mindreårige flyktninger er det en meget krevende og langvarig prosess å oppdage at den personlige/faglige kompetanse og status de har med seg fra hjemlandet er ofte verdiløs eller ikke ansett som en gode her i Norge; dette kan være flerspråklighet, høy status i en høyt posisjonert stamme, eller en utdanning som ikke blir godkjent. Det kan være meget fortvilende for den enkelte å ikke få anerkjennelse for visse aspekter ved sitt liv som tidligere har representert en ressurs og status både for dem og sin familie. Flere av miljøpersonale

nevnte konkret under intervjuene det problematiske ved dette. Andre ungdommene kan derimot oppleve at det er lettere å komme til godene i Norge enn i hjemlandet, der de kanskje var utestengt fra å tilegne seg utdanning og samfunnsposisjon. Dette gjelder spesielt for ungdommer som tilhører Hazara stammen i Afghanistan, der flere av de som kommer til Norge er analfabeter.

3.3.3 Habitus/ felt

Habitus er den innøvde og automatiske måten vi utøver dagliglivets handlinger på; slik ting bare *er*. Habitus utstyres oss med et apparat for hvordan vi tolker omverdenen. Det er våre kollektive og personlige tilbøyeligheter til å handle, tenke og reagere uten at vi trenger å bruke tid og krefter på å resonnerer oss frem eller stoppe opp for å sondere terrenget. Habitus er altså en nødvendighet i vårt dagligliv, og utstyres oss med disposisjoner som vi kan benytte i forskjellige hverdagsituasjoner. Habitus får oss til å reagere og av reagere på en slik måte at vi forstår og blir forstått av våre omgivelser. Den er et produkt av sosialiseringprosesser, som ikke eksisterer i et vakuum, men er heller dannet og omdannet av symbolsk makt. Habitus er dermed relasjonell, og den individuelle habitus som alle mennesker besitter formes av og former samfunnet vi lever i. Habitus kan anses som en 'fotsoldat', i den forstand at den ikke stiller spørsmålstegn ved symbolsk makt og dens eksistens. Bourdieu forklarer at habitus er internaliserte tilbøyeligheter: "Karakteristisk for disposisjoner i habitus er at de er tilegnet, men at tilegnelsesprosessen er glemt eller fortrent. I den forstand er habitus ikke en sinnstilstand, men en kroppstilstand" (Wilken 2008: 37). Bourdieu betegner altså habitus både som personlig og kollektiv, fordi den tilegnes i et sosial miljø som bærer preg av en fellesforståelse. Den er også samfunnsmessig;

fordi den får oss til å akseptere ulikheter i samfunnet og tar dem for gitt. Disposisjonene i habitus bekreftes og reproduseres gjennom den sekundære sosialisering i de moderne samfunnsinstitusjonene (Wilken 2008: 38).

Feltbegrepet som Bourdieu presenterer kan betraktes som de sosiale settinger der habitus praktiseres og der det anerkjennes i et felleskap.

Bourdieu nevner flyktninger eksplisitt i sine teser om habitus der han anerkjenner at det er en vanskelig prosess å oppleve at ens verdensforståelse (som er både personlig og kollektiv, og omdannes og uttrykkes gjennom sosialiseringprosesser) ikke lenger fungerer som rettesnor for hverdagslivet. Den er heller et hinder for forståelse og fungering. I slike tilfeller kan flyktingers habitus ''være i utakt med den sosiale virkeligheten de lever i, og det kan gi både anledning til store personlige tragedier og til sosiale fornyelse'' (Bourdieu 1980/90: 62-63).

Man kan tenke seg at noen av de ungdommene som ikke finner seg til rette i Norge og uttrykke stor misnøye med det norske samfunnet er i en smertefull prosess der det å endre habitus, som tross alt har fungert i hjemlandet, er noe de ikke ønsker seg. Det er nærliggende å tenke at Orientalisme som verdensforestilling preger også den habitus som flere av miljøpersonale ubevisst besitter i møte med ungdommene.

Bourdieus teser om sosial/symbolsk kapital er fremtredende i dagens samfunn,³⁰ og begrepet dukker opp i diverse avisspalter, der man mottar råd for hvordan man kan øke sin sosiale kapital, eller kan få teste hvor mye sosial kapital man har. Den underliggende beskjeden tilsier jo mer kapital desto bedre, men en slik tilnærming oppleves som en overfladisk og forenkelt tolkning av Bourdieus samfunnskritiske arbeid.

---

³⁰ Nærings- og Handelsdepartementet omtaler kapital i Stortingsmelding 39 (2012-2013) *Mangfold av vinnere*, som ''et uttrykk for den verdi som normer, sosiale nettverk og kulturen genererer''.

3.3.4 Bourdieus teorier anvendt hos andre

Andre akademikere, blant annet Garrett i Gray & Webb (2013) fremhever de mulighetene Bourdieus arbeid tilbyr sosialt arbeid: "Bourdieu's work could help social work to reflexively fold inwards with social worker and "social work academics" scrutinizing their own personal and collective habitus".³¹ Videre stiller han spørsmål ved samfunnets generelle besettelse med sosial og økonomisk kapital; for eksempel hvordan kapital virker inn på adopsjonspraksiser og hvem som kategoriseres som potensielt gode adopsjonsforeldre. Garrett etterlyser en mer systematisk og grunnleggende studie av refleksivitet blant sosialarbeidere, der han har introdusert Bourdieus teorier for sine mastergradsstudenter i sosialt arbeid ved University of Galway, Irland. Garrett argumenterer for at Bourdieus teser om symbolsk makt, habitus og kapital er viktige grunnpilarer i den underliggende sosialteori som preger sosialarbeidernes hverdag. (2013: 14). Hvordan vi behandler våre klienter påvirkes av hvordan det samfunnet vi lever i betrakter og vurderer deres (manglende) kapital.

---

³¹ Paul Michael Garrett i Gray&Webb (2013: 43)

4.0 Metode:

Det er prekært å kunne vite litt om empiriske studier i forkant av valg av metode, slik at man kan foreta de rette valg og velge riktig forskningsdesign, fremgangsmåte og metode som kan gi et så tilnærmet grundig og utfyllende svar som mulig på den gitte problemstilling. Jeg skal derfor i dette kapitlet diskutere en del hovedbegreper vedrørende fagfeltet metode, samt presentere den metoden jeg har valgt og begrunne hvorfor jeg har valgt denne metoden.

4.1 Ontologi og epistemologi

For å komme videre i denne undersøkelsen er det i første omgang viktig å ha forståelse for begrepsforskjellen mellom Ontologi og Epistemologi. Jacobsen definerer ontologi som ”slik ting faktisk er”³² og gir en virkelighetsbeskrivelse av hvordan verden faktisk ser ut. Han understreker imidlertid at studier av mennesker- og organisasjoner som består av mennesker ikke nødvendigvis kan fanges opp av universelle lover og regler slik som i naturvitenskap. Dette medfører at når man skal innhente kunnskap om mennesker og organisasjoner, bør man være mindre generell og mer fokusert på hvilken kontekst studiene blir gjennomført i. Epistemologi handler mer om hvordan man kan tilegne seg kunnskap om hvordan verden faktisk ser ut; ”what is to pass as warrantable and acceptable knowledge”³³ Jakobsen hevder at positivismen er en sentral del i debatten om hvordan man skal kunne få kunnskap om hvordan verden virkelig ser ut. I denne sammenheng er det naturlig å se på argumentasjonen og de grunnleggende forskjellene mellom positivistisk og hermeneutisk tilnærming for å kunne søke etter sannheter om hvordan verden faktisk ser ut. Positivistene er av den oppfatning at man kan finne klare og sanne svar på dette, og forskeren skal kunne sette klare forutsetninger i sine hypoteser for så å gå ut og lete etter data som støtter disse eller ikke. Jacobsen (2005) hevder at tre teser står sentralt i denne innsynsvinkelen:

1. Det finnes faktisk en objektiv verden
2. Den objektive virkeligheten skal kunne studeres på en objektiv måte
3. Vi skal kunne opparbeide en kumulativ kunnskap om hvordan den objektive verden ser ut³⁴

---

³² Jacobsen, (2005:24)

³³ Bryman (1999:45)

³⁴ Jacobsen, (2005: 26)

I motsetning til positivistene står den hermeneutiske tilnærming av den oppfatning at vi tolker den virkelige verden ut fra de sanser, erfaring og bakgrunn som vi besitter og innehar, og at det derfor ikke kan finnes noen absolutte sannheter i de data og funn som vi forsker og presenterer i disse sammenhenger. Dette innebærer at forskningen vil være påvirket av og styrt av forskerens verdier og interesser, og at resultatene vil kunne bli "farget" av disse. *Mening* kan bare forstås i lys av en sammenheng og kontekst (Thagaard 2009). Teoriene til Foucaults, Said og Bourdieu baserer seg i meget stor grad på den hermeneutiske tradisjon, der det ikke finnes en objektiv sannhet, men heller forestillinger om sannhet som er stadig konstruert og forhandlet i et samfunn: "Fields of learning, are constrained and acted upon by society, by cultural traditions, by worldly circumstance, and by stabilizing influences like schools, libraries, and governments".³⁵

4.2 Kvalitativ vs kvantitativ metode

Det er i hovedsak to måter å gjennomføre et metodisk valg: nemlig kvalitativ og kvantitativ metode. Hva vi søker å finne svar på og hovedformålet med forskningen bestemmer ofte hvilke metode som bør velges. Bryman fremhever at de er mer enn tekniske metoder til innhenting av ulike typer data, heller paradigmer som ikke kan forenes:

If one thinks in epistemological terms, then the two methods are likely to exhibit incompatible views about the way in which social reality ought to be studied, and hence what should be regarded as proper knowledge thereof (Bryman 1999: 48).

Jacobsen(2005) hevder at den kvalitative tilnærmingen av en problemstilling er best når man søker å finne frem til et uavklart tema og å få til en dypere beskrivelse av dette fenomenet. Man søker med andre ord om å finne frem til hvordan mennesker tolker og forstår en situasjon eller et gitt fenomen, som i denne oppgaven skal fokusere mot å forstå

---

4 Said: (1979: 202)

miljøpersonalets holdninger til integrering av enslige mindreårige flyktninger. Egenskapene ved data som skal samles inn er ofte bestemmende for om man bør velge kvantitativ eller kvalitativ metode.

4.2.1 Fordeler og ulemper med kvalitativ og kvantitativ metode

Ved å velge en kvalitativ innfallsvinkel åpner man for større mulighet for å fortolke problemstillingen som også vil kunne endres og utvikles i løpet av datainnsamlingen. Videre kan man gå i dybden og fremhente mange opplysninger fra få informanter samtidig som man også kan oppnå god kontakt med disse. Hovedfordelen med dette er at forskeren selv er ute i feltet og søker informasjon, samt tildeler informasjon til respondenten. Denne toveis kommunikasjonen kan medføre økt og god innhenting av data, som igjen bidrar til at forskeren lettere kan søke etter og forstå det spesifikke fenomenet i sin helhet på en bedre måte enn om hun sender ut et spørreskjema. Man får også øyeblikkelig response på hvordan forskningsmetoden virker inn på informantene, og får oppdaget språklige feilkilder tidligere i forskningsprosessen.

Bryman (1999) hevder at åpenhet er stikkordet for den kvalitative tilnærming, ved at forskeren i liten grad har bestemt på forhånd hvilke parametre hun skal lete etter. Han hevder at kvalitativ metode fordrer økt begrepsgyldighet ved at man ikke påtvinger respondenten faste spørsmål med faste svarkategorier, men at man her overlater til respondenten å kunne definere svarene selv.

(Ringdal 2000) hevder at ved å oppnå nærhet til studiesubjektet vil man lettere kunne gå i dybden på fenomenet og derved også oppnå økt fleksibilitet og informasjonsinnhenting i den sosiale settingen som et intervju frembringer.

Mehmotuglu (2004) argumenterer for at man bør benytte seg av den kvalitative tilnærmingen i de sammenhenger der fenomenet man skal forske på er ukjent. Da vil man lettere kunne forstå fenomenet, noe som vil kunne gi en bedre grobunn for å benytte seg av kvantitative metoder og teste disse bedre ut i etterkant. Med andre ord vil man her kunne benytte metode triangulering som betyr at forskeren kombinerer bruken av kvalitativ og kvantitativ metode for å forsterke sin vitenskapelige argumentasjon.

De største ulempene med kvalitative undersøkelser er at disse ofte er ressurskrevende, at vi kun kan rekke over et fåtall informanter, samt at man derfor må stille spørsmålet om disse informantene er representative for hele utvalget av det fenomenet som studeres. Dette kan i mange sammenhenger være vanskelig å argumentere for, da forskjellige bedrifter og individ som regel høster ulike erfaringer i forskjellige kontekster.

Andre problemer med kvalitative undersøkelser er at dataene fort kan bli vanskelig å tolke pga. nyanserikdom, samt at forskerens nærhet til informanten blir for tett. Dette medfører at man i stedet for å opprettholde et objektivt syn på dataene som forskeren innhenter, blir fanget av situasjonen og kanskje ikke opprettholder den nødvendige kritiske holdningen til den eller de som blir undersøkt. Viktige begreper for å opprettholde god datakvalitet i den kvalitative metode er troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet. Når man benytter seg av kvantitativ forskning vil man som det fremkommer av tabellen vektlegge mer talldata, og man har da foretatt en del valg som innebærer at man har en deduktiv tilnærming til forskningen. Det vil si at forskeren i utgangspunktet har laget en del hypoteser som hun ønsker å teste ut (Jakobsen 2005). Herunder kan nevnes at denne type forskning prøver å finne svar som man kan fremsette på mer generelle grunnlag enn det som er faktum ved kvalitative analyser der man har et mer åpent og induktivt forhold til problemstillingen.

Fordelen med kvantitativ metode er at man kan nå ut til mange respondenter, at man lett kan søke etter årsak/virkning, at man innehar avstand til informantene og at man kan utarbeide statistikk(tall) på dataene som samles inn. Viktige begreper innen kvantitativ forskning er reliabilitet, validitet og generalisering. Man skal kunne benytte seg av begge disse metodene i mange sammenhenger og Jacobsen (2005) anmoder om at man foretar en pragmatisk tilnærming til hvilke metodevalg som blir valgt, og at dette skal være et valg som er egnet utfra den gitte problemstilling som studien skal søke å finne svar på.

4.3 Valg av metode

For å komme videre i denne oppgaven ønsker jeg å utdype mitt valg av metode som i hovedsak vil bestå av å innhente og bearbeide informasjon slik at man kan komme frem til å finne nyanserte svar den gitte problemstilling.

Jeg vil søke på en systematisk måte å samle inn, bearbeide og analysere og tolke intervjumaterialet fra kvalitative intervjuer og på en sådan måte håper at dette vil kunne bringe frem nytt kunnskap om problemstillingen. I valget mellom kvalitativ og kvantitativ metode har jeg i denne oppgaven funnet det mest tilrådelig å benytte kvalitativ metode, som innebærer at man vektlegger tekstdata fremfor talldata og sådan har en induktiv tilnærming til forholdet mellom teori og forskning. Dette i motsetning til å benytte en deduktiv strategi der de som benytter seg av denne metoden hevder at den beste fremgangsmåten er å først lage seg forventninger (Jacobsen 2005) av hvordan verden ser ut for deretter å skaffe seg vitenskapelige funn som støtter opp under dette synet.

4.4 Adgang til forskningsfeltet

Jeg har fra starten av hatt en muntlig dialog med mine nærmeste overordnede i Bergen Senter for Minoritetsungdom (heretter BSMU) om mulige tema for masteroppgaven, og hvorvidt Bergen Kommune ville tillate meg å intervju miljøpersonalet på min egen arbeidsplass, men riktignok på senterets øvrige avdelinger, i forbindelse med oppgaven.³⁶ Jeg fikk muntlig tillatelse til å gå videre med prosjektet til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (heretter NSD). Prosjektplanen min ble godkjent av NSD 03.06.13, (Prosjektnr 34521). Deretter sendte jeg en formell søknad, med en kortfattet prosjektskisse til leder for BSMU der jeg ba om tillatelse til å intervju fire av miljøpersonalet. Denne søknaden ble tatt opp til videre behandling i Bergen Kommune. Jeg presiserte under søknadsprosessen at informantene skulle fullstendig anonymiseres og at det var ønskelig fra min side at hverken ledelsen eller informantene selv skulle få vite noe om hvem som ble valgt ut. Jeg fikk grønt lys til prosjektet fra Bergen Kommune 17.06.13. Parallelt med at jeg fikk muntlig tillatelse fra BSMU tok jeg telefonisk kontakt med mulige informanter³⁷ for å informere om masteroppgaven og forhøre meg om de kunne tenke seg å stille som informanter i et kvalitativt intervju. Jeg ga ganske grundig informasjon om formålet med masteroppgaven, hvilke type spørsmål som var aktuelle, samtidig hvordan deres eventuelle bidrag skulle behandles. Jeg presiserte at de skulle være fullstendig anonyme og at ledelsen i BSMU ikke skulle informeres om hvem som deltok. Jeg benevnte også på dette stadiet at jeg ønsket å bruke lydopptaker for å sikre kvaliteten på intervjumaterialet, og at opptakene vil bli slettet ettersom de ble transkribert. Jeg tok også kontakt med 3 øvrige miljøpersonale som arbeider/har arbeidet ved lignende langtidstiltak på Vestlandet/Østlandet, og leder for en stor institusjon på Østlandet. Disse fikk jeg kjennskap til og kontakt med gjennom min egen omgangskrets. Enkelte hadde flere

---

³⁶ Jeg har ikke mottatt noen form for økonomisk støtte fra min arbeidsgiver til denne mastergraden, men mener det er etisk riktig at Bergen Kommune ble fullstendig informert om oppgavetema og de aktuelle teoretiske tilnærminger.

³⁷Jeg har benyttet betegnelsen *informant* da den gir, slik Postholm (2005:84) antyder, en forståelse av at denne kvalitative intervjusituasjon innebærer en informasjonsoverføring der informanten skal gi innblikk i hans/hennes ståsted i en viss kontekst; alstå forhold på sin arbeidsplass i dette tilfelle. Jeg er fra Nord Irland og betegnelsen *informant* har en helt annen betydning i den konteksten jeg har vokst opp i; nemlig politityster. Den har sterke politiske assosiasjoner, som skapte en del ambivilens til å bruke den.

tilleggsspørsmål i forhold til problemstillingen og 'vinklingen' for oppgaven. Jeg fant det riktig å gi så fullstendig informasjon som mulig da jeg oppfattet min åpenhet som utslagsgivende i forhold til å kunne innhente informert samtykke. Det kan tenkes at en helt utenforstående forsker hadde ikke fått slike spørsmål. Det var til tider krevende å ringe og etterspør deltagelse, da jeg var nokså var på responsen. Jeg ønsket ikke å måtte 'overtale' noen å stille opp, da jeg ansa dette for å være på grensen til det uetiske. Hvordan ville de reagere? Samtlige av informantene jeg kontaktet var positive til å stille til intervju, men i enkelte tilfeller ga noen uttrykk for at det kunne bli litt flaut med lydopptak. Disse fikk et par ukers betenkningstid før de eventuelt takket ja, under betingelse av at opptakene ville bli destruert etter transkribering. Informantene har alle skrevet under på en samtykkeerklæring (se Appendix).

4.5 Utvalgskriterier for informantene

Hovedkriteriet for å komme med i utvalget er alltid at forskeren regner med at de aktuelle personene har relevant informasjon for prosjektets problemstilling, enten det er meninger, kunnskap, holdninger, erfaringer eller annet som etterlyses.

Det er problemstillingen som avgjør hvem det kan være aktuelt å intervju, og denne rammen må festettes skjønnsmessig...de som intervjues bør være mest mulig ulike. På den måten kan man få et bredt inntrykk gjennom intervjuene

(Repstad 2007: 81).

Jeg brukte litt forskjellige kriterier for utvalg av informanter; noen kriterier ble brukt med tanke på hvem som kunne kontaktes, og noen kriterier gjorde heller andre kandidater av ulike grunner uegnete som informanter, til tross for at de gjerne har uttrykt interessante synspunkter om temaet integrering.

Først og fremst ønsket jeg et utvalg som gjenspeilet et kjønnsmessig og etnisk mangfold, da problemstillingen eksplisitt forutsetter dette. Her vil jeg påpeke at fire av informantene

arbeider ved min egen arbeidsplass i BSMU, på andre avdelinger. Jeg hadde cirka 35 potensielle informanter å velge mellom i BSMU. Jeg har ikke arbeidet direkte med disse og kjenner heller ikke til de ungdommene som de har omsorg for, men vi har tilbragt tid sammen på fellesmøter/seminarer og, slik at de er mennesker som jeg har et viss kjennskap til, og dette medførte en del utfordringer i forhold til objektivitet. Repstad reflekterer over ulemper og fordeler ved å intervju kjente: det kan gjøre det lettere for informantene å åpne seg, det kan gjøre de mer presise i forhold til hvordan de presenterer faktiske forhold, men kan også føre til å gjøre informantene mer tilbøyelige til å spille opp til intervjuerens egne synspunkter (Repstad 2007: 82). Jeg hadde også et ønske om å intervju miljøpersonalet som har lang ansiennitet og har dermed opparbeidet seg en del livserfaring, samtidig mange erfaringer enslige mindreårige flyktninger over flere år. Dette er dog ikke uproblematisk da det kan være mer krevende for personalet med lang fartstid å reflektere over mange av de selvfølghetene som arbeidsdagen består av. Miljøpersonalet med mindre erfaring hadde kanskje kommet med andre innfallsvinkler, og en mer undrende holdning til hvordan ungdommene fremstår. Det representerer en utfordring også for meg å kunne avsløre slike selvfølgheter da de er også en del av min daglige praksis på jobb.

Det er nærmest umulig for dem som hører til et miljø å formulere de uskrevede regler som strukturerer måtene "man" gjør ting på. Dels fordi man tar sin egen praksis for gitt, og dels fordi man tar for gitt at de måtene man selv gjør ting på, bare er måter "man" i alminnelighet gjør ting på (Wilken 2008:14).

Noen i utvalget har tidligere uttrykt sterke meninger og holdninger i forhold til integrering på BSMU og har etterlyst mer diskusjon rundt dette temaet på fellesmøter, så jeg var nysgjerrig på deres synspunkter. Jeg valgte derimot å utelukke enkelte kandidater som jeg vet har vært i konflikt med sine respektive ledelse da jeg ønsket ikke at intervjusituasjon skulle bli tatt til formål for deres arbeidssituasjon. Enkelte av informantene har selv kommet til Norge som flyktninger, men det var en forutsetning at disse har bearbeidet en del negative opplevelser,

både i forhold til å være på flukt/savn/sorg etter hjemlandet. Jeg ønsket ikke å ripe opp i traumatiske hendelser og dermed lot være å ta kontakt med enkelte som jeg vet sliter med slike problemer, men det er ikke enkelt å gardere seg helt. Jeg tok heller ikke kontakt med miljøpersonale som snakker dårlig norsk, da jeg ønsket ikke bruk av tolk. Repstad (2007: 81) minner om at det er ikke mulig å få en 'presis representativitet' gjennom kvalitativ metode.

Utvalget ble slik: jeg intervjuet totalt åtte informanter; tre menn og fem kvinner (menn er generelt underrepresentert i barnevernet). Fire av disse er fastansatt ved BSMU, både som faglærte miljøterapeuter og som ufaglærte miljøarbeidere. Tre av de øvrige informantene arbeider/ har arbeidet som miljøterapeuter/arbeidere ved lignende medlevertiltak på Vestlandet/Østlandet. En av informantene var leder for et langtidstiltak på Østlandet. Felles for miljøarbeiderne var at disse hadde alle høyere utdanning på universitetsnivå, gjerne fra andre land. Fire av informantene, altså halvparten hadde etnisk minoritetsbakgrunn, enkelte var selv kommet til Norge som flyktninger. Flere av informantene har arbeidet ved lignende tiltak i andre europeiske land, og de fleste av informantene har erfaringer fra andre lignende tiltak i Norge.

4.6 Min rolle: nærhet og distanse

Jeg har valgt å forske på et tema som interesserer og engasjerer meg både personlig og privat. Jeg er selv kommet til Norge som utlending og har brukt mye tid og krefter på å integrere meg på best mulig vis³⁸. I mitt daglige arbeid møter jeg både medkolleger og ungdommer som også forsøker i ulik grad og med ulike fremgangsmåter, å finne seg til rette i Norge. Om jeg ikke kjenner ungdommene eller enkelte av tiltakene informantene mine arbeider/har arbeidet ved, har jeg allikevel en spesiell nærhet til, og kunnskap om hvordan informantene arbeider og de daglige utfordringer de og ungdommene de har omsorg for møter. Jeg kjenner spesielt godt til hvilke forhold fire av informantene arbeider under da vi tilhører samme organisasjon

---

³⁸ Gullestad (2002) påstår at det er ikke legitimt for majoritetssamfunnet at innvandrere selv skal få definere seg som integrerte.

Hvilken påvirkning har denne nærhet på min faglige rolle som forsker: står jeg problemstillingen for nær, både profesjonelt og privat? Man kan argumentere at det er utenforstående som er best egnet til å bedømme hvorvidt jeg står mitt utvalgte fagfeltet for nær, da det er en håpløs og kunstig øvelse for meg å prøve å se meg selv utenifra. Er det klokt å forske på ens egen arbeidsplass på denne måten, og kan man si at feltarbeidet jeg har utført er kvalitetssikret i forhold til min forforståelse og objektivitet? Er feltarbeidet jeg har utført pålitelig? En annen forsker vil kanskje lese gjennom transkriberingen og kommer frem til andre konklusjoner, da analysen blir også kontekstuell, og forskeren kan påvirke konteksten.³⁹

4.7 Forforståelse som feilkilde?

Paulgaard beskriver en slik forutforståelse som en "feilkilde som kan hindre egentlig innsikt" (1997:72). Et viktig moment i feltarbeid er å frem det selvsagte, de momentene som er blitt internalisert og som informantene ikke reflekterer over. Hvis jeg som forsker heller ikke evner til å fange opp disse selvfølgelighetene, nettopp fordi de er også blitt internalisert også hos meg, da vi stiller like blinde, begge parter; "Det er fordi subjektet bokstavelig talt ikke vet hva de gjør, at det de gjør har mer betydning enn de vet" (Bourdieu 1972/77:79). Jeg besitter et 'insider'perspektiv som kan gjøre meg blind for viktige momenter. Det er også en del fordeler knyttet til forskning i et kjent miljø: man unngår overflatiske momenter og har opparbeidet en rolle⁴⁰ som tilsier at man kan gå rett på sak i større grad. Man vet hvor skoen trykker og hvor utfordringene ligger. Informantene slipper å forklare mange banale (men dog ikke ubetydelige) aspekter ved det daglige arbeidet. Det er heller ikke nødvendig for dem å være engstelig over at visse uttalelser eller holdninger kan feiltolkes eller misrepresenteres av en utenforstående.

Det finnes en teoretisk tilnærming som tar sår tvil om legitimiteten ved bruken av insider/outsider betegnelsene, da hvilken som helst rolle befinner seg i en gitt kontekst der ingen kan løsrive seg fra en forforståelse; den er nemlig tilstede uansett hvilket miljø man skal tilnærme seg. Den handler heller om *grader* av forforståelse. Man kan si at forforståelse er

---

³⁹ Hammersley & Atkinson (2004: 49) påpeker at adferd og holdninger ikke er konstante.

⁴⁰ Aase definerer rolle som "summen av alle de forventninger og plikter og rettigheter som knytter seg til personer i en spesiell funksjon eller situasjon." (1997: 51).

faktisk en forutsetning for forståelse. Bourdieu tar et oppgjør med rolleperspektivene og forsøker

å overskride dualismen mellom insider-og outsiderperspektivet ved å hevde enhver posisjonering relativ og relasjonell. Verden er ikke todimensjonal, og posisjonering i feltet er ikke et spørsmål om å være innenfor eller utenfor. Idealet om å trenge seg inn i en annen kultur er like fiktivt som idealet om å observere den objektivt og på avstand (Wilken 2008:18).

Paulgaard konstaterer dermed at "Forskerens subjektive forutforståelsen sees ikke som en feilkilde som sperrer for innsikt, men som en forutsetning for innsikt" (1997:73).

Allikevel er det svært viktig at jeg er forsiktig med og aktivt tar høyde for at mitt kjennskap til fagmiljøet kan gjøre meg disponibel for forutinntatte holdninger og meninger. Det handler om å behandle en slik forforståelse som et handikap man hele tiden bør ha frem i bevisstheten, og tvinge seg selv til å se på miljøet med nye øyne. Dette har vært en krevende prosess som andre må avgjøre i hvilken grad jeg har lyktes med. Det har også vært en meget lærerik prosess, der jeg har kunne hente ny inspirasjon for denne jobben jeg gjør i det daglige med ungdommene, og der jeg har blitt nødt til å se på min egen arbeidsinnsats og holdninger med et kritisk blikk.

Jeg har kommet frem til at det som representerer den største faren for blindhet i møte med et kjent miljø er nemlig en forutinntatt holdning som tilsier at det faktisk *er* et kjent miljø, der man har ingenting å lære, så å si. Jeg må ærlig innrømme at jeg ikke så for meg at det ville komme frem mye overraskende og nytt, i form av holdninger og opplevelser under intervjuene. Mens mye av det som ble sagt var i stor grad gjenkjennbart ble det også svært tydelig for meg underveis i intervjuprosessen at jeg snakket med miljøpersonale som også hadde *helt andre* tilnærminger og opplevelser enn det jeg har erfart i mine mange år i miljøet. Plutselig ble det kjente ukjent. Jeg fikk en forståelse for at arbeidsdagen for enkelte innebær helt andre utfordringer enn det jeg hadde kjennskap til.

Det er også viktig å ha fokus på at informantene stiller også til intervjuet med sin individuelle

og gruppemessige forforståelser. Intervjusamtalen kan gjerne betegnes som møtested for disse ulike forforståelser.

4.8 Kan min forforståelse skape et hinder for undersøkelsens validitet og reliabilitet?

Utenforstående kan lese transkripsjonene som er blitt nedtegnet uavkortet, og de synspunktene og erfaringene som er samlet inn er i all høyeste grad informantenes egne. Det er dog urealistisk å tro at utenforstående dermed hadde kommet frem til de samme konklusjonene som jeg gjør. Det er lett å hente frem lett gjenkjennelige mønstre og avvik i det innsamlede materialet, der man kan se konturene av utsagn som 'objektivt' kan betegnes som en rød tråd. Denne tråden vil se ganske annerledes ut avhengig av den teoretiske tilnærmingen man bruker for å analysere den, og den forforståelsen og rollen forskeren inntar i møte med funnene. Det er derfor vanskelig objektivt, å vurdere undersøkelsens validitet. Jeg vil likevel påstå at den generaliserbarheten som skal være gjeldende for vitenskapelig forskning er tilstede, om i begrenset omfang, i denne oppgaven. Dette fordi informantutvalget, om enn meget begrenset, fanger opp et bredt utvalg av ulike kjønn, alder, etnisk bakgrunn, utdanning og erfaring basert på ulike tiltak. Man vil kunne si noe generelt om hvilke erfaringer og synspunkter miljøpersonalet i langtidstiltak for enslige mindreårige flyktninger i Norge sitter inne med.

4.9 Intervjuene: Fremgangsmåte og utfordringer ved bruk av lydopptak

Intervjuene fant sted i tidsperioden 28.06-06.09.13. Noen ble avholdt i Bergen, noen i Haugesund, mens det ene var et telefonintervju, da økonomiske begrensninger utelukket at jeg kunne reise til Østlandet. Det metakommunikative aspektet manglet ved dette intervjuet. Det var viktig for meg å kunne imøtekomme informantenes egne ønsker om tidspunkt og sted, da de er travle mennesker som var villige til å sette av tid til meg midt i fellesferien. Noen av intervjuene ble følgelig avholdt på deres arbeidsplasser i en forhåndsavtalt pause, mens i

andre tilfeller satt vi ute der vi kunne snakke uforstyrret. Intervjuene varte fra 45 minutter til 80 minutter. Det var stor variasjon i hvor detaljerte den enkelte besvarte. Ipadopptaker ble brukt i samtlige tilfeller, da dette er sterkt anbefalt av de fleste erfarne forskere ved slike kvalitative intervjuer (Repstad 2007: 84). Jeg foretok lydprøver hjemme i forveien slik at jeg slapp å justere opptakeren noe særlig foran informantene da dette kunne virke distraherende. Repstads råd kom godt med: "Min erfaring er at jo mer avslappet forhold forskeren selv har til lydopptak, jo mindre blir respondenten affisert av det" (2007: 85). Jeg kan derimot ikke utelukke at jeg gjerne kunne fått andre besvarelser dersom jeg hadde benyttet notater fremfor lydopptaker. Jeg er selv blitt intervjuet til en forskningsprosjekt der lydopptaker ble benyttet og var litt betenkt etterpå på hvordan det ville høres ut. Man føler at man blotstiller seg. Det er også noe mer forpliktende ved bruk av lydopptak, da ens besvarelse kan lett bli tolket feil i en annen kontekst. Lydopptakene ble kontinuerlig transkribert i sin helhet ettersom intervjuene fant sted. Det var generelt lite utenomstakk på opptakene slik at det var lite som skulle filtreres bort. Repstad (2007: 101) anbefaler å "redigere stoffet med mild hånd mens man skriver", men jeg var ikke helt komfortabel med denne teknikken i og med at det kunne føre til at intervjuinnholdet ble ubevisst forvrengt. Etter jeg var ferdig med å transkribere ble opptakene slettet, slik jeg hadde lovet informantene i forveien. Transkriberingen var et krevende og monotont arbeid, ettersom jeg ikke foretok noe redaksjonell opprydding i stoffet, men det ga også tid for refleksjon rundt det som ble sagt. Det var midlertidig nokså pinlig å høre min egen stemme og særegne samtalevaner. Dette var kanskje like greit, fordi man blir konfrontert med ens styrke og svakheter rent samtalemessig. I flere tilfeller gremmes jeg over hvordan jeg hastet videre ved tidspunkter der jeg kunne til fordel ha stoppet opp og stilt tilleggsspørsmål, men det var mye læring i å bli konfrontert med mine egne utilstrekkeligheter på denne måten. Det ga nokså direkte innsikt i hvilke spørsmål skapte flyt og tilsvarende pauser og hvordan min egen væremåte innvirket på informanten. Jeg prøvde å ta lærdom av dette underveis under intervjuprosessen og omformulerte en del spørsmål som virket for lukkede, eller ledende.

4.9.1 Intervjusted

For flere av informantenes del var det ønskelig å avlegge intervjuet mens de var på jobb; dette fordi det var sommerferie og det ville bli vanskelig for dem å sette av tid og finne barnepass o.l når de hadde fri. Enkelte synes det var passende, i og med at intervjuet omhandlet deres arbeid, at intervjuet skulle finne sted i en pause i arbeidstiden. Dette var dog langt fra ideelt, da det innebar lang og kostbar reising til Bergen for min del og ved ett av tilfellene måtte vi avtale på nytt da det ikke var mulig å snakke uforstyrret. Ved et annet tilfelle merket jeg at informanten ble litt distraheret av uforutsette hendelser som oppstod på tiltaket mens vi snakket. Intervjusted er heller ikke forskingsmessig nøytralt: Hammersley og Atkinson påpeker at 'hvem sitt territorium man er i kan ha stor betydning for hvordan intervjuet går' (2004: 174). I ettertid ser jeg at det hadde vært en fordel å unngå å avholde intervjuene på de respektive arbeidsplassene, både av hensyn til støy og forstyrrelser, men også fordi det kan tenkes at rammene rundt selve intervjuet kan ha vært utslagsgivende for besvarelsene. En mer nøytral lokalitet hadde kanskje dannet rammene for andre type svar. Man kan heller ikke utelukke at informantenes arbeidsplass som intervjusted skapte en lojalitets/maktforbindelse som kan ha påvirket deres besvarelser. Det kan tenkes at de opererte i større grad utifra sin rolle som miljøarbeider/terapeut og at deres besvarelser inneholdt et element av selvsensur. Jeg ble også i større grad 'på jobb' enn det jeg var bevisst på i øyemed, da jeg skulle hilse på deres kolleger og ungdommer både før og etter selve intervjuet.

4.9.2 Intervjuspørsmål

Intervjuguiden ble utarbeidet med tanke på at intervjuene skulle ha en semistrukturert form. I ettertid bør intervjuene heller betegnes som strukturerte, da jeg var opptatt av at samtalene ikke skulle bære preg av for mange digresjoner. Jeg fulgte intervjuguiden nokså slavisk da det var viktig å oppretholde et stort element av sammenligbarhet for å kunne foreta en fullverdig analyse. I ettertid kunne jeg allikvel med fordel ha redusert antall spørsmål ganske påfallende for å heller kunne stoppe opp og få frem flere refleksjoner i forhold til viktige momenter. Flere av informantene kommenterte etterpå at noen av spørsmålene var ganske krevende å

svar på der og da, og en av informantene synes det hadde vært passende å ha fått tilsendt spørsmålene i forveien. Jeg har hele tiden prøvd å være ydmyk med tanke på hvordan jeg selv ville ha reagert på intervju spørsmålene. Det var også noen momenter som jeg ikke var helt forberedt på. Det kom for eksempel tydelig frem under intervjumaterialet at flere av miljøpersonalet med etnisk minoritetsbakgrunn selv mener de blitt utsatt for rasisme i Norge. Det naturlige hadde vært å stoppe opp og stille tilleggsspørsmål, hvilke jeg gjorde i flere tilfeller, men jeg ble litt engstelig for å grave for mye i vonde episoder og var kanskje i overkant redd for at samtalen skulle miste flyt og sammenheng. Jeg ble gjerne for opphengt i selve 'oppgaven' ved intervjuet i slike tilfeller. En mer erfaren forsker hadde gjerne avtalt et nytt møte: "The structure of the interview creates new roles for the participants. What is said is seen as a reflection of what is 'out there'. The researcher is often too focused on that external information" (Sundnes Drønen 2006 : 15).

Sundnes Drønen etterspør hvordan man faktisk stiller spørsmål, og påpeker det kontekstuelle elementet i en slik intervjusamtale. Jeg måtte hele tiden bevisstgjøre meg selv om at spørsmålene og besvarelsene innrammes av en kontekst der det er først og fremst arbeidsplassen og målgruppen som ble omtalt, det var i utgangspunktet ikke private holdninger som ble etterspurt. "Questions are asked with a purpose; we do it to gain some kind of information. Question are asked within a culture, within a sociolinguistic context with a metacommunicative repertoire" (2006: 16). For flere av informantene kan man anta at det var krevende rent språklig at intervjuene ble avholdt på norsk. Et annet aspekt er at flere av informantene opplyste etter intervjuet at det var uvant for dem å snakke om abstrakte begreper, slik som 'makt' og 'integrasjon'. Vi kunne gjerne ha snakket på engelsk i flere tilfeller. Det var derimot ganske bevisst fra min side at jeg ikke skulle få bruke morsmålet mitt under intervjuene da jeg mener at jeg som intervjuer hadde dratt flere fordeler av dette fremfor informantene; maktaspektet ved språket hadde blitt forskjøvet : "maktforskjeller ligger nemlig under de fleste situasjoner der innvandrere kommuniserer" (Hylland Eriksen, Arntsen Sajjid:, 2012:124.) Jeg har arbeidet i et flerkulturelt miljøet, der både ungdommene

og medkolleger har ulike etniske bakgrunn i veldig mange år, og er så å si vant med de kommunikative utfordringene dette medfører. Intervjusituasjonen bar samme preg. Det er nærliggende å anta at intervjubesvarelsene hadde fått en annen vri dersom alle som ble intervjuet hadde samme morsmål og kulturell bakgrunn. ”To personer med forskjellige kulturelle bakgrunn som kommuniserer har mindre grad av fellesforståelse enn to personer med samme kulturell bakgrunn. Det kan føre til at man tolker feilaktig” (Roddvik: 162).

4.9.3 Tolgingskategorier

Aase presiserer at ”selve hensikten med kvalitativ forskning er å kunne se et fenomen fra flere ulike posisjoner eller i henhold til ulike virkelighetsforståelser”(1997: 120). En betydelig del av kommunikasjon omhandler hvordan vi tilnærmer oss virkeligheten ved å kategorisere våre erfaringer. Aase betegner en kategori som ”en beholder vi kan plassere observasjoner i”. (1997: 144), og oppsummerer definisjonen i en formel:

Kategori= f (objekt+biologiske sanser+mentale egenskaper +kultur) (1997: 113).

For å kunne innhente hvordan en informant definerer for eksempel begrepet integrering er det nødvendig å ha kjennskap til hvordan begrepet virker inn på samtlige av disse nivåer: på deres sanser, mentale egenskaper og kulturell bakgrunn.

Flere av informantene med etnisk minoritetsbakgrunn opplyste at det var en merkelig øvelse for dem å snakke åpent ut om begreper som ’makt’ og ’diskriminering’. Dette kan delvis forklares med at de besitter en annen begrepsforståelse med oppvekst i et annet land, der slike begreper får ulike nyanser og fremtoninger på ulike morsmål, men også fordi flere kommer fra diktaturstater der slike begreper vekker et eksplisitt negativt innhold og assosiasjoner. Det kan følgelig ikke utelukkes at enkelte uttalte seg med overdrevet forsiktighet i møte med disse begreper. Jeg kunne med fordel ha innledet intervjuene med noen ord om hvordan vi kunne danne en *fellesforståelse* for slike begreper. Det kom oftest tydelig frem i løpet av intervjuet hvilket meningsinnhold informantene selv ga begrepene, men jeg er kritisk til hvorvidt jeg hadde dette fremme i bevisstheten min der og da. I enkelte tilfeller spurte informanten meg hva jeg mente med for eksempel begrepet ’definisjonsmakt’ da dette var et fremmedord for

vedkommende. Jeg besvarte med å forklare begrepet ut ifra mine egne premisser for oppgaven, og dermed feide over informanten med en tolkning som kanskje ikke resonnerer med deres egen. ”Wadel advarer mot å anvende våre egne kulturelle kategorier i tolkning av en hendelse, siden det er ikke gitt at informanten bruker de samme kategoriene som forsker” (Aase 1997: 143). Det er *informantens* fortolkning av kategorier som for eksempel integrering, diskriminering som jeg som forsker skal ha frem, ikke mine egne.

4.9.4 Etiske overveielser

Det etiske aspektet har vært spesielt viktig å ha fremme i bevisstheten under feltarbeidet da jeg har også hatt min egen arbeidsplass som forskningsfelt. Det er imperativt for meg å kunne ivareta informantenes, og min egen integritet. I motsetning til en utenforstående forsker skal jeg ha kontakt med flere av informantene i arbeidsøyemed og ønsket ikke at noen skulle føle at de takket ja til å delta under falske premisser. Hva får informantene igjen for å ha stilt opp? Det er kanskje for enkelt å forsvare en offentliggjøring av deres holdninger ved å hevde at det er en berikelse for informantene å ha sine synspunkter formalisert i en slik oppgave. Det må de selv vurdere. Jeg vil påstå derimot at det er av allmenn samfunnsmessig interesse å sette søkelys på en arbeids/mål gruppe som er ofte omtalt av andre, spesielt massemedia, og på en lite nyansert måte.

Jeg har forholdt meg til viktige momenter ved etisk forsvarlig forskningen ved å ha sikret informantene full anonymitet. De skal ikke kunne identifiseres gjennom beskrivelser eller direkte sitater i oppgaven. Ledelsen ved BSMU har ikke blitt informert over hvem som er blitt intervjuet, og dette gjelder for de øvrige informantene. Jeg kan derimot ikke utelukke at enkelte av informantene har frivillig valgt å fortelle kolleger/ eget nettverk om at de har deltatt. Jeg har også forsøkt å informere grundig om formålet og hensikten med oppgaven, med en innføring i hvilke teoretiske tilnærminger jeg ønsker å benytte. Dette har vært et viktig ledd i å kunne sikre *informert* samtykke. Det er viktig at informantene vil kunne kjenne seg igjen i forskningsresultatene. Jeg kan derimot garantere at informantene vil fullt ut kjenne seg enige i mine tolkninger av deres utsagn under intervjuene, og noen vil kanskje føle seg provosert over hvordan den teoretiske tilnærmingen belyser tematikken. Hammersley og

Atkinson råder å ''unngå å publisere ting som kan skape forlegenhet eller bekymringer for de menneskene man har studert''. (2010: 310).

Jeg er bevisst på at intervjuene representerer en tillitserklæring til meg som forsker. Vi har snakket om temaer som omhandler nokså sensitive aspekter. Man skal hele tiden anse informantenes deltagelse som en blotstilling av deres personlige holdninger og erfaringer, og man skal omhandle et slikt materialet med omhu.

5.0 Analyse:Innledning

Jeg vil i dette kapittelet presentere flere av de mest interessante og relevante temaene som belyser miljøpersonalets holdning til integrering i møte med enslige mindreårige flyktninger. Jeg satt igjen med et stort materialet, slik at de funnene som presenteres her representerer kun noen av de ulike temaer som ble omhandlet under intervjuene. Temaene blir følgelig belyst ut i fra spørsmålene som informantene ble stilt under intervjuet, der direkte sitater brukes så langt som mulig⁴¹. Dette gjøres både for å gi leseren anledning til å kunne skape egne refleksjoner i forhold til informantenes besvarelser, og for at jeg ikke skal vikle meg inn i en fortolkningsrolle som trekker tendensiøse konklusjoner. Etter å ha presentert informantenes besvarelser med henvisninger til empiriske funn og selvopplevde situasjoner i møte med ungdommene, analyseres utsagnene i lys av relevant teori. Det er viktig å presisere subjektiviteten i denne analysen, da informantenes forståelse, slik Bourdieus teser fremhever er ”bestemt av deres posisjon i et sosialt heirarki, og at deres subjektive forventninger vil være avstemt etter deres objektive muligheter” (Wilken 2008: 21). Denne posisjoneringen gjelder også for meg. Mine 13 års erfaringer i miljøterapi med enslige mindreårige flyktninger kan gjøre meg i all høyeste grad disponibel for et tankesett som jeg ikke alltid lykkes med å ha et bevisst og selvkritisk forhold til.

5.1 Hva er integrering?

Integrering er et begrep som kan brukes ubegrenset i alle sammenhenger og til alle formål. Det er en prosess, et mål, en metode. Integrering er også en grensemarkør. Det er et kontekstuel begrep som får tildelt et meningsinnhold ut i fra hvem som snakker om den, hvem som skal integreres, og hvordan integrering som sådan skal skje.⁴² Det er kanskje derfor Stortingsmelding nr 6, som omhandler *En helhetlig integreringspolitikk* ikke tilbyr en definisjon på begrepet i det hele tatt. Det gjør heller ikke Integrerings og

---

⁴¹ Jeg har valgt å bruke betegnelsen Informant 1, 2 3 osv, basert på intervjutidspunktets kronologiske rekkefølge. Ved første sitatbruk viser jeg datoen og stedet for intervjuet.

⁴² Hylland Eriksen & Arntsen Sajjad (2006: 67) mener debatten om integrering bør dreies mot at man faktisk spør innvandrere om de *vil* integrere seg og i så fall hvordan.

mangfoldsdirektoratet på dens hjemmesider. Sukru Bilgic (2008) har skrevet en bok med tittel *Integrering*, også uten å definere hvordan han bruker og forstår begrepet. Dette gjenspeiler kanskje det problematiske ved hvordan integrering omtales og mobiliseres, og det symbolske maktaspektet som begrepet 'sleper' etter seg. For majoritetsbefolkning kan integrering gjerne forstås som en naturlig prosess som bør falle en flyktning naturlig; for en flyktning kan integrering oppleves som en trussel mot en selvopplevd etnisk og kulturell identitet.

Informantene var konkret og kortfattet i hvordan de forstod begrepet integrering. De fleste kommuniserte et begrepsinnhold som er forenelig med Stortingsmelding nr 17; altså en prosess som omhandler "gjensidig tilpasning". Informantenes svar var ved første øyekast tilnærmet like, der flere beskrev tosidigheten ved integrering: "Integrering betyr å være en naturlig del av noe",⁴³ "At man kan delta i samfunnets plikter og goder på samme grunnlag som nordmenn",⁴⁴ "At man tilpasser seg og etterlever de norske normer i etikk, moral, integritet og kan tilpasse seg samfunnet",⁴⁵ "At det går an å leve bra i dette samfunnet og forstå disse normene og reglene",⁴⁶ "Å forstå hvordan nordmenn er, å forstå kulturen her",⁴⁷ "De skal inn i vårt samfunn",⁴⁸ To av informantene, som selv har etnisk minoritetsbakgrunn definerte integrering som 'å bli akseptert' av majoritetssamfunnet; "Det er mangel på det i Norge, synes jeg".⁴⁹

5.1.1 Integrering som meningsbærende begrep

Etter å ha analysert utsagnene nærmere finner man konturene av et mønster, der informantene med etnisk norsk bakgrunn fokuserer på begreper som *normer*, *regler*, *plikter*, *å tilpasse seg*, mens utsagnene fra de med etnisk minoritetsbakgrunn inneholder begrepene *forståelse* og *aksept*. Er dette tilfeldig? Er de etnisk norske informantene ubevisste meningsbærere for

---

⁴³ Informant 6, telefonintervju Fosenøy 12.08.13

⁴⁴ Informant 3, Haugesund 22.07.13

⁴⁵ Informant 4, Haugesund 25.07.13

⁴⁶ Informant 1, Bergen 28.06.13

⁴⁷ Informant 2, Bergen 20.07.13

⁴⁸ Informant 5, Bergen 09.08.13

⁴⁹ Informant 1

hvordan majoritetskulturen tenker i møte med flyktninger? Bourdieu og Foucaults tenkning fordrer til refleksjon i henhold til hvordan språk fungerer som agent for symbolsk makt, ved at språk ”sprer ideer og fortolkinger ut i samfunnet. Det skjer gjennom lansering av nye begreper, gjennom omdefinerer av eksisterende begreper, gjennom benevnelsen av bestemte grupper på bestemte måter” (Wilken 2008: 76). Språk er også meningsbærende for verdier, uten at vi er bevisst dette, for eksempel når begrepene *kvinnelig omskjæring* og *kjønnslemlestelse* brukes om samme fenomen, skaper språket ulike assosiasjoner og følelser. Når statlige organer som Integrerings og mangfoldsdirektoratet (IMDI) bruker begrepet *kjønnslemlestelse* fremfor *kvinnelig omskjæring* i sine publikasjoner, er et slikt begrepsvalg neppe tilfeldig. Da har man allerede kommunisert betydelige føringer for hvordan fenomenet skal behandles. Slik er det også med integrering.

5.1.2 Er ungdommene på tiltakene integrerte?

Informantene i utvalget var direkte og lite undrende i deres vurderinger om ungdommene i deres omsorg er integrerte. Seks av de åtte svarte direkte nei, mens de to øvrige informanter, som dessuten var tilnyttet samme tiltak, mente at noen av ungdommene blir det over tid; ”Det har vært et ulikt tempo på det som jeg tror reflekterer deres forutsetninger”.⁵⁰ Det som er en tydelig fellesnevner for å vurdere ungdommene som ikke integrerte er at de ikke har kontakt med etnisk nordmenn, men vil helst være med sine egne. Dette er faktisk nevnt i hver eneste besvarelse: ”De aller fleste vil vel leve mest mulig slik de gjorde i eget land”.⁵¹ ”De vil bli integrert i egen kultur”.⁵² ”Ingen av dem har norske venner”.⁵³ ”Det er veldig tydelig at de vennene de har ikke er norske”.⁵⁴ Besvarelsene omhandler både ungdommer som bor på tiltakene og de som har flyttet ut i egen leilighet. Det kommer frem at mange av ungdommene som bor alene opplever en enorm ensomhet i tilværelsen:

---

⁵⁰ Informant 6

⁵¹ Informant 4

⁵² Informant 5

⁵³ Informant 1

⁵⁴ Informant 7, Bergen, 26.08.13

En gang jeg traff en gutt. Han sa til meg-''Endelig har jeg norsk pass. Jeg bor i Europa. Men hva er det? Jeg går på jobb, kommer hjem, ser på tv, spiser, sover. Ingen kjæreste-hva er det? Ensom hele dagen. Jeg har tenkt å hente⁵⁵ en dame fra Pakistan. Når jeg kommer hjem så kan vi sitte sammen, holde hverandre i hånden og snakke med henne'' (Informant 8, Bergen 06.09.13).

Det er nokså påfallende at seks av de åtte informantene betegnet ungdommene som *ikke-integrerte*, og at dette begrunnes med at ungdommene ikke har norske venner. Det var lite nytt eller uvanlig med disse synspunktene fra mitt ståsted, men det var svært uventet at informanter med så ulike bakgrunn skulle enes om dette emne. Deres synspunkter er ikke en dom, ikke en tilstandsbeskrivelse, heller ikke en diagnose. Dog er deres synspunkter ikke hentet ut fra løse luften; informantene er alle fagfolk, med spisskompetanse og attpåtil mange års erfaring fra feltet. De representerer en voksen gruppe i Norge som kjenner ungdommene aller best, og som i mange tilfeller kan kommunisere med ungdommene på morsmålet deres. Man hadde forventet at nettopp en slik kompetanse vil ha produsert andre type svar, som gjerne fokuserte på ungdommens mestring og ressurser i møte med integrering. Så hva er det som ligger bak deres synspunkter? Foucault (1972) forklarer at for å kunne analysere informantens utsagn må man ikke begrense seg til det som blir sagt, til selve setningene eller språket som blir brukt. Man skal også unngå all form for fortolkning. Man skal ikke stille spørsmålstegn ved hva som kan skjule seg bak det som blir sagt i et forsøk på å finne frem til hva som *egentlig* blir sagt. Foucaults analysemetode fokuserer heller på utsagnenes ''mode of existence, what it means to them to have come into existence'' (Foucault 1972: 109). Altså; *hvordan* informantens synspunkter er blitt skapt. Dette forutsetter en forståelse og aksept for Foucaults teorier som strider mot ideen om det frie

---

⁵⁵ Flere av ungdommene jeg kjenner til har 'hentet' kone fra hjemlandet, og det er mange andre som har dette til hensikt. Ungdommene selv sier at det er for 'vanskelig' å ha etnisk norsk kone, grunnet de store kulturforskjeller. I noen tilfeller er det også snakk om arrangert ekteskap, der man skal hjelpe flere landsmenn til Norge. Én av informantene forteller om en som har hentet kone og fått barn i Norge, men ''kone er ikke fornøyd så nå skal de reise tilbake. Og han har bodd i Norge i 10 år og betalte masse penger for å komme hit'' (Informant 8).

menneske og heller tilsier at det meste av det det vi oppfatter og betrakter som egne synspunkter og formeninger er ofte et uttrykk for de gjeldende diskursene som vi mer eller mindre er ubevisst underlagt. Foucault påstår at vår historie, samfunnsøkonomi, vårt språk, våre sosiale spilleregler, til og med de kollektive mytene om våre forfedre er underlagt og styrt av regler som befinner seg utenfor vår bevissthet (Foucault 1972: 210). I informantenes tilfelle, handler det om å finne frem til hva det er som får de til å tenke slik de gjør om ungdommenes manglende integrering i Norge. Da kan man trekke inn de offentlige diskursene om integrering som tilsier at ''jo mer integrert innvandere er, jo mindre betydning etnisitet og religion bør ha for dem''.⁵⁶ Er det slike diskurser som skaper grobunn for informantenes synspunkter?

5.1.3 Integrert, eller segregert?

Det er ikke uvant at ungdommene som tilsynelatende klarer seg bra med fulltidsjobb og gode rutiner likevel har minimalt kontakt med majoritetssamfunnet. Den politiske diskursen om integrering løfter ofte frem arbeidslivet som den store innfallsnøkkelen til sosial integrering, men nyere forskning avviser at dette er tilfelle:

Dokumentasjon blir stadig klarere på at integrering i arbeidslivet ikke nødvendigvis innebærer noen form for deltagele i, eller følelse av tilhørighet i, storsamfunnet. En antakelse om at integrering i arbeidslivet vil befordre integrering i samfunnet som helhet, viser seg å ikke holde stikk. Det er fullt mulig, og mange velger, å yte sin skjerv til økonomien ved å selge sin arbeidskraft og kompetanse, samtidig som man lever tilbaketrukkent og segregert i andre henseender.....At integrering i arbeidslivet er blitt det vanligste målet på integrering i skandinavisk offentlig debatt må sies å avspeile den skandinaviske fallitt'(Wikan: 2003: 252& 253).⁵⁷

---

⁵⁶ Engebrigtsen & Fuglerud (2009: 21)

Wikan betegner enkelte innvandrere med etnisk minoritetsbakgrunn som *segregert*, og flere forskere bruker denne betegnelsen, eller 'å leve i eksil'.⁵⁸ Miljøpersonalet i utvalget bruker ikke slike betegnelser. Det er allikevel tydelig fra intervjuene at deres opplevelse er at de fleste enslige mindreårige flyktninger de kjenner lever nokså segregert i eget etnisk miljø etter at de har flyttet for seg selv. Tenker ungdommene selv at de er integrerte? Hvordan ville de ha reagert på å bli oppfattet som segregert? Flere av de ungdommene jeg har hatt under min omsorg mener det er nok tegn til vellykket integrering at de snakker norsk, og går på skole. Er det nok at *de* mener de er integrerte, eller er det kun legitimt å kategorisere dem som integrert dersom majoritetsbefolkning kan gå god for det? Det å kategorisere og definere en gruppe ved å trekke grenser innebærer symbolsk makt.⁵⁹ Gullestad (2002: 17) påpeker den privilegerte posisjonen som majoritetsbefolkningen besitter, der makten ligger i 'det selvfølgelig og naturlige-og dermed legitime tolking av verden'. Symbolsk makt kommer til uttrykk i hvordan vi definerer ungdommene, da 'defineringen både kan få en gruppe til å eksistere og skaper grunnlag for kollektiv handling'.⁶⁰ Jeg vil påstå at betegnelsen integrert/ikke integrert er også utslagsgivende for den *kapitalen* vi tillegner ungdommene, da jeg mistenker at vi tenderer mot å gi de ungdommene vi oppfatter som integrerte en høyere sosial og symbolsk status. Denne statusen eksisterer i kraft av at den gis kollektiv anerkjennelse. En slik anerkjennelse gis kanskje ubevisst, men den er synlig i måten vi omtaler ungdommene på i det daglige. En integrert ungdom representerer et ressurs for majoritetssamfunn i større grad enn en ungdom som forholder seg stort sett til sin egen etniske gruppe og ikke deltar på majoritetens sosiale arenaer. Slik sett deltar miljøpersonale aktivt i å reprodusere grensene for sosiale posisjoner. Bourdieu kaller denne form for definering en magisk grense som 'skal hindre de som er innenfor, på rett side av linjen, i å komme utenfor,

---

⁵⁷ 'Deltagelse i arbeidslivet forventes å føre til større sosial kontakt med nordmenn også utenfor arbeidsplassen. Vi finner ingen slik sammenheng' (Djuve & Hagen i Engebriksen & Fuglerud 2009: 29).

⁵⁸ Se Skytte (2001: 128-130) for beskrivelse av ulike integreringsstrategier

⁵⁹ Bourdieu (1994:31)

⁶⁰ Wikan (2008:61)

forspille seg, deklassere seg'' (Bourdieu 1994:33).

5.1.4 Er miljøpersonalet optimistiske for ungdommenes fremtidsutsikter som integrert?

Miljøpersonalet ble forespurt om de var optimistiske med tanke på ungdommenes fremtidsutsikter som integrerte i Norge. Seks av de åtte informantene svarte nei, at noen vil klare seg bra, men ikke andre. Én mente at det ''er ofte de som har de dårligste utsiktene som klarer seg best''.⁶¹ Det er av relevans at de to som betraktet seg som optimister, er selv av etnisk minoritetsbakgrunn, og de trakk frem de enorme mulighetene ungdommene får i Norge:

De må lære av egne feil. De har mange muligheter. I mitt land har du bare én sjanse. Du bli kastet ut av skolen med én gang. Mens her- det er yrkesfag for de som ikke er så flink på skolen. De får masse hjelpe. De har reist langt for å få et bedre liv, men det er mange som røyker hasj og dropper ut (Informant 2).

Den andre sa han er optimist, ''Men, og jeg bruker meg selv mye- de må kjempe hele tiden'' (Informant 8). Begge informanter trakk frem paralleller til egne liv, der de har fått muligheter til å etterutdanne seg og få fast stilling i Norge, noe som ikke hadde latt seg gjøre i deres respektive hjemland.

Det som skaper pessimisme kan beskrives som utsagn som tilsier at miljøpersonalet tror ungdommene komme til å leve nokså adskilt fra etnisk nordmenn, uten å ta del i mange aspekter ved det norske samfunnet. Slik sett så er det belegg å si at et segregert liv oppleves som et ufullverdig liv, i miljøpersonalets øyne. Én informant opplevde dette som en manglende interesse, altså motivasjon til å bidra til samfunnet de lever i. Hun la frem at hennes opplevelser var at mange av ungdommene er her i landet for å 'melke godene', men hadde en formening om at denne mentaliteten skyldes at ungdommene kommer fra brutale

---

⁶¹ Informant 5

regimer der "det er spis, eller bli spist".⁶² En annen informant trakk frem Bourdieus *kapital* teorier i hennes besvarelse:

De vil ikke ha de samme mulighetene som de norske har. Noen vil kanskje klare det, men de er et fåtall. Både økonomi, status, sånne type ting. Men så kan vi diskutere er det mine verdier, de norske verdier som går på penger. Det trenger ikke være deres verdier i det hele tatt (Informant 7).

Det er påfallende at denne informanten sitter igjen med en opplevelsen av at ungdommene ikke vil ha de samme mulighetene som 'de norske'. Dette synspunktet strider gjerne mot de daglige føringene og oppmuntringene miljøpersonale gir til ungdommene på tiltaket, som går ut på at det er likestilling i Norge på tvers av etnisk bakgrunn, der de kan oppnå det de vil i Norge med hensyn til utdanning og arbeid, bare de er villige til å stå på. Gullestad (2009: 55) problematiserer dette: "hvordan 'integrasjon' og likhetstankegangens ureflekterte *sidestilling* av majoritet og minoritet *som om de allerede var likestilte*".

5.2 Myten om somaliere

Det å leve segregert⁶³ og tilbaketrukket betraktes som en ufullverdig tilværelse, men en annen informant var pessimist i forhold til hvordan storsamfunnet vil imøtekomme ungdommene, og trekker frem de som ikke kommer til å klare seg så bra: "Det kan skape rasisme og diskriminering. Du har den myten om somaliere som ikke vil ha jobb- slikt skapes mye fiendtlighet og det går utover andre"(Informant 1).

Her blir 'myten om somaliere' nevnt eksplisitt. Flere av informantene benevner somaliere under intervjuene og det er utsagn som trekker frem *det problematiske* ved somaliere; at de er

---

⁶² Informant 3

⁶³ Segregerer innvandrer seg selv eller blir de segregerte? Hylland Eriksen og Arntsen Sajjad (2006: 79) antyder at det er staten og majoritetsbefolkning som skaper segregering, "ofte ut fra en tanke om at minoritetens medlemmer er mindreverdige, og at det er lite gunstig å 'blande kulturer'".

overvåket av sine egne, at mennene ikke er i jobb, men sitter ofte på kafé på dagtid. En etnisk norsk informant beskriver sine opplevelser med somaliske ungdom:

De er meget krevende. Det vet alle som jobber med flyktninger, det er ikke bare noe avisene skriver om. Somaliske flyktninger er kjent for å være veldig krevende, det er min erfaring. Det har med stoltheten i kulturen deres som tilsier at de ikke skal underlegge seg andre kulturer. De vil ikke innrette seg. De tror de er best, og de ser ned på nordmenn. De er lært opp til det og det sier de faktisk og. De sier det selv med ord og uttrykk at de er best og penest i hele verden. Det har jeg selv erfart. Jeg likte de veldig godt, men det er klart at de skaper masse problemer for seg selv med slike holdninger.⁶⁴

Diskursen om den snille, takknemmelige og ydmyke flyktingen versus den utakknemmelige og samfunnsfiendlige er noe som går igjen i den offentlige diskursen⁶⁵, og som jeg tror vi som arbeider direkte med enslige mindreårige flyktninger kan la oss ubevisst påvirke av. Denne diskursen er en konstruert forestilling som reduserer individer til påtatte rollerinnhavere i en unyansert teaterforestilling. Engebrigtsen & Fuglerud (2009) setter søkelyset på hvordan denne diskursen tildeler somaliere den kollektive rollen som skurken mens tamilere er helten. Deres forskning er meget relevant og spennende for min arbeidsplass, da den bekrefter et adferdsmønster som man lenge har sett i ungdomsmiljøet; nemlig at somaliske ungdommer, til tross for deres utfordrende og til dels svært krevende fremtreden, fremstår ofte som mer motivert til å delta i de majoritetsarenaene enn tamilske ungdommer. Flere av de somaliske jentene jeg har hatt under min omsorg uttrykker et ønske om å oppleve et norsk tenåringsliv, og dette kan gi utslag i problematiske oppgjør med egen gruppe i forhold til å få norsk kjæreste og gå uten hijab. Jeg er av den oppfatning at de tamilske ungdommene jeg har hatt under min omsorg, generelt viser en høy grad av sosialinntelligens i møte med

---

⁶⁴ Informant 4

⁶⁵ Wikan (1995, 2003), Gullestad, (2002) og Engebrigtsen & Fuglerud (2009) konsentrerer seg om dette fenomenet i sitt samfunnskritikk

majoritetsbefolkningen. De er flinke til å innrette seg etter majoritetsbefolkningens implisitte forventninger. De er høflige og respektfulle, de takker og bukker for alt de får, de jobber hardt på skolen og har gjerne ekstrajobb, men lever ofte meget segegrert fra majoritetsbefolkningen.⁶⁶ Nettopp fordi de er usynlige i nyhetsbilde, i motsetning til Amal Aden, Kadra og andre ”kulturelle konvertitter”, (Gullestad 2002) eller ”somaliske selvpiskere” (Engebrigtsen & Fuglerud 2009) oppfattes tamilerne som integrerte, og som foregangsfigurer for andre etniske grupper. Den strenge sosialkontrollen med påfølgende sanksjoner som tamilerne utfører i egen gruppe er ofte helt ukjent for majoritetsbefolkningen. Mediadiskursen har dermed enorm makt til å klassifisere, definere og og tillegne individer en gruppeidentitet på tvers av hvilken som helst form for objektiv, forskningsbasert empiri. Det er svært viktig at miljøpersonale ikke bidrar til å reprodusere slike stereotypier i miljøarbeidet. Foucault avkler de ubevisste maktmekanismene som ligger bak slike diskurser og oppfordrer oss til årvåkenhet i møte med disse forestilte ‘sannhetene’: ”Be very mindful that everything one perceives is evident only against a familiar and little known horizon, that every certainty is sure only through the support of a ground that is always unexplored” (Foucault 1994: 26).

5.3 Den takknemmelige flyktning

Mine erfaringer i feltet tilsier at den takknemmelige enslige mindreårige flyktning og den samfunnsfiendlige flyktning ikke finnes. De ungdommene som kan provosere og krenke mest med sine negative uttalelser om Norge og nordmenn gjør det som oftest ut ifra en dyp fortvilelse over å føle at de ikke strekker til eller føler seg velkommen i majoritetssamfunnet. Likedan kan de ’snille’ ungdommene som gjør alt ’etter boken’, som verbaliserer at dette er et flott land å bo i og at de er takknemmelige for at Norge har tatt imot dem⁶⁷, gjør det ofte for å tilfredstille det de riktignok oppfatter som et implisitt krav. De kan ha helt andre meninger privat, og de kan likevel velge å leve adskilt fra etnisk nordmenn, dog det strides om dette er

---

⁶⁶ Vertovec & Wessendorf (2010: 16) avviser at etniske minoriteter bedriver selvsegregering og henviser til nyere britisk forskning som antyder det er heller majoritetsbefolkningen som segregerer

⁶⁷ Kohli (2007:12),: ”This worries some social workers who fear this cloak of civility masks inner distress at the uncertainty of their lives”.

noe de frivillig velger bort. Jeg vil påstå at denne diskursen kan ha innflytelse på hvilken forventinger vi kan ha til ungdommene i det daglige. På vårt tiltak har miljøpersonalet fokus på hvordan ungdommene blir oppfattet utad og er opptatt av å virkelighetsorientere dem om hvordan deres negative holdninger kan fanges opp. En enslig mindreårig flyktning, slik den offentlige diskursen presenterer, skal helst uttrykke stor takknemmelighet overfor sin norske vert, da han/hun betraktes som 'gjest'.⁶⁸ Informantene trekker frem dette takknemmelighetskrav fra majoritetssamfunnet når de omtaler hvilken holdninger utenforstående gir uttrykk for når de omtaler ungdommene: ”Folk spør hvor de drar på ferie, om kommunen betaler for dette óg, og er de takknemmelige for det? Det er vanskelig å svare”.⁶⁹ Dette henger gjerne sammen med at den offentlige diskursen viderefører og forsterker en antagelse om at flyktningene strømmer bevisst og målrettet til Norge for å ta del i velferdsgoder, til tross for at nyere forskning viser at det er ofte tilfeldigheter som er utslagsgivende for hvilket europeisk land flyktninger velger. De ungdommene Vidar Strøm har intervjuet⁷⁰ bekrefter dette.

Foucault foreslår at hvert samfunn, hver nasjon besitter det han kaller *et sannhetsregime* (Barker 1998: 30) som regulerer og styrer hva det er vi snakker om og hvordan vi snakker om det. Man kan sammenligne en slik diskurs som polariserer takknemmelige/utakknemmelige flyktninger med den evigvarende sosiologiske debatten født slik/blitt slik. Det er sjeldent vi stopper opp og spør oss selv hvordan slike diskurser har kommet til dagsordenen og hvilke mekanismer ligger bak. Slike diskurser får et skinn av selvfølgelighet og logisk rasjonalisme over seg som kan ofte tåkelegge for politiske motiver som vi ikke ser vi støtter.

---

⁶⁸ Se Gullestad (2002: 100-102) som analyser de hermeneutiske fortolkningene ved begrepene *gjest* og *vert*.

⁶⁹ Informant 1

⁷⁰ Strøm 2011, Masteroppgave i barnevern, UIB

5.4 Kulturell/Symbolsk Kapital

Syv av de åtte informantene nevner spesifikt at ungdommene de har/har hatt omsorg for ikke har etnisk norske venner. Dette er kanskje én av de største utfordringer i forhold til integrering. ”De har ikke norske venner, de henger kun med sine egne”.⁷¹ ”De norske oppfører seg ganske annerledes enn det de selv oppfører seg”.⁷² Hva så er årsakene til det? De ungdommene jeg kjenner til sier at de ikke har noe tilfelles med etnisk norske, de har levd helt ulike liv og har få fellesreferanser; det er ikke noe ’vits’ i å opprette kontakt. Dette inntrykket bekreftes av flere av informantene:

Det er ikke så rart at de ikke har norske venner, hva skal de snakke om liksom?

Våre ungdommer, de har en del erfaringer med seg i bagasjen som gjør at de har en livserfaringer som tilsvarer mye eldre personer. Det er ikke så rart at de synes de norske er barnslige og selvopptatte (Informant 3).

Ungdommene på tiltaket gir ofte uttrykk for stereotypifiserte⁷³ holdninger om etnisk norske ungdommer: at guttene er bortskjemte, drikker for mye og få lappen betale av sine foreldre; og jentene er horer som få lov til å ha sex med hvem som helst⁷⁴. Når det gjelder disse holdninger i møte med jenter spesielt, forklarer Nasser Khader hvordan denne holdning tildels gjennomsyrrer den islamske teologien, der kvinner er ofte’’..til fare for mannen og for samfundet på grund af sin tiltrækningskraft. Manden blev fremstillet som en hjælpeløs skikkelse, der havde mistet evne til at gøre motstand pga. Kvindens forførende kraft’’ (Khader 2002:179). Said minner om at kulturelle og religiøse ‘forklaringer’ på slike holdninger er langt fra objektive og kan tålelegge for forståelse mer enn de belyser holdningsfenomenene. Han fremstiller slike forklaringer som orientaliserende: ”All political

---

⁷¹ Informant 1

⁷² Informant 8

⁷³ ”Stereotypier er forenkende beskrivelser av antatte kulturtrekk ved bestemte typer av mennesker som fungerer grensesettende i forhold til dem”. (Hylland Eriksen& Arntsen Sajjid 2006: 56)

⁷⁴ Flere av de guttene jeg har hatt omsorg for holder seg bevisst unna etnisk norske jenter fordi de oppfattes som ’haram’ å omgås. Enkelte gutter som har trosset dette implisitte påbudet opplever å bli utestengt i perioder fra sine respektive etniske miljøer.

and social life are 'clothed' in religious dress(Islam can thus be characterized totalitarian)''⁷⁵

Det er en integral miljøterapeutisk oppgave å forklare og oppklare hvordan den gjengse norske ungdom faktisk har det hjemme⁷⁶; vi avkrefter forestillingen om at de fleste norske jenter tar med seg forskjellige gutter hjem hver kveld, attpåtil med foreldrenes fulle tillatelse. Vi påpeker at mange har krevende livssituasjoner der de pendler mellom mor og far i ulike hus, der både mor og far jobber fulltid, slik at det er få ungdommer som kommer hjem til voksne som står klar med middag på bordet kl 15, i motsetning til ungdommene på tiltaket. Vi forklarer at norske ungdommer møter mange utfordringer i hverdagen, til tross for at deres tilværelse kan tilsynelatende fremstå som problemfritt for en enslig mindrerårig flyktning. Dersom miljøpersonalet ikke gir ungdommene en viss tilgang til sine private familiesvære kan en del av disse ungdommene lever ut hele sin pubertetstid uten å noengang stige innom et norsk hjem. Slik sett så opererer mange av ungdommene med vedvarige fordommer og uvitenhet som kan hindre kontakt.

Det er også en annen grunn til at ungdommene kan fremstå som umotivert til å ta kontakt: de har fått inntrykk av at det de selv representerer og har kompetanse på ikke har noe særlig verdi i møte med etnisk norske ungdommer. De søker til sine egne fordi det er enklere å finne tilhørighet i eget miljø, der de har lettere tilgang til goder og anerkjennelse. Bourdieu omtaler slike gode som *kapital*, og ens posisjon og status i samfunnet avhenger av at godene tilskrives en verdi av majoriteten, der ikke alle kan delta på likt grunnlag; "De som snakker om like muligheter, glemmer at sosiale spill(..) ikke er rettferdige spill"(Bourdieu 1997/2000b:214). Det er ikke snakk om at ungdommene kommer til Norge uten ressurser; vi vet at det er ofte de mest ressurssterke ungdommer som reiser ut, men de opplever ikke å få noe igjen for dem. Deres medbragte ressurser kan ikke umiddlebart veksles eller byttes til noen fordeler. "Et typisk aspekt ved en situasjon preget av ujevn symbolmakt er at den sterke part overser den

---

⁷⁵ Said (1979: 236)

⁷⁶ Foucault og Bourdieus teser vil anse en slik realitetsorienterende rolle for å være sterkt politisert, der personalet fremtrer som statsagenter hvilken underordnede rolle er å produsere lydige og passifiserte medborgere.

svakes kunnskaper og ferdigheter; han ser bare en dårligere versjon av seg selv'' (Hylland Eriksen & Arntsen Sajjad 2006: 87).

En av informantene nevner denne skjevhet i ressursfordeling eksplisitt:

Jeg prøver å være bevisst på det som ikke har gyldighet lengre. Jeg har jobbet med ungdommer som ikke har noe særlig skolegang men er kjempeflink som sveiser. Som kan kjempemasse ting som kommer til vårt samfunn og det har ingen gyldighet lengre. Det betyr ingenting. Han har ikke papirer på det... han kan ikke bruke det slik han gjorde i hjemlandet. (Informant 7).

Mange av ungdommene jeg har arbeidet med snakker 3-5 språk; noen av språkene er ikke-skriftlige, lokale stammespråk, som ikke kan brukes i noe særlig grad i Norge. Det kan være meget frustrerende å gå fra et samfunn der du besitter den nødvendige kompetansen eller kapital til å kunne delta fullt ut til å måtte starte helt på nytt. Det er normalt at ungdommene, uansett skolebakgrunn, opplever en dekompeniseringsfase⁷⁷, der de gir uttrykk for at de kravene som stilles for å få innpass i det norske samfunnet er uoppnåelige. Dette kan gjelde spesielt for de tilsynelatende 'utaknemmelige' og 'vanskelige' ungdommene. For Bourdieu henger den sosiale og den økonomiske tett sammenvevd. Muligheten til å kunne profitere på øvrige former for kapital øker med ens økonomiske kapital, det vil si, adgang til penger gir innpass i de øvrige formene for kapital.⁷⁸ Ungdommene på tiltakene har få muligheter til å skaffe seg en slik innpass, slik informantene opplever det:

Jeg har tenkt på det mange ganger at mange av de ungdommene som kommer til Norge sliter fordi de blir litt annenrangsborgere – ikke på grunn sin etniske bakgrunn, med fordi de blir fattige i Norge. Ikke har de råd til mye.

---

⁷⁷ Sluzkis migrasjonsfaser, i Skytte (2001: 121-126)

⁷⁸ Stortingsmelding nr 6 har som mål at ''Norge skal ikke utvikle seg til et samfunn hvor personer med innvandrerbakgrunn har dårligere levekår og deltar i mindre grad i samfunnsfelleskap enn resten av befolkningen''. (Stortingsmelding 6: 7)

De fleste av oss har arvet det meste; møbler, ski, innventar, you name it, mens disse må begynne helt på scratch (Informant 3).

En annen informant er også inne på dette temaet og reflekterer over pengekravet enkelte ungdommer uttrykker i møte med barnevernstjenesten:

Det er lett å bli provosert over noen av ungdommene, de skal liksom ha hele tiden, hele tiden prøver de å få ekstra penger fra barnevernet og alle tror det er fordi de ikke forstår hva ting koster her i Norge. Jeg tror de forstår veldig godt, det er derfor de gjør det, de sikrer seg alt de kan av ting før de må flytte for seg selv, fordi de vet at da står de helt alene og alt er så dyrt her. Her i Norge blir de fattige, og det er ikke mye du kan ta del i då (Informant 4).

5.4.1 Økonomisk trygghet

Det merkes at det at ungdommene henger med sine egne, også etter at de har flyttet ut, også har en viktig økonomisk funksjon: de samler sine økonomiske ressurser; om det handler om å lage mat sammen for å spare penger, eller låne hverandre klær, penger, elektronisk utstyr slik at den enkelte slipper å handle individuelt. Oppedal, Seglem & Jensens forskning på enslige mindreårige flyktninger tilsier at "33% rapporterer at de har store problemer fordi de ikke har nok penger til å kjøpe ting de trenger". Forskerne fastslår at "økonomiske problemer er også et gjennomgående tema i intervjuene med ungdommene, hvor de forteller om både sosiale og praktiske konsekvenser av mangelen på penger" (Oppedal, Seglem & Jensen 2009:24). Det er imponerende som voksen å se hvordan mange av ungdommene kan få pengene til å strekke, dette til tross for at de også sender penger hjem til slektninger, i noen tilfeller for å tilbakebetale gjeld til menneskesmuglerne. Tilhørighet i egen etnisk gruppe representerer dermed en økonomisk trygghet for ungdommer som ellers står helt alene, der

flere, dog ikke alle, blir økonomiske tapere i Norge. Dette gjelder for mange nyankomne immigranter i Europa. ”There is no doubt that throughout European societies, minorities of recent origin are broadly marked by low educational attainment, poor quality housing conditions, high unemployment or low grade employment”.⁷⁹

Det er ikke bare ungdommene som er i denne situasjonen, der begrenset økonomisk kapital tilsier at de utelukkes fra flere samfunnslag. Dette gjelder også for enkelte kolleger med etnisk minoritets/flyktningsbakgrunn. De har også måtte begynne ’på scratch’ i Norge, og mange sender penger til hjemlandet, både for å finansiere eiendomskjøp, der de får mer for pengene i hjemlandet enn i Norge, men også for nødvendig forsørgelse av storfamilien. Én av informantene må dekke alle sykehusutgiftene til sin mor i hjemlandet, noe som gjør at vedkommende må ha ekstrajobb i Norge.⁸⁰ Det er ikke plass til å ta denne diskusjonen her, men jeg vil påstå at slike spenninger har potensiale til å skape en form for klassekonflikt på arbeidsplassen. Bourdieus teser beskriver en *delegitimering* av en kapital som ville ha gitt adgang til andre former for kapital. Når dette skjer kan man ikke lenger betrakte denne kapitalen som en verdi (Wilken 2009:42).

5.5 Provoserende holdninger

Man kan si at integrering omhandler både evnen og motivasjon. Enkelte holdninger og atferd kan sies å ha en negativ innvirkning på begge av disse aspektene, og disse holdninger ble omtalt under intervjuene. Mange av ungdommene som plasseres i langtidsinstitusjoner fremfor bofelleskap eller fosterfamilier besitter en kompleks problematikk der traumer, relasjonsskader, kognitive vansker og emosjonelle vansker kan ha en negativ påvirkning på deres daglige fungering og adferd. Varvin (2003: 233) uttrykker bekymring for de

---

⁷⁹ Vertovec & Wessendorf (2010: 16)

⁸⁰ Mange av miljøpersonale med etnisk minoritetsbakgrunn som arbeider på tiltak med minoritetsbarn er ansatt som miljøarbeidere, altså de er lønnet som ufaglærte, selv om de har høyere utdanning fra universiteter i utlandet. I mange tilfeller er det snakk om miljøarbeidere med 6-7 årige universitetsutdanninger bak seg, altså at de er f.eks psykologutdannet men sliter med å få disse godkjent i Norge. Dette til tross for at de har tatt utdanninger som har inntakskrav som ligger langt over det som er vanlig i Norge, og der attpåtil økt konkurranse blant studentene gjør opptaket mye vanskeligere. Scholte (2005) og Hylland Eriksen (2008) nevner standardisering og internasjonalisering av utdanning som viktige ledd i globalisering.

påkjenningene mange enslige mindreårige flyktninger har vært utsatt for. Miljøpersonalet er altså 'vant med' at enkelte ungdommer kan komme med uttalelser eller vise holdninger som kan oppleves som meget provoserende.⁸¹ Det er en kjent og normal del av hverdagen på tiltaket. Det er nettopp slike holdninger vi skal forsøke å forbedre, det er en del av jobben vår. Samtlige av informantene bekrefter at ungdommer de har/hatt under sin omsorg viser holdninger som både krenker og provoserer. Jeg la ikke noen føringer for begrepsforståelse i denne henseende, slik at den enkelte kunne få uttale seg fritt. For noen av informantene opplevdes ikke dette som spesielt problematisk:

Ungdommene var mer negative mot norske. De kalte oss for potet, eller fiskebolle og at vi luktet melk. De mobbet oss hele tiden. Nordmenn fikk mest pepper. Man ble litt provosert, men jeg synes det var litt morsomt. De hadde litt rett óg.⁸²

5.5.1 Antisosiale holdninger

Intervjuene med informantene trekker frem to hovedområder i denne henseende. Den første kan beskrives som en antisosial holdning, der ungdommene gir uttrykk for at de er kommet til Norge for å 'kave til seg' mest mulig, uten å vise motivasjon til å bidra. De er 'antisosiale' for hvem? Foucaults taser problematiserer en slik betegnelse. Den inneholder en kategorisering som har makt som underliggende motiv. "The power to judge, once in the hands of a few, is increasingly dispersed throughout a range of different knowledges and expertise, judging, watching, measuring against the norm takes place across a wide range of cultural institutions: medical, scientific, penal, pedagogical, military, educational and psychiatric" (Barker 1998: 59). Flere av informantene, på tvers av etnisk tilhørighet, reagerer sterkt på denne holdningen: "De skal bare ha hele tiden. Så har du disse som tror at du er deres tjener".⁸³ Enkelte informanter skildrer episoder der ungdommene i deres omsorg har prøvd å lure til seg

---

⁸¹ Det er viktig å presisere at slike negative holdninger uttrykkes også av etnisk norske ungdommer, dette er ikke noe unikt for enslige mindreårige flyktninger.

⁸² Informant 4

⁸³ Informant 3

økonomiske goder, og at dette vekker både avsky og oppgitthet blant miljøpersonalet: ”De er kommet her til dette samfunnet, som er bygget på at man ikke skal lure eller lyve”.⁸⁴ For de fleste informanter virker det som om dette skarrer mer fordi det er uforenelig med den norske sosialdemokratiske tenkning. Det fortelles om at tiltakene bruker mye tid på å forklare hva skatt er, og at det er ”en del skattepenger havner tilbake på tiltaket for at de skal kunne bo her”.⁸⁵

Foucaults teser stiller spørsmålsteget ved *selvfølgeligheten* ved den oppdragende rollen som miljøpersonale spiller i slike sammenhenger; hvem er vi da agenter for? Hva er det vi oppdrar dem til? Vi oppdrar ungdommene til å ta del i storsamfunnet, og til å kunne fremtre som gode borgere som skal stille på dugnad i borettslaget, ikke arbeider svart, ikke sniker på trikken, bruker stemmerett, og viser lojalitet mot våre statsledere og overordnede. Det er svært sjeldent vi anser dette som politisert arbeid, men Bourdieus tenkning fordrer til å innse at vår oppdragerrolle er for oss selvfølgelig og uproblematisk nettopp fordi vi er selv blitt ’oppdratt’ av Staten:

I våre samfunn gir Staten en avgjørende bidrag til produksjonen og reproduksjonen av redskapene for konstruksjon av den sosiale virkeligheten. Ved å være en organiserende struktur og en regulerte innstans for ulike virksomheter utøver Staten en vedvarende forming av varige disposisjoner (Bourdieu 1994: 68).

5.5.2 Holdninger mot kvinner

Kvinneholdninger, som uttrykkes av mannlige enslige mindreårige nevnes eksplisitt av hoveddelen av informanter, på tvers av kjønn. Flere av informantene spår at slike holdninger vil kunne skape problemer for ungdommenes fremtidige integrering i Norge. Slik én av de

---

⁸⁴ Informant 8

⁸⁵ Informant 1

mannlige informantene uttrykte: ”Jeg tror veldig få av de klarer seg med sånne holdninger hvis ikke de er villige til å forandre seg”.⁸⁶ Informantene snakker om uakseptable holdninger og adferd som unge gutter viser, både på tiltakene i møte med kvinnelige miljøpersonale, og i hvordan ungdommene omtaler etnisk norske kvinner: ”De mener at en kvinne skal bare være en fødemaskin, og ikke ha rett til utdanning”.⁸⁷ Aspekter av adferden som kvinnelige informanter benevner gir utslag i en kommanderende og truende tone som brukes mot kvinnelige miljøpersonale. ”De kan være stor i munnen, og veldig befarende, spesielt i forhold til kvinner. Og det er jo deres kultur”.⁸⁸ Kvinnelig miljøpersonale utsettes for mer kritikk og klager, og seksualiserte skjellsord brukes for å markere seg, og for å krenke. Jeg vil påstå at det handler til en viss grad om forventninger til kvinner, og hvilke rolle det kvinnelige miljøpersonalet skal ha, og ikke minst en overveldende og ustanselig sorg etter deres egne mødre.⁸⁹ Flere av informantene opplever at ungdommene fremstår som forvirret i møte med norske kjønnsnormer:

Jeg hadde en diskusjon med en ungdom og han skulle si noe om hva han tenkte først dag han kom på skolen og alle jentene var sommerkledde og hadde lite klær på seg og da sier han til meg at han trodde sånn cirka 75% var prostituerte...det ga meg et veldig bilde av hva er det de egentlig ser. Jeg var litt i sjokk (Informant 7).

Informantene viste mye forståelse og kompetanse i møte med slike holdninger, men ga også uttrykk for at det var krevende å forholde seg til dette og beholde en profesjonell innstilling:

Holdninger mot kvinner. Slike ting trekker veldig i meg. Feministen i meg blir vekket. Jeg synes det er veldig viktig å forklare de om likestilling. Her

---

⁸⁶ Informant 4

⁸⁷ Informant 1

⁸⁸ Informant 3

⁸⁹ Vidar Strøms kvalitative intervjuer med afghanske ungdommer underbygger at mor er den viktigste omsorgspersonen i barndommen. (Strøm 2011: 37)

er det grunnlov vi skal forholde oss til. De mener de er mer verdt enn kvinner.

De fleste norske jenter kommer aldri til å holde ut med dette. Veldig mange av disse reiser hjem for å finne en kone. De ender vel opp med en kvinne hjemmefra.⁹⁰

Det å 'ende opp med' en kvinne hjemmefra, slik denne informantene insinuerer, forteller noe om ungdommens motivasjon til å delta fullt ut i det norske samfunnet. "Man lurer på hvordan disse jentene får det, som blir hentet, tror ikke de får ta del i mye her, utdanning, likestilling".⁹¹ Fenomenet 'hentekone'⁹², der ungdommene inngår ekteskap med en kvinne fra opprinnelseslandet er velkjent blant enslige mindreårige flyktninger, og mange av disse kvinnene i de tilfellene informantene kjenner til, blir hjemmeværende. Flere av de kvinnelige informantene hadde fortellinger om ungdommer som beskrev norske kvinner som horer, sett utifra bekledding og væremåte. Mine erfaringer i miljøet tilsier at *hore* er et vanlig skjellsord i møte med kvinnelige miljøpersonale, og forstås som ofest som et uttrykk for forvirring i møte med et samfunn der kvinner ter seg ganske annerledes.⁹³ En av de mannlige informantene forklarte at hans tiltak hadde en særegen tilnærming til kvinneholdinger blant ungdommene:

Kvinnesyn er helt klart et problem fordi man ikke kunne bruke kvinner på de i visse sammenhenger, f.eks hvis en kvinne skal få en somaler til å vaske så var ikke det enkelt. Man måtte ganske enkelt sette menn til å få de til å vaske-lettere som mann å gi de en motiverende bakgrunn for å følge reglene. Man fortalte de 'Let us men do the work'. Bruker motsatt psykologi. Skaper teamfølelse (Informant 4).

---

⁹⁰ Informant 1

⁹¹ Informant 3

⁹² "Mange henter ektefelle fra hjemlandet eller opprinnelseslandet når ekteskap inngås." Pt.prp nr 75 (2006-2007) Arbeidsdepartementet . 9.631.

⁹³ Jeg har selv erfart at en ungdom som hadde bodd i Norge en stund samtalet om kvinner med en nyankommet ungdom ved middagsbordet. Samtalen var alvorlig, og bar preg av at den eldre forsøkte å rettlede og belære den nyankomne. Han forklarte at da han først kom til Norge, så trodde han at alle norske kvinner var horer, men nå, ettersom han hadde bodd i Norge i et par år, skjente han at det var bare 50% som var horer. Jeg undrer ennå hvor han plasserte de kvinnelige miljøpersonale på tiltaket i sin statistikk.

Denne mannlige terapeuten beskrev i deltalj at det å appellere til de somaliske ungdommenes stolhet om fysisk styrke var utslagsgivende for å få dem til å delta på fellesplikter. Man omdefinerte mannsrollen, ved at de mannlige miljøarbeiderne på tvers av etnisitet presenterte vaskeoppgaver (dvs ukentlige utvask av fellesarealer) som *mannsarbeid*; tungt fysisk arbeid som krevde en viss styrke og utholdenhet. Det mannlige miljøpersonalet presenterte vasking som oppgave hvis kompetanse er forbeholdt menn. Ifølge denne informanten tok det ikke lang tid før de ungdommene som før hadde protestert høyt og tildels ved bruk av vold på at de ikke skulle delta i 'kvinnearbeid', nærmest konkurrerte mot hverandre for å vise hvem kunne vaske best og raskest. Vasking ble tilegnet en viktig statsumarkør i ungdomsmiljøet på tiltaket. Etterhvert var det da mulig å introdusere kvinnelige miljøpersonale i denne oppgaven slik at ungdommene kunne godta at de vasket side om side med en kvinne.

Denne metodikken var kanskje litt ukonvensjonell, men var en bevisst tilnærming til ungdommenes ståsted der en kollektivistisk barndom, med ulike kjønnsroller og ansvarsområder videreføres i en norsk miljøterapeutisk kontekst.⁹⁴ Larson (2004), og Engebriksen og Fuglerud (2009) understreker viktigheten av å ha kompetanse på de ulike barndomsmodeller som ungdommer med etnisk minoritetsbakgrunn har vokst opp under.

5.6 Habitus

Ungdommenes holdninger; altså opplevde antisosiale holdninger der de fremstår som *uærlige* og *grådige*; og kvinneholdningene der de viser motstand/forvirring i møte med norske kjønnsroller/normer kan forstås i lys av deres *habitus*. De har flyktet fra sine hjem, utstyrt med det Bourdieus teser betegner som en kroppslig og prerefleksiv (ikke reflektert) forståelse og oppfatning av verden som de er blitt sosialisert inn i fra barndommen av, der ting bare er som de er:

Habitus er en sosialisert kropp, en strukturert kropp, en kropp som har inkoperert de immanente strukturene i en verden eller i en del av denne verden, i et felt, og

---

⁹⁴ Skytte (2001) og Thomsen & Rød Larsen (1994) beskriver kjennetegnene ved kollektivistiske kulturer i en barnevernsfaglig kontekst.

habitus strukturer både persepsjon av og handling i denne verden
(Bourdieu 1996: 137).

Bourdieu fremhever det kontekstuelle i denne virkelighetsforståelse; den foregår og forsterkes i en sosial kontekst. Habitus kan forstås som en tilegnesprosess, der læringen foregår i et sosialt miljø, og der habitus er et endeprodukt. Bourdieu legger vekt på barndommen som arena for å kunne danne disposisjoner vi kan handle ut ifra. Dette er spesielt viktig i møte med enslige mindreårige flyktninger, der deres forståelse for verden og hvordan ting henger sammen er ennå under utvikling som ungdommer flest. De kan besitte, helt uten selvrefleksjon, en nokså slavisk lojalitet mot den virkelighetsforståelse de er blitt utstyrt med, til tross for at den ikke lenger tjener til forståelse i denne nye konteksten som Norge representerer.

I den tidlige barndommen foregår det en overveiende ubevisst internalisering av objektive strukturer gjennom erfaring snarere gjennom forklaring. Vi tilegner oss en forståelse av hva som er bra og dårlig, rett og galt, mulig og umulig, uten at det helt er klart at det er en læringsprosess (Bourdieu 1979/84: 475).

Man kan betegne tilegnelsen av habitus som en sosialiseringsprosess der vi tilegner oss de symbolene vi trenger for å kunne fungere i en viss sosial kontekst (jf Cohen 1985: 16). For ungdommene, kan en ny sosialiseringsprosess på tiltaket innebære et dramatisk og problematisk oppgjør med slike symboler. Altså mye av det de har lært er rett og galt blir snudd på hodet. Slik Bourdieu ser det, skjer ikke forandringer i ens habitus automatisk, eller hurtig. Det er en krevende prosess der man er avhengig av aksept fra og for det nye sosialtmiljøet (Bourdieu 2000a: 19).

Mine erfaringer i feltet resonnerer i meget stor grad med informantenes i at denne prosessen kan nærmest betegnes som en sorgprosess for mange ungdommer; der de skal ta avstand fra

en del verdier og holdinger (som kan også betraktes som *kapital*) for å kunne klare seg i det nye samfunnet, og tilegne seg holdninger og synspunkter som de ikke automatisk ser verdien av. Enkelte ungdommer kan for eksempel uttrykke avsky over det de opplever som et svært egosentrisk livssyn vi fører i Norge, der besteforeldre plasseres på gamle hjem og 'får ikke lov' til å bo sammen med familien sin⁹⁵, og der mange foreldre skiller seg: "En gutt sa at han så ikke forskjell på flerkoneri og det at vi bytter samboer en gang i måneden"(Informant 7).

5.6.1 Kunnskap og symbolsk makt

Miljøpersonalet i utvalget hadde mye kunnskap/ spisskompetanse om individualistiske/kollektivistiske livssyn. Som det fremkommer av eksemplet med vasking, brukte de denne kunnskapen som et miljøterapeutisk verktøy for å skape holdningsendring hos ungdommene. Man kan selvfølgelig betrakte slik kunnskap som en tilnærming i å belyse hvordan ting gjøres, hvordan man handler i andre verdensdeler, og at etnisk norske miljøpersonale ville også ha handlet slik i en annen kontekst (kollektivistisk livssyn som habitus). Jeg vil argumentere at slik kunnskap ikke er verdinøytral, og at vestlige miljøpersonale er predisponert gjennom vår egen habitus til å betrakte slike kollektivistiske livssyn som har preget ungdommenes oppvekstvilkår som førmoderne og underutviklet. Dette livssyn, spesielt i forhold til kvinnesyn kan forstås som en utdatert og usivilisert tenkemåte som ungdommene helst skal reddes fra og tar avstand til. Slik en mannlig, etnisk norsk informant erklærer: "De hadde norske gamle holdninger mot kvinner, tilbake til 1900."⁹⁶ Dominelli (2010:102) påstår at vestlige sosialt arbeid ubevisst forfekter og reproducerer Orientalisme i møte med klienter. I mange av diskusjonene på tiltakene jeg har arbeidet ved, har vi forsøkt å forstå for eksempel arrangert ekteskap ved å dra paralleller til at dette var også skikken i førkrigs Norge. I utgangspunktet ligger det et ønske om å normalisere og kontekstualisere slike fenomener bak denne tilnærmingen; nemlig at arrangert ekteskap er ikke noe som er kun forbeholdt visse, 'mindre siviliserte' verdensdeler; det er noe som *også vi*

---

⁹⁵ Slike holdninger kan skape konflikt dersom ungdommen får en besøksfamilie der dette er tilfelle, da ungdommen kan mene at de ikke vil bo hos folk som behandle sine foreldre slikt.

⁹⁶ Informant 4

har praktisert tidligere. Det er et forsøk på å ufarliggjøre skikken og unngå at vi tillegger arrangert ekteskapet et negativt innhold, spesielt med tanke på at enkelte miljøarbeidere med etnisk minoritetsbakgrunn er gift arrangert. Implisitt blir budskapet at dette skikken kan ikke være så ille da det er noe vi også har drevet med i Norge. Allikevel forblir undertonen at dette skikken er noe moderne samfunn vil kvitte seg med.

Det ligger en tydelig symbolsk makt i hva som regnes som kompetanse, og under dette laget igjen så ligger Foucaults strukturelle makt i det barnevernet forfekter som kunnskap:

''Knowledge is not something that pre-exists power and controls it from a value-free cultural perspective, but knowledge and power are intimately related'' (Barker: 1998: 25). Det ligger mye symbolsk makt i å bruke kulturforklaringer på andres adferd. Jeg stiller meg litt skeptisk til hvordan individualistiske/ kollektivistiske livssyn og kulturer skildres i fagbøker, der de ofte presenteres skjematisk, i sammenligbare former som mer eller mindre, man kan kanskje si i likhet med kvalitative og kvantitative metoder, er uforenlige. I skildringen av kollektivistiske livssyn brukes det ofte begreper som for eks *lydighet, tvang, fysisk avstraffelse, plikter, hierarki*.⁹⁷, og i en norsk, sosial-demokratisk sammenheng innehar slike begreper et negativt innhold: ''It is not possible for power to be exercised without knowledge, it is impossible for knowledge not to engender power''.⁹⁸

Wikan er også inne på den orientalistiske aspekter ved slike kunnskapstilnæringer:

'Kultur' fungerer rasistisk hvis det er *en menneskemodel vi bruker bare for å forstå dem, men ikke oss selv*. Og dette er min påstand: mens vi behandler nordmenn som folk med ulik karakter og med evne og vilje til å tenke selv, betraktes innvandrere i stor grad som **produkt**⁹⁹ av sin kultur- som om de var i kulturens vold og ikke hadde selvstendig dømmekraft (Wikan 1995a: 18).

Denne faglige metodikken, med fokus på de ulike livssyn som forklaringsmønster, kan skape

---

⁹⁷ Jf Skyttes skjematisk skildring (2001: 40-42)

⁹⁸ Foucault sitert i Barker (1998: 28)

⁹⁹ Wikans uthevelse

et reduksjonistisk syn på ungdommene, der deres oppvekst i et kollektivistisk miljø frarøver dem en individualistisk identitet. Bilgic (2008) advarer mot å la kulturforståelse komme i veien for å se mennesker som handlende individer, med ofte helt særegne fortolkninger av eget kultur. Ungdommene forblir *produkter* av et livssyn, i motsetning til vestlige ungdommer, og deres livssyn anses ikke å ha særlig kapital i de norske samfunnet. Dette er en form for Orientalisme, der andre reduseres til blinde tilhengere av et livssyn: ”Mens nordmenn gjøres til bærere av individuelle, liberale rettigheter, styres innvandrere av kollektive, og derfor undertrykkende, tradisjoner” (Engebrigtsen & Fuglerud 2009: 24). Det ligger en implisitt forventning om at ungdommene skal gledelig adoptere et individualistisk livssyn som en *forbedret* levestil enn det de er kommet fra. Man kan gjerne påstå at det norske samfunnet, som baserer på menneskerettigheter, likestilling og likeverd, representerer et gode som kan beskrives som universelt ettertraktet¹⁰⁰, men for Foucault og Bourdieu, ligger det fremdeles strukturell makt bak:

The emergence of humanism and liberal individualism are not the consequences of a humanity approaching closer to the essence of what really is, but rather are the effects of a normalizing, totalizing form of disciplinary power and subjection (Barker: 1998: 59).

Jeg stiller meg undrende til hvordan det er for kolleger med etnisk minoritetsbakgrunn, som selv er gift gjennom arrangert ekteskap, eller har hentet ektefeller fra hjemlandet, å forholde seg til slike faglige tilnærminger. Hvordan møter etnisk norsk miljøpersonale sine kolleger som også har ’hentet’? Begrepet utøver en form for symbolsk makt overfor den som henter og den som bli hentet, ved at det tildeler roller og skaper assosiasjoner som insinuerer at praksisen ikke er helt stueren; at det noe førmoderne over den. Når mannlige miljøpersonale henter kone i hjemlandet, kan man ubevisst stille spørsmålsteget ved deres lojalitet og ønske om integrering.¹⁰¹ Det kan skape en understrøm av konflikt på arbeidsplassen, der man danner

---

¹⁰⁰ ”One cannot make ’real’ content claims about universal truths or values” (Barker 1998:76).

en formening om en kollega ut fra deres valg av ektefelle som tildeler dem holdinger og verdier de ikke får anledning til å 'korrigere'. De, i likhet med ungdommene, blir kategorisert og tildelt en sosial disposisjon. Man stiller spørsmålsteget ved deres kvinneholdninger; har de hentet en kone fordi vil opprettholde de kjønns mønstrene vi prøver å få ungdommene til å ta avstand fra?

5.7 Informantene som politiske aktive

Informantene ble spurt om de ville beskrive seg selv som politisk aktive. Samtlige svarte nei. Dette er meget interessant, med tanke på at informantutvalget representerer svært ulike mennesker, med ulike alder, kjønn, etnisk bakgrunn og utdanningsnivå. Flere trakk frem at de fulgte med det som skjer innen integreringspolitikken, da ''vi må vite hvor vinden blåser. Men i jobben vår er vi påvirket av hvem som sitter i regjeringen. Hvilken midler vi får'',¹⁰² Flere mente det var viktig å følge med for å kunne gjøre en god jobb: ''Jeg må kunne diskutere med ungdommene og da synes jeg det er viktig å kunne ha en mening'',¹⁰³ ''Vi kan snakke med de om vår politikk her i landet fordi det er en informasjon til de'',¹⁰⁴ Det slo meg underveis i intervjuprosessen at begrepet 'politisk aktiv' muligens hadde et negativt begrepsinnhold for informantene, uten at jeg fikk helt tak i hva dette var. Muligens vare dette et spørsmål av for private karakter, da det var kun én informant som ville utdype sin besvarelse:

Tror heller ikke det er forenelig med jobben. Det er viktig å være litt nøytral i møte med ungdommene. Det er en privatsak i Norge hvem man stemmer på. Jeg synes det er viktig å holde disse tingene adskilt. Det blir veldig uproffert å liksom dele alt med ungdommene. (Informant 3).

---

¹⁰¹ Gullestad (2002: 310) ''Mye av debatten har dreid seg om nettopp dette. Er 'de' lojale nok? Er 'de' integrerte nok? Er 'de' stolte nok av 'det norske'?''.

¹⁰² Informant 1

¹⁰³ Informant 7

¹⁰⁴ Informant 5

Informantenes uttalelser bar preg av å ta avstand fra politikk som sådan; politikk og interesse for politikk ble presentert av flere nærmest som et nødvendig onde for å kunne utføre sin plikter i miljøet. Foucaults teser tenderer mot å ugyldiggjøre dette passiviserende politiske ståsted. Foucault erklærer at politikk er overalt, da den er én av maktens effekter. Vi er alle involvert i reproduksjon av makt, vi er alle innlemmet i og aktive deltagere i maktens strategier, nemlig dominasjon og underkastelse, slik at ingen kan erklære seg apolitisk. "We are all subjects of power, in the sense that we simultaneously exercise it even as we experience its' effects"(Barker 1998: 29).

Jeg har tatt kontakt med én av informantene, en etnisk nordmann, i ettertid med tilleggsspørsmål om nettopp dette tema. Han mente at spørsmålsformuleringen skapte en forståelse for at 'politisk aktiv' forutsetter at vedkommende har politiske verv, og at det var kanskje dette, altså et lite gjennomtenkt spørsmålsformulering fra min side, som var utslagsgivende for besvarelsene. Men han la til at nordmenn ikke er lært opp til å anse seg selv som politiske vesener:

Vi nordmenn er lært opp til å tro at vi ikke er politiske, ja, at politikk er noe som skjer andre plasser. Vi har ikke politikk i Norge, kun sannhet. Vi stoler blindt på at våre politikere er kun interesserte i å gjøre sitt beste for oss. Vi tror at korrupsjon og uærlighet er bare noe som finnes andre plasser.¹⁰⁵ Det er slik politikerne i Norge vil ha det, at vi skal være lydige sauer, naive, mette og passive.

Du må jo huske på at vi er blitt oppflasket gjennom media til å tro at hvis vi stemmer på Høyre eller Fremskrittspartiet så vil alt av pengebevilgning til barnevernet stoppe opp. Har du noengang møtt en sosionom eller en barnevernspedagog som stemmer Frp? Nei! Det er fordi hele den sosialfaglige

---

¹⁰⁵ Flere av informantene med etnisk minoritetsbakgrunn uttrykker lignende standpunkter, der Norge som vertsland blir presentert som 'best'. "Det er veldig mange ting som blir kalt for **norske** ting. Man skulle tro at alt var oppfunnet i Norge - demokrati, likestilling. De har faktisk kommet mye lengre med disse tingene i andre europeiske land"(Informant 1).

utdannelsen er bygget på et sosialdemokratisk tankesett. Alle skal samme vei, og ha samme meninger. Velkommen til Norge, til sauementaliteten!
(Informant 4).

Denne informanten er nokså kritisk til den helse/sosialfaglige utdanningen som de fleste miljøterapeuter har. Han påpekte flere ganger under selve intervjuet hvordan ”den standardiserte tenkemåten” som han kalte det, som de praktiserer i miljøet er et hinder for relasjon til ungdommene og for å kunne se ungdommene som individer.

Han tilføyer at en slik standardisering bidrar til ”en likhetstankegang som jeg ikke synes noe om i det hele tatt. Man må kunne være i stand til å være kritisk til hva man lærer på skolen”. Bourdieu betegner utdanningsinstitusjoner som steder hvor habitus styrkes og reproduseres¹⁰⁶ og der Staten utøver ”makten til å frembringe og til å påtvinge de tankekategoriene som vi så uten å reflektere over det anvender på alt mulig i denne verden, også på Staten selv”(Bourdieu 1994:48). Jeg vil påstå at det er nettopp slike ureflekterte tanke kategorier som får informantene til å betrakte seg som apolitiske, og til å ønske å fremstå som politiske nøytrale. Våre arbeidsplasser er til enhver tid avhengige av den sittende regjeringens ideologi og prioriteringer i forhold til enslige mindreårige flyktninger, slik at vi fremstår som selvbedragende når vi påberoper oss nøytralitet.

5.8 Rasisme og diskriminering i Norge; en fellesutfordring for ungdommene og miljøpersonalet

Ungdommene kommer ofte hjem til tiltaket og forteller om episoder der de har fått tilsnakk på kollektiv transport eller i butikker som de opplever som rasistisk. Med rasisme mener jeg tilsnakk eller adferd som retter uønsket oppmerksomhet mot hudfarge eller etnisk tilhørighet.¹⁰⁷ Det er svært vanskelig for enkelte å finne deltidsjobb, og dette kan trolig skyldes deres hudfarge. Dette bekrefter Engebrigtsen &Fugleruds forskning der ”en stor

---

¹⁰⁶ Wilken (2008: 1)

¹⁰⁷ ”Rasismen er en spesiell type etnosentrisk ideologi som potensielt har mer alvorlige konsekvenser enn annen etnisk diskriminering eller etnisk stereotypier og fordommer. Grunnen er at dens tilhenger tror på sammenhenger mellom kulturelle forskjeller og *medfødte* forskjeller” (Hylland Eriksen & Arntsen Sajjad 2006: 62)

antall gutter oppgir å ha vært utsatt for rasisme'', og at dette kan ha store konsekvenser for deres integrasjonsstrategier (Engebrigtsen & Fuglerud 2009:111). I enkelte tilfeller kan det dog tenkes at ungdommen selv med sin utprøvende adferd kan fremprovosere enkelte utsagn. Det kan også tenkes at enkelte overdriver eller mistolker en del utsagn de påstår at de er blitt utsatt for¹⁰⁸. Derimot har ofte miljøpersonalet selv bevitnet at ungdommene blir utsatt for det man i beste fall kan betegne som 'uvennlige holdninger' i banken eller Posten, eller hos andre offentlige etater. Det handler om en kommunikasjon som insinuerer mistenkelighet. Informantene for det meste bekreftet at ungdommene under deres omsorg sliter med en opplevd diskriminering. ''Det er liksom en del av hverdag for enkelte, at de blir mistenkeliggjort på kjøpesenteret, at vaktene følger ekstra med dem''.¹⁰⁹ ''Det er helt klart rasisme i Norge, og jeg tror noen av de ungdommene som utvikler en hatholdning mot samfunnet kjenner den rasismen på kroppen''.¹¹⁰

5.8.1 Synlighet som Orientalisme

En del av den miljøterapeutiske virksomhet går ut på å avhjelpe den enkelte finne strategier for å håndtere 'hverdagsrasisme' som vi vet finnes. Vi forklarer også for ungdommen at episoder der folk stirrer på dem og stadig spør dem hvor de kommer fra er ikke nødvendigvis rasistisk motivert¹¹¹, men at dette skyldes naturlig nysgjerrighet på deres utseende. Jeg forteller ofte ungdommene om hvordan min oppvekst i Nord Irland bar preg av å bo et meget etnisk homogent samfunn. Den første gangen jeg så et farget menneske var jeg cirka 18 år gammel, og da stirret jeg, i likhet med alle de andre som traff vedkommende på gata i Belfast. Dette 'sjokket' vil jeg aldri ha betegnet som rasistisk, og i møte med ungdommer som kommer hjem og forteller om hvordan folk i Bergen stirrer på dem, bruker jeg slike eksempler for å normalisere og ufarliggjøre de stirrendes adferd. Gullestad derimot tar til ordet for en Foucaultiansk tilnærming til ungdommenes synligheten og at den er ikke så 'naturlige' som

---

¹⁰⁸ Deutch, Coleman & Marcus (2006: 249) snakker om ''exaggeration of conflict'' i slike sammenhenger.

¹⁰⁹ Informant 1

¹¹⁰ Informant 3

¹¹¹ Gullestad påstår at en person kan ''gi uttrykk for brokker av rasistiske forestillinger, uten verken å ha hatefulle følelser eller å se seg selv som ''rasist'''' (Gullestad 2002: 157).

jeg skal ha den til. Hun fremstår ungdommenes synlighet et resultat av Orientalisme:

Når enkelte fysiske kjennetegn fremtrer som spesielt synlige, ligger ikke dette bare i kjennetegnene selv, men er noe som har oppstått på historisk gitt tidspunkter i prosesser der mennesker gir kjennetegnene mening. Synlighet- i form av forhold som spesielt legges merke til og gis mening-er ikke naturlig, men kulturelt produsert, flytende og stadig reforhandlet(Gullestad 2002: 155).

5.8.2 Informantenes opplevelser

Jeg var interessert i å vite om informantene med etnisk minoritetsbakgrunn opplever å bli utsatt for rasisme. Kjenner informantene med etnisk norsk bakgrunn til at deres kolleger utsettes for rasisme? ¹¹² Informantene ble spurt om de, eller deres kolleger med etnisk minoritetsbakgrunn har opplevd rasisme eller diskriminering i Norge. Jeg ikke la noe føringer for begrepsinnholdet. Syv av de åtte i utvalget svarte bekreftende på dette: ”Jeg har opplevd det i alle lag, for å si det sånn”. ¹¹³ Den som svarte nei videreformidlet allikevel å ha møtt rasistiske holdninger i Norge. De etnisk norske informantene nevnte at de har kolleger med etnisk minoritetsbakgrunn som sliter med å leie bolig eller å finne arbeid grunnet hudfarge/etniskbakgrunn. Én etnisk norsk informant formidlet at hun er blitt sjokkert over historier som enkelte kolleger er kommet med: ”Jeg har en kollega fra Afrika som er blitt kalt for Kong Kong på trikken av ungdomsgjenger. Han gidder ikke ta nattbuss på grunn av alle sånne kommentarer han får fra fulle folk” (Informant 3).

Said presenterer en Orientalistisk forestilling om *den hvite mann* som både idé og virkelighet, som innebærer rett til foreta seg spesifikke fordommer og evalueringer. (Said 1979: 227). Han trekker frem Orientalistiske teorier som forsvarer og danner grobunn for ideen om at rasediskriminering oppstår på grunn av vesentlige biologiske forskjeller, der hvite er

¹¹² Ifølge Stortingsmelding nr 6, ”nesten halvparten av innvandrerne i SSBs levekårsundersøkelse 2005-2008 oppga at de hadde opplevd diskriminering på ett eller flere områder; i arbeidslivet, innenfor utdanning, i helsevesenet og på utesteder.”(s108)

¹¹³ Informant 5

overlegne i møte med "Oriental backwardness, degeneracy and inequality" (Said 1979:206). Gil-White (2001) og Brown (2003) påstår at mennesker kognitivt oppfatter ulike hudfarger og etnisiteter som ulike *arter*. De fremhever at diskriminerende og avvisende atferd i møte med ulike etniske grupper faller oss alle naturlige, men legger til : "it certainly must be borne in mind that *natural* does not mean *good*.if ethnocentrism is in any way natural it is nonetheless changeable".¹¹⁴

En annen informant fortalte om ganske graverende episoder hun har møtt hos ansatte i NAV og UDI, der hun beskriver en mistenksomhet og uvennlighet som hun selv karakteriserer som rasistisk. Hun refererte også til episoder på offentlig transport da hun har fått beskjed av medpassasjerer at hun må være takknemmelig for å ha kommet til Norge, da alle i hennes land (dvs Afrika) 'sulter i hjel'. Hun hadde kjøpt overgangsbillett på buss og da hun hoppet på en ny buss med denne gyldige billetten var det flere etnisk norske passasjerer som kjeftet. En mann sa "Du må betale, det er jeg som betaler skatt for at du skal få bo her. Jeg fortalte en norsk venninne og hun sa; han er rasist!.Det er ikke hans oppgave å kontrollere deg".¹¹⁵ Hun forteller at dette, og andre lignende episoder har gjort henne redd. En annen forteller om gjentagende episoder på butikken der hun blir spurt om hun er asylsøker, om hun er i jobb, og om hennes barn, som hun har med seg på handleturen, er født i Norge. Hun tolket dette som et spørsmål om hun har benyttet seg av norske velferdsgoder i form av barnetrygd og fødselspermisjon, og opplevde det som meget ubehagelig at hennes barn ble gjenstand for slike kommentarer (Informant 1).

Det er alltid en mulighet for at informantene kan også ha mistolket slike episoder. Allikevel kom det tydelig frem under intervjuene at denne type tilsnakk av fremmede gjør noe med de som blir utsatt for det, uten at jeg skal presentere tendensiøse fortolkninger.¹¹⁶

Informantene gir tydelig uttrykk for at dette er belastende, men flere hadde en pragmatisk

---

¹¹⁴ Brown (2003: 99)

¹¹⁵ Informant 2

¹¹⁶ Mitt ståsted ift dette tema er ikke nøytralt. Jeg har også opplevd å få uvitende og nedsettende kommentarer om mitt hjemland Nord Irland, der til og med personer i sjefsposisjoner ift meg har ofte spøket med IRA, og om jeg er medlem. Min mor er født katolsk, min far født protestansk, og jeg får ofte nedlatende kommentarer om dette i Norge. Men jeg er lys og kan leve som nordmenn flest, i motsetning til kolleger som er mørkhudet.

forhold til det: Slike én informant uttrykker det:

Jeg har på en måte forholdt meg til det at dette er som det er. Jeg vil ikke bruke kreftene mine til å henge meg opp i det. Jeg har letet etter andre alternativer for å forholde meg til det. Selvfølgelig, er du avhengig av deres makt og myndighet så er det et større problem.. for det meste er det uvitenhet og manglende kunnskap - egen forkortkommenhet der man forsøker å redusere andre(Informant 6).

5.8.3 Rasisme som symbolsk vold

Man kan definere slik diskriminerende holdninger som en form for *symbolsk vold*, som ”virker bare når den anerkjennes”.¹¹⁷ Den kan kun ramme de som er bevisst den og kjenne seg truffet av dens kraft, slik at denne formen for diskriminering rammer for det meste de flyktingene og innvanderne som har fått et visst kjennskap til Norge og de offentlige diskursene om innvandringen i landet. Det merkes på de ungdommene som ikke har vært i Norge lenge at de er noenlunde ’lykkelige uvitende’ om rasisme i landet, og at mange nordmenn ikke ønsker dem hit. Et aspekt ved den dekompeniseringsfasen (j.f. Sluzkis migrasjonfaser i Skytte 2001) de går gjennom handler om at de gjøres kjent med hvilke former for rasisme og diskriminering de kan bli utsatt for, der et spørsmål i kassekøen om hvor de kommer fra ikke lenger kan tolkes som uskyldig nysgjerrighet. Jeg vil si at symbolsk vold omhandler også et visst tap av uskyldighet. Den påfører de som rammes av den en årvåkenhet og sårbarhet som de må bære med seg i hverdagen. Slik Bourdieu tolker symbolsk vold, representerer den irettesettelser, ”som bare kan fungere som irettesettelser for de som er rede til å oppfatte dem” (Bourdieu 1996: 69).

---

¹¹⁷ Bourdieu (1996: 45)

5.8.4 Symbolsk vold i beste mening

Symbolsk vold ligger også i å påføre ungdommene en 'virkelighetsorientering' som går ut på at miljøpersonalet skal forklare ungdommene når en utfordrende situasjon de møter ute kan klassifiseres som rasisme. Dette gjøres med bakgrunn i miljøterapeutiske tilnærminger som tilsier at vi skal roe og forsikre ungdommene på at de er trygge i Norge og trenger ikke la seg knekke av andres fordommer; altså en faglig tilnærming til ungdommenes beste. Det er her snakk om en symbolsk vold som evner å 'konstituere det gitte gjennom utsagn om det, til å få andre til å se og tro på en verdensoppfatning, til å bekrefte den eller til å forandre den, og gjennom verdensoppfatning også handlingen' (Bourdieu1996: 45). Slik jeg nevnte tidligere, kommer ungdommene ofte hjem til tiltaket med fortellinger om slengbemerkinger fra fremmede på bussen, eller en kommentar fra norsklæreren som de reagerer på. Er det fordi vi virkelig mener de kan ha misforstått, eller er det problematisk og ubehagelig å konstatere at rasisme finnes i så stort omfang i Norge? Det å si til en mørkhudet ungdom 'De mente sikkert ikke noe med det, det er bare et uttrykk' blir kanskje helt feil i en del situasjoner. De blir først påført symbolsk vold ved at noen gjør deres hudfarge til en belastning, for så å bli påført symbolsk vold ved at miljøpersonalet ved tiltaket reduserer slike krenkelse til 'bare et uttrykk'. I verste fall kan man risikere at ungdommene la være å rapportere om slike hendelse til miljøpersonale, og heller internalisere den krenkelsen de kjenner på. Kan det hende at miljøpersonalet som selv er mørkhudet føler seg presset på noe vis til å ta majoritetsbefolkningens parti i slike diskusjoner? Hvordan er det egentlig for miljøpersonalet som selv opplever å bli utsatt for rasisme å snakke om dette på sine respektive arbeidsplasser? Blir de også møtt med holdninger som tilsier at også de har 'bare misforstått'? Jeg tror det er umulig å forstå hvordan rasisme virker inn på den enkelte når man aldri utsettes for den. Gullestad fremhever vanskeligheten nordmenn har for 'å forstå minoritetsrelasjonen som et strukturellt forhold og en hegemonisk fortolkningsramme' (Gullestad 2002:55).

Et annet aspekt ved symbolsk vold er hvordan rasisme håndteres av statlige etater. Det er ikke plass her til å diskutere dette i detalj. Det er allikevel interessant å bemerke at

Integrerings og Mangfoldsdirektoratet (IMDI), etablert 2006, som har 'Mangfold er Hverdagen' og 'Norge er et mangfoldig samfunn-og har vel alltid vært det', som strategi (se www.imdi.no) ikke nevner rasisme på dens sider.¹¹⁸ Kan dette ha noe betydning for den offentlige rasismediskursen? Gullestad (2002: 170) mener det er for lite samfunnsfaglig forskning på rasisme i Norge, og det som finnes av forskning utføres av majoritetspersoner fra majoritetsinstitusjoner på vegne av Staten. Hun fremhever at "Ingen, eller meget få har som intensjon å være rasist, men rasisme og kulturforskjellstenkning er allestedsnærværende" (Gullestad 2002: 171). Er det en form for symbolsk vold at statlige organer slik som IMDI ikke setter søkelys på rasisme i dens kommunikasjon utad?

---

¹¹⁸ Dette sammenliknet med IMDIs irske ekvivalent, Office for Promotion of Migrant Integration (www.integration.ie), etablert 2011 som har utarbeidet National Action Plan Against Racism. Dens internettside har mange artikkler om rasisme, der det blant annet offentligjøres omfattende tall og statistikk over antatte rasistisk motiverte kriminellhandlinger, samtidig alle mediakilder der rasistisk kriminalitet i Irland er omtalt.

6.0 Oppsummering av funnene

Jeg vil i dette kapittelet oppsummere hovedfunnene fra intervjuene slik at mønstre og avvik belyses best mulig i en teoretisk sammenheng. Samtidig vil jeg stille spørsmål ved hvordan funnene kan virke inn på langtidstiltak for enslige mindreårige asylsøkere, både med hensyn til ungdommene selv, og hvordan miljøpersonale forholder seg til sitt arbeid i det daglige. Spørsmålene er forankret i de relevante teoriene til Foucault, Bourdieu og Said, og skal fungere som refleksjonsmomenter og verktøy til videre diskusjon i mitt arbeid på tiltaket.

6.1 Integrering: hva er det?

Integrering som begrep ble forklart av samtlige informanter som en prosess der man blir inkludert og innlemmet i et felleskap, uten at dette felleskapet ble videre definert. Det ble etterhvert avdekket et mønster der miljøpersonale med etnisk norsk bakgrunn fokuserte, kanskje helt utilsiktet, på *kravene og forventninger* som majoritetsbefolkningen besitter i møte med flyktninger. Jeg lurer på om vi egentlig snakker om integrering med ulike tilnærminger og forventninger, og om etnisk norsk miljøpersonale vil bevisst være representanter for majoritetsbefolkningen når de er på jobb. I så fall et det av betydning for deres profesjonalitet at de er klar over det strukturelle maktaspektet en slik rolle inneholder: ”’Nordmenn’ har definisjonsmakt i en god del sosiale situasjoner uten å være klar over det. Majoritetsmakten ses ikke som en makt, men tas for gitt som naturlig og selvfølgelig”¹¹⁹. Hvordan virker disse ulike forestillinger inn på våre forventninger til ungdommene? Kan dette påvirke miljøpersonales opplevelser av hverandre?

---

¹¹⁹ Gullestad (2002: 92)

6.2 Ungdommene betegnes som ikke-integrerte

Hoveddelen av informantene, det vil si seks av åtte, karakteriserte ungdommene de har omsorg for, og de ungdommene som har flyttet ut i egne hybeler som *ikke integrerte*. Dette er ganske nedslående, spesielt med tanke på at et av hovedmålene ved det miljøterapeutiske arbeidet er nettopp å fremme og tilrettelegge for at ungdommene skal kunne integrere seg i Norge. Er det vi som ikke gjør jobben vår? Oppedal et al (2011) og (2009) stiller spørsmålsteget ved hvordan vi jobber, og påstår at vi er for opptatt med å bygge relasjoner til ungdommer fremfor å avhjelpe dem bygge relasjoner til andre. Det er også relevant å undre seg over hva informantenes tanker i denne henseende kan bety for hvordan de møter ungdommene.

6.3 Ungdommene mangler norske venner

Samtlige informanter begrunnet sine svar ved at ungdommene ikke har norske venner. Noen av informantene hadde en formening om at dette skyldes at ungdommene har et markert annerledes erfaringsgrunnlag enn etnisk norske ungdommer og føler dermed at de har få fellesnevner for å kunne dra nytte av kontakt. Et annet aspekt som intervjuene implisitt frembringer er at ungdommene muligens ikke har nok sosial og økonomisk *kapital* til å kunne delta i majoritetsbefolkningens kontaktarenaer. Denne manglende kapitalen kan skape en avmakt hos ungdommene i møte med majoritetsbefolkningen, da den oppfattes som manglende status. Bourdieu kaller denne feilaktige oppfattelsen for *symbolsk kapital* (Bourdieu 1991: 238). Hvordan tilnærmer miljøpersonale en slik utfordring; snakker vi åpent med ungdommene om slike forhold? Presenterer vi Norge for ungdommene som et klasseløst samfunn? Det fremkommer ikke av intervjuene om miljøpersonale mente at det er tilstrekkelig at ungdommene har kontakt med andre enslige mindreårige flyktninger fra egen etnisk gruppe, men én av informantene erfarte at ungdommene er ensomme.¹²⁰

---

¹²⁰ Oppedal et al rapporterer at ensombet "er det problemet flest ungdommer nevner i intervjuet" (2011: 31)

6.4 Dårlige fremtidsutsikter som integrerte i Norge

Informantene var i hoveddel lite optimistiske med tanke på ungdommenes fremtidsutsikter som integrert i Norge. Seks av åtte svarte at de var pessimistiske. De to informantene som svarte ja har selv etnisk minoritetsbakgrunn. De trakk frem at alle de valgmulighetene som Norge tilbyr som migrantland, særlig utdanningsmulighetene, var utslagsgivende for at de hadde troen på at ungdommene vil klare å integrere seg på sikt. Disse informantene problematiserte ikke at det å kunne nyttiggjøre seg av slike utdanningsmuligheter forutsetter at man har en indre motivasjon og støtteapparatet rundt seg til å kunne gjennomføre et skoleløp.

6.5 Ungdommene viser holdninger på tiltakene som kan skape hindring for integrering

Samtlige av de åtte informantene svarte bekreftende på at ungdommene de har / har hatt omsorg for viser det jeg selv betegnet som *provoserende holdninger* i hverdagen på tiltakene. Dette gjelder ikke for alle ungdommer, men det fremkommer under intervjuene at slike holdninger var 'vanlige' blant de ungdommene som utvalget har hatt under sin omsorg. Her foretok informantene en utalt filtrering, da visse provoserende holdninger som fremkom som et resultat av traumer eller psykiske problemer ikke ble snakket om. Istedenfor ble to hovedproblemer tatt frem av samtlige informanter som kan anses å være problematisk for ungdommenes integrering i Norge. Den første var *antisosiale holdninger* som gir utslag i egosentriske atferdsmønstre der ungdommene opplever å være spesielt opptatt av å kave til seg flest fordeler mens de er under barnevernets omsorg, og vise lite interesse/ motivasjon for å bidra konstruktivt til det norske samfunnet. Dette kan selvfølgelig forklares med at deres manglende sosiale og økonomiske kapital skaper holdninger som tilsier at ungdommene føler de ikke har noe å bidra *med*. Allikevel vil jeg påstå at det å arbeide over tid med ungdommer som viser direkte utakknemmelighet og fiendtlighet i møte med et barnevern som opplever å være særdeles imøtekommende og rause av miljøpersonale gjør noe med oss som mennesker.

Dette kan skape uprofesjonelle holdninger hos miljøpersonale, der vi blir fiendlig innstilt i møte med ungdommene. Har vi god nok faglige mekanismer på plass til å kunne romme dette?

Samtlige av informantene nevnte også at *utfordrende kvinneholdninger*, der ungdommene utsetter de kvinnelige miljøpersonale for krenkende og nedverdiggende tilsnakk og trusler som et hinder mot integrering. Disse negative kvinneholdninger ble diskutert av informantene i et videre perspektiv, da informantene uttrykte bekymring for hvordan ungdommene vil bli mottatt i storsamfunnet dersom de tviholder på kvinneholdninger som ikke er sosialt akseptable i Norge. Hva gjør det med meg som kvinne å møte slike holdninger hos ungdommene? Skaper dette en form for rasisme i meg? Dominelli påstår at Orientalisme som ideologi er så inngrodd i vestlig sosialt arbeid at den tillater oss å unngå å bli konfrontert med egen inngrodde rasisme.¹²¹ Said minner om hvilken tendensiøse forforståelse for Orienten den Vestlige sosialarbeideren er utstyrt med: "The hegemony of European ideas about the Orient, themselves reiterating European superiority over Oriental backwardness".¹²²

Det kom også frem under intervjuene at informantene kjente til at flere ungdommer som har blitt voksne og har flyttet for seg selv, henter ektefelle fra hjemlandet. Dette kan virke å være 'normen' for de ungdommene som gifter seg. Hva skjer med deres, og ikke minst deres ektefelles integrering i Norge? Kan slike ekteskapsnormer ses som en hindring mot integrering? Slik den offentlige diskursen tolker integrering, er det først når den enkle innvandreren bryter med sine skikker og religiøse tro at han/hun blir innlemmet i det norske.¹²³

---

¹²¹ Dominelli (Journal of Ethnic and Migration Studies Volume 15. Issue 7/189: 391)

¹²² Said (1979:7)

¹²³ Engebrigtsen & Fuglerud (2009: 21)

6.6 Informantene betegnet seg selv som *ikke politisk aktive*

Samtlige av informantene i utvalget oppga at de ikke anså seg selv for å være politisk aktive. Én av informantene forklarte i ettertid at begrepet *politisk aktiv* var misvisende, slik at en mer konkretisert og nyansert begrepstilnærming kunne ha fremkalt andre type svar. Det var allikevel tydelig ut ifra samtalene med informantene at det å være politisk aktiv ikke oppleves som forenelig med arbeidsoppgavene som miljøpersonale. Informantene fremmet en holdning om at rollen krever en viss nøytralitet, der man ikke skal utsette ungdommene for politiske føringer. På mange tiltak foreligger det som en del av institusjonsplanen at miljøpersonale ikke skal diskutere politikk/religion med ungdommene slik at man unngå misforståelser og mulige konflikter. Dessuten nevnte enkelte informanter at ens politiske legning er en privatsak. Det kan tenkes i en stilling der man er med ungdommene over flere døgn og der man har lite privatliv at det er ønskelig å holde tilbake enkelte elementer av ens private sfære. Det er dog noe som skurrer ved informantenes utsagn. En del av den miljøterapeutiske oppgaven, slik jeg tolker den, ligger nettopp i å veilede ungdommene i hvordan de skal forholde seg til norsk politikk, og den politiske diskursen. Dette kan best gjøres gjennom åpen og oppriktig diskusjon om hvordan de politiske partiene opererer, der barnevernet også defineres overfor ungdommene som et politisk organ, og miljøpersonalet står frem som ikke -nøytrale aktører i møte med ungdommene.

Jeg vil påstå at det er først da at vi kan fremstå som autentiske forbilder i møte med ungdommene og hjelpe dem navigere sitt videre liv som aktive borgere i Norge. Dette gjelder spesielt for ungdommer som er kommet fra land uten demokratisk styresett: ” Vi har folk fra forskjellige kulturer som ikke vet hvordan de skal bruke demokrati. Jeg er selv vant til et annet system”.¹²⁴ Det er også bekymringsverdig, med tanke på Foucaults påstander om at vi er alle politiske vesener, der *alt* vi foretar oss er politisk, at det eksisterer holdninger blant miljøpersonale som tilsier det motsatte. Hvor er vår evne til selvransakelse? Hvorfor er vi lite

---

¹²⁴ Informant 8

bevisst dette, og hvorfor er det allment legitimt for miljøpersonale å benekte politisk engasjement? Finnes det holdninger på et systemnivå som ubevisst er med på å skape en misforstått politisk korrekthet?

Bourdieu minner om at ''Statens tenkning er tilstede helt inn i det mest intime av vår tenkning''¹²⁵, slik at en forestillingen om politisk nøytralitet ikke oppstår i et vakuum, men er heller et resultat av Statens vellykkete oppdragende funksjon. Bourdieus teser problematiserer selve barnevernstiltakets nøytralitet ved å påstå at de tiltakene miljøpersonale arbeider ved er institusjoner som dannes ved en prosess der de blir innlemmet i Statens gjeldende sosiale og mentale strukturer. Denne prosessen foregår slik at selve institusjonen glemmer at'' den springer ut av en lang serie instituerende handlinger, og den presenterer seg slik under et skinn av naturlighet'' (Bourdieu 1996: 53).

6.7 Informantenes opplevelse av rasisme

Rasisme, i form av krenkende tilsnakk og spørsmål fra fremmede, direkte diskriminerende atferd fra statlige ansatte, vanskeligheter med å finne arbeid og bolig som trolig skyldes ens etnisk bakgrunn: dette hadde alle de fire informantene med etnisk minoritetsbakgrunn klare erfaringer med. De øvrige informantene, som var av etnisk norsk bakgrunn kunne også fortelle om kolleger som slet med å finne arbeid/bolig. Noen mente at det var mye verre før, mens andre var av den klare oppfatning at rasisme er svært utbredt i Norge.

Flere av ungdommene under min omsorg mener de er utsatt for rasisme, og dette har jeg selv bevitnet. Informantene bekreftet at ungdommene opplever rasisme. Hvordan er det da for miljøpersonale som også har opplevd dette å forholde seg til ungdommer som er i den samme situasjon? Det ble ikke belyst på intervjuene hvorvidt dette blir diskutert på tiltakene. Kan det tenkes at slike forhold er belastende for miljøpersonale med etnisk minoritetsbakgrunn? Hvordan kan man avhjelpe ungdommer som opplever å bli krenket på grunn av sin hudfarge/etnisitet dersom man er selv utsatt for slike krenkelser? Er miljøpersonale med etnisk norsk/ hvit hudfarge bevisste disse forhold?¹²⁶ Kan man være

---

¹²⁵ Bourdieu (1996: 50)

sikker på at Saida Orientalisme er fordrevet fra flerkulturelle barnevernstiltak, eller er det muligens et snev av en utalt 'vi' og 'de' mentalitet opererende på disse arbeidsplassene? Said mener 'vi' er fremdeles meningsbærere av Orientalisme, da det kulturelle og raseteoretiske hegemoniet er ennå tilstede i hvordan 'vi' samhandler med mennesker fra andre verdensdeler¹²⁷.

Det er også et tankekors at den manglende økonomiske kapitalen som flere informanter tar frem i relasjon til ungdommene, kan også sies å mangle hos miljøpersonale med etnisk minoritetsbakgrunn. Enkelte befinner seg kanskje i den samme trange økonomiske situasjonen som ungdommene. Kan dette skape misunnelse og konflikt på arbeidsplassen? Tør noen ta dette opp på arbeidsplassen? Foucault oppfordrer til økt synliggjøring av konflikter: "It is a matter of making conflicts more visible, of making them more essential than mere clashes of interest or mere institutional blockages"¹²⁸.

---

¹²⁶ Deutch, Coleman & Marcus (2006:664) skisserer hvordan usagte kulturforskjeller kan ødelegge for en arbeidsplass dersom potensielle konflikter ikke løses ved et tidlig tidspunkt.

¹²⁷Said (1979:7)

¹²⁸ Foucault i Rabinow & Rose (2003: 173)

7.0 Konklusjon

Mange av de holdningene, opplevelsene og synspunktene som informantene la frem er også en del av min arbeidshverdag. Jeg må legge til at de er også holdninger/synspunkter og opplevelser som jeg deler og har stor forståelse for. Det å arbeide i medlevertturnus med ungdommer som er kommet til Norge uten sin familie kan være en meget krevende og ensom tilværelse, og man møter utfordringer som ligger helt utenfor det ordinære barnevernet. I motsetningen til det ordinære barnevernet møter man et storsamfunn som ofte har kritiske holdninger til flyktninger. Enkelte utenforstående kan uttrykke sterk misnøye med den tette voksenoppfølgingen som de ungdommene under min omsorg får, og hva den koster samfunnet. Mediediskursen om enslige mindreårige flyktninger er lite nyansert, og de tildeles enten skurkerollen, slik den ble belyst i Innledningen, eller en offerrolle¹²⁹ som er lite forenelig med den virkeligheten miljøpersonale møter på tiltakene. Det kan til tider være utfordrende for miljøpersonale å arbeide upåvirket av denne diskursen. Slik Foucaults teser antyder, er vi ubevisst delaktig i å skape og opprettholde den.

7.1 Hermeneutisk forståelse

Thagaard (2009) beskriver grader av hermeneutisk forståelse i hvordan forskeren kan tilnærme seg innsamlet data. *Enkel hermeneutikk* kan forstås som informantens tolkning av seg selv. *Dobbel hermeneutikk* er forskerens tolkning av informantens virkelighet. *Trippel hermeneutikk* er forskerens forståelse av informantens virkelighet der også samfunnsforholdene som påvirker både informant og forsker tolkes på kritisk vis. Dette er

---

¹²⁹ Margaret Olins film *De Andre* (2012) om enslige mindreårige asylsøkere som venter på tvangsutsendelse etter endt avslag på asyl gir riktignok et reelt innblikk i den forferdelige desperasjonen og resignasjonen som preger disse ungdommenes tilværelse. Allikevel representerer hennes tolkning en tendensiøs fokusering på denne offerrollen. Det som ikke kommer frem i filmen er at de unge mennene hun intervjuet trolig ikke var barn i juridisk forstand og var dermed ikke berettiget å søke asyl som mindreårige. Det er ikke uvanlig for meg å forholde meg til ungdommer under min omsorg som er flere år eldre enn det papirene tilsier, og som ikke hadde fått rett til opphold dersom de hadde opppgitt faktisk biologisk alder. Det er ofte *kun* i kraft av status som mindreårige at mange ungdommer får opphold, og ikke på grunn av deres generelle behov for beskyttelse.

selvfølgelig en krevende prosess for meg, da min rolle som miljøarbeider tilsier at det er min egen virkelighet, og min egen rolle på arbeidsplassen som skal utforskes.

Den triple hermeneutikk er også Bourdieu, Said og Foucaults øvelse, der man må "forsøke å stille spørsmålstegn ved alle forutsetninger og alle forut-konstruksjoner som er innskrevet i den virkeligheten som skal analyseres og i analytikernes egen tenkning" (Bourdieu 1996: 49).

Funnene jeg har presentert i denne oppgaven kan bidra til å skape et bilde av hvordan miljøpersonale opplever integreringsprosesser hos enslige mindreårige flyktninger. Slik det fremkommer av denne forskningen foreligger det mange utfordringer i hvordan denne integrering best kan skje. Det fremkommer synspunkter som tiltakene forøvrig bør ta tak i, spesielt med tanke på hva som kan skape hindringer for integrering. Enda viktigere er hvilke ubevisste samfunnsprosesser som legger til grunn for miljøpersonalets holdninger i møte med ungdommene på tiltakene.

Bourdieu, Foucault og Said oppfordrer til å komme til bunns i hva det er som får jeg og mine kolleger til å tenke, handle og reagere slik vi gjør i møte med ungdommer som er ofte helt avhengig av vår omsorg for å kunne klare seg i et fremmed land uten sine foreldre. Dette fordrer til ydmykhet og beundring fra vår side. Det fordrer også til en villighet til å se på enkelte aspekter av våre egne holdninger, vår oppdragelse og livsanskuelse som vi helst ikke vil gjøre oss bekjent av. Som kan gjøre oss til og med utilpass og usikre. I denne henseende har denne masteroppgaven representert en krevende og tildels ubehagelig øvelse for meg. Jeg har lært enormt mye, og sitter igjen med enda flere ubesvarte spørsmål:

You see, that's why I really work like a dog and I worked like a dog all my life. I am not interested in the academic status of what I am doing because my problem is my own transformation. That's the reason also why, when people say, 'Well, you thought this a few years ago and you say something else', my answer is 'Well, do you think I have worked like that all those years to say the same thing and not be changed?'.¹³⁰

---

¹³⁰ Foucault (1999: 14)

Litteraturliste

- Aase & Fossaskåret (2007): *Tolkning av kategorier*, i *Skapte Virkeligheter. Om produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Akerhaug, Lars (2013): *Norsk jihad. Muslimske ekstremister blant oss*. Kagge Forlag AS.
- Anderson, Benedict (1991): *Imagined communities*. Verso.
- Barker, Philip (1998): *Foucault: An introduction*. Edinburgh University Press.
- Bilgic, Sukru (2000): *Integrering. Fra teori til praksis*. Oslo: Kulturbro Forlag.
- Bilgic, Sukru (2008): *Hovedfaktorer i integrering. Religion, kultur, økonomi og dagligliv*. Oslo: Kulturbro Forlag.
- Bourdieu, Pierre ([1979] 1995): *Distinksjonen. En sosiologisk kritik av dømmekraften*. Oslo: Pax Forlag.
- Bourdieu, Pierre (1991): *Genesis and Structure of the Religious Field*. Oversatt av J. Burnside, C. Cahoun & L. Florence: Comparative Social Research 13. s 1-44.
- Bourdieu, Pierre (1996): *Symbolisk makt. Artikler i utvalg*. Oversatt av Annick Prieur. Oslo: Pax Forlag.
- Brown, Donald (2003): *Ethnicity & Ethnocentrism: Are they natural?* Scupin, Raymond (red). *Race and Ethnicity*: New Jersey: Prentice Hall.
- Bryman, Alan (1999): *The Debate About Quantitative & Qualitative Research*, vol 1. Alan Bryman & R.G. Burgess (red). London: Sage Publications.
- Bø, Bente Puntervold (2004): *Søkelys på den norske innvandringspolitikken-etiske og rettslige dilemmaer*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Cohen, Anthony P (1985): *The Symbolic Construction of Community*. London: Tavistock Publications Ltd.
- Dahl, Øyvind, Jensen I., Nynas P., (red) (2006): *Bridges of Understanding. Perspectives on Intercultural Communication*. Universitetsforlag/ Oslo Academic Press.
- Dahl, Øyvind (2001): *Møter mellom mennesker. Interkulturell kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Deutsch, Morton, Coleman, Peter T, Marcus, Eric C. (red) (2006): *The Handbook of Conflict Resolution. Theory and Practice*. Second Edition. San Francisco: Jossey-Bass.

- Dominelli, Lena (2003): *Anti-Oppressive Social Work. Theory and Practice*. Palgrave Macmillan.
- Dominelli, Lena: (2008): *Anti racist Social Work*. Palgrave Macmillan
- Dominelli, Lena (2010): *Social work in a Globalizing World*. Polity Press.
- Drønen, Tomas Sundnes (2006): *Anthropological Research in Africa: How do we ask?*. History in Africa 33.
- Einarsen, Terje (1997): *Flyktningers rettsstilling I Norge. Nordiske komparative studier om mottak av flyktninger*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Elders, Fons(ed) (2011): *Human Nature: Justice: Power. The Chomsky Foucault Debate*. London: Souvenir Press.
- Eriksen, Thomas Hylland (1999): *Kulturterrorismen. Et oppgjør med tanken om kulturell renhet*. 2. utgave. Oslo: Spartacus Forlag AS.
- Eriksen, Thomas Hylland (red) (2001): *Flerkulturell forståelse*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Engebrihtsen & Fuglerud (2009):*Kultur og generasjon. Tilpasningsprosesser blant somaliere og tamiler i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, Thomas Hylland & Arntsen Sajjad, T. (2012): *Kulturforskjeller i praksis*. 5. utgave. Gyldendal norsk forlag AS.
- Eriksen, Thomas Hylland (2008): *Globalisering: Åtte nøkkelbegreper*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fossaskåret, Fuglestad, Aase (red) (1997): *Metodisk feltarbeid. Produksjon & tolkning av kvalitative data*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Foucault, Michel (1972): *The Archaeology of Knowledge & the Discourse on Language*. Tavistock Publications Ltd.
- Garrett, Paul Michael (2013): *Social Work and Social Theory. Making Connections*. Bristol: The Policy Press.
- Gil-White, Francisco (2001): *Are Ethnic Groups Biological 'Species' to the Human Brain?* Current Anthropology Volume 42. Nr. 4.
- Gray, Mel & Webb, Stephen (ed) (2012): *Social Work Theories and methods*. Second edition. Sage Publications.
- Gullestad, Marianne (2002): *Det norske sette mye nye øyne. Kristisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hammersley& Atkinson(2004): *Feltmetodikk. Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning*. Gyldendal norsk forlag.

- Horntvedt, Tone (2002): *Kunnskap og lærings syn i en flerkulturell institusjon*. Senter for Flerkulturelt og Internasjonalt arbeid, Høgskolen i Oslo.
- Jacobsen, Dag Ivar (2005): *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Høyskoleforlaget.
- Khader, Nasser (2002): *Ære og skam. Det islamske familie-og livsmønster i Danmark og Mellomøsten*. Copenhagen: Borgens Forlag.
- Kohli, Ravi (2005): *The Sound of Silence: Listening to What Unaccompanied Asylum-seeking Children Say and Do No Say*. British Journal of Social Work Juli 2006: 36:5.
- Kohli, Ravi (2007): *Social work with Unaccompanied Asylum Seeking Children*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Laird; Siobhan(2008): *Anti-Oppressive Social Work. A guide for developing cultural competence*. Sage Publications.
- Larsen, Erik (2004): *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjon som terapeut*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mehmetoglu, M (2004): *Kvalitativ metode for merkantile fag*. Fagbokforlaget.
- Okasha, Samir (2002): *Philosophy of Science: A very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Oppedal, Brit, Jensen, Laila, Seglem, Karoline B & Haukeland, Yngvild (2011): *Etter bosettingen: Psykisk helse, mestring og sosial integresjon blant ungdom som kom til Norge som Enslige Mindreårige Asylsøkere*. Rapport 2011:8. Nasjonalt Folkehelseinstitutt.
- Oppedal, Brit, Seglem, Karoline B & Jensen, Laila (2009): *Avhengig og selvstendig. Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale*. Rapport 2009:11. Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Rabinow P., & Rose, Nicholas(ed) (2003): *The Essential Foucault. Selections from Essential Works of Foucault 1954-1984*. New York: New Press.
- Repstad, Paul (2007): *Kvalitative intervjuer. Mellom nærhet og distanse*. I *Kvalitativ metode i samfunnsfag*. 4. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ringdal, Kristin (2000): *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*.Fagbokforlaget.
- Rogstad, Jan & Midtbøen, Arnfinn Haagensen (2009): *Rasisme og diskriminering. Begreper, kontroverser og nye perspektiver*. Oslo: Norges forskningsråd.
- Roddvik, Viktor (2010): *Flerkulturelle arbeidsplasser. En veiviser*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Said, Edward (1979):*Orientalism*. New York: Random House.
- Said, Edward (1994): *Culture & Imperialism*. New York: Random House.

- Said, Edward (2007): *Kultur & Motstand. Edward Said i samtale med David Barsamian*. Oslo: Forlaget Oktober as.
- Scholte, Jan Aart (2003): *Globalization: A Critical Introduction*. 2nd edition. Basingstoke: Palgrave.
- Skytte, Marianne (2001): *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. Gyldendal norsk forlag.
- Stortingsmelding nr. 17 (1996-1997): *Om innvandring og det flerkulturelle Norge*. Oslo: Kommunal og arbeidsdepartementet.
- Stortingsmelding nr. 6 (2012-2013): *En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og felleskap*. Oslo: Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Strøm, Vidar (2011): *Det er den draumen. Erfaringer og resiliens hos enslige mindreårige fra Afghanistan. Hvordan kan barnevernstjenesten møte enslige mindreårige? Masteroppgave i barnevern*. Universitetet i Bergen. Det psykologiske fakultet.
- Svendsen, Stina, Thorshaug, Kristin & Berg, Berit (2009): *Boløsninger for enslige mindreårige flyktninger. Erfaringer fra to bykommuner*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS.
- Thagaard, Tove (2009): *Det vitenskapelige grunnlaget for kvalitative metoder. I Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 3. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.
- Varvin, Sverre (2003): *Flukt og Eksil. Traume, identitet og mestring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Vertovec & Wessendorf (red) (2010): *The Multicultural Backlash. European discourses, policies and practices*. Oxon: Routledge.
- Wade, J., Mitchell, F, & Baylis, G (2005): *Unaccompanied Asylum Seeking Children: The response of social work services*. London: British Association for Adoption & Fostering.
- Wadel, Cato (1990): *Den samfunnsvitenskapelige konstruksjon av virkeligheten*. 2. utgave. Flekkefjord: Seek as.
- Wikan, Unni (1995): *Mot en ny norsk underklasse*. Oslo: Gyldendal.
- Wikan, Unni (2003): *For ærens skyld. Fadime til ettertanke*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wilken, Lisanne (2008): *Pierre Bourdieu*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.

Appendix

Intervjuguide

Hva er hovedutfordring med jobben din?

Hva betyr begrepet integrering for deg?

Er de ungdommene du har under din omsorg eller har jobbet med tidligere integrerte?

Har du opplevd at enkelte ungdommer har provoserende holdning som kan hindre integrering?

Har du selv opplevd diskriminering eller rasisme i Norge?

Hvordan er det med rasisme i ditt hjemland?

For etnisk norske: Har du opplevd at dine kolleger er blitt utsatt for rasisme eller diskriminering i Norge?

Hvordan hadde det vært for deg å ufrivillig flytte til et annet land? Tenker du på dette i jobbsammenheng?

Hvem påvirker ungdommene mest, miljøpersonale, eller andre ungdommer?

Har vi mye makt i vår rolle?

Er miljøpersonale samkjørt i forhold til integrering?

Er du politisk aktiv?

Tenker du over dine egne holdninger når du er på jobb?

Er du enig i den nåværende integreringspolitikk?

Hva synes du om den offentlige debatten om innvandring?

Har vi en oppdagerrolle?

Hva med de ungdommene som oppgir falsk identitet eller alder overfor UDI, hva tenker du om det?

SAMTYKKEERKLÆRING

PROSJEKTTITTEL : Holdninger til integrering av enslige mindreårige flyktninger blant miljøpersonale i medleverturnus

Jeg bekrefte at jeg har mottatt muntlig informasjon om dette prosjektet og er villig til å delta i et intervju om dette temaet.

Jeg er innforstått med at mitt samtykke innebærer at prosjektet ved Anthea Templeton vil:

- Samle inn opplysninger direkte fra meg i en forskningssamtale som tas opp på Ipadopptaker. Innintervjuet vil bli fullstendig anonymisert og min konfidensialitet vil bli bevart.
- Etter prosjektslutt skal lydopptakerene av meg slettes og alle personalige opplysninger vil bli anonymisert. Prosjektet skal avsluttes innen 31.12. 13.
- Jeg er kjent med at min deltagelse er frivillig. Jeg kan når som helst trekke mitt samtykke og be om å få slettet alle opplysninger som er innsamlet.

-----
underskrift

-----
dato

